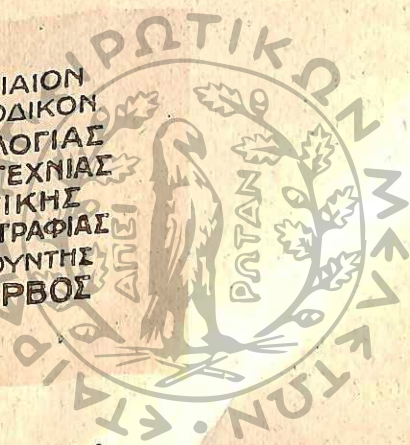

Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΕΤΟΣ Β' - ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β'
ΑΡΙΘ. 9

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 1932

ΜΗΝΙΑΙΟΝ
ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ
ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ
ΚΡΙΤΙΚΗΣ
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ
ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Ι. ΖΕΡΒΟΣ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α.Ε. ΣΤΑΔΙΟΥ 4-ΑΘΗΝΑΙ

Περιεχόμενα

	Σελίς
Ἀπὸ τὴν εἰσαγωγή στὴν Κοινωνιολογία	417
Ἡ ἐκπαίδευσις θὰ γυρίσῃ πολὺ πίσω, ἂν δὲν σεβασθῶμεν καὶ δὲν ἀσφαλίσωμεν τὸ σημερινὸν διδασκτικὸν βιβλίον.....	420
Οἱ στοχασμοὶ τοῦ Δημοκρίτου στὴν ἠθικὴ	425
Ἀπὸ τὴν «Ἀντρομάχη» τοῦ Εὐριπίδη. Τὰ λυρικά, μτφ. Δ. Μ. Σάρρου	426
Ἡ μόρφωσις τῶν παιδιῶν τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων ὑπὸ Ἀντ. Ἀντωνάκου.....	429
Γλωσσικὰ σημειώματα, ὑπὸ Μ. Φιλήντα.....	431
Νεοελληνικὴ ποίησις	432
Γνωμικά, ὑπὸ Ι. Ζ.....	434
Τὸ πρόβλημα τῆς ὀρθογραφίας μας, ὑπὸ Μ. Τριανταφυλλίδη	435
Σκέψεις τοῦ Κοραΐ γιὰ τὴ συγγραφὴ γραμματικῆς καὶ τὴ διδασκαλίαν τῆς ἀρχαίας γλώσσας, ἐράνισμα Π. Παπαχριστοδούλου..	441
Ἱστορία τοῦ διδασκτικοῦ βιβλίου καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι, ὑπὸ Ι. Ζερβοῦ.....	444
Πῶς παρουσιάζεται ἡ Δημοτικὴ γλώσσα, ὑπὸ Κ. Ρῶτα	447
Ἡ ἔρευνά μας γιὰ τὸ ἐσχάχρονον δημοτικὸν σχολεῖον.....	452
Ἐκπαιδευτικὰ καὶ ἄλλα	456
Κριτικὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ βιβλίου, ὑπὸ Ι. Ζερβοῦ	457
Ἀλληλογραφία.....	463

ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩΝ ΜΕΛΕΤΩΝ
ΚΟΜΜΗΤΕΙΑ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΤΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

ΔΩΡΕΑ

ΗΜΕΡΟΜ.

ΑΡΙΘ.

Καθ. Χατζη

29-9-78

93462

Η ΦΩΝΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΗ

ΕΤΟΣ Β'.—ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β'.

ΦΥΛ. 9 — ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1932

Ἀπὸ τὴν Εἰσαγωγὴν εἰς τὴν Κοινωνιολογίαν

Τὸ χτὲς καὶ τὸ αὔριο

Πολλοὶ μπορεῖ νὰ νομίζουνε πὼς τὸ σωστὸ καὶ τὸ σκόπιμο εἶναι νὰ γίνεταί τοῦ κοινωνιολόγου ἡ ἔρευνα καὶ ἡ κριτικὴ πάνω στὸ σήμερα καὶ γιὰ τὸ σήμερα. "Ὅταν ὁμως καλοσκεφτοῦνε, θὰ βροῦν πρῶτ' ἅπ' ὅλα πὼς τὸ σήμερα καθαυτὸ δὲν ὑπάρχει παρὰ σὰ μιὰ στιγμή ἀσύλληπτη· κι εἶναι το κάτι πού ἀμέσως περνᾷ, γίνεται παρελθόν, γιὰ νὰ τὸ διαδεχτεῖ κάτι πού ὡς ἐκείνηδ' αὖτὴ στιγμή βρισκότανε μέσα στὸν ἀπροσδιόριστο κι ἀνεμέτρητο σωρὸ ἐκείνων πού πρόκειται διαδοχικῶς νὰ γίνουν.

Καὶ ποιά καὶ πὼς καὶ πότε πρόκειται νὰ γίνουν, αὐτὸ κυρίως ἀπασχολεῖ καὶ πρέπει ν' ἀπασχολεῖ τὴ σκέψη τοῦ ἀνθρώπου. Εἶναι τοῦτο πρωταρχικὴ ἀνάγκη τῆς αὐτοσυντήρησης καὶ τῆς ἀνάπτυξης του. Καὶ πάνω σ' αὐτό, δηλαδὴ πάνω εἰς τὴν κλίσιν καὶ εἰς τὴν ἱκανότητα πού σὲ τοῦτο ἔχει ὁ ἄνθρωπος βασίζεται πρὶν παρὰ σὲ ὅ,τι ἄλλο ἢ τεράστια πρὸς ὁδο τοῦ ἄλλου ζωικοῦ κόσμου· φτάνει μας ἐδῶ ἡ πιστοποίηση, χωρὶς ἀναζήτησιν τοῦ ποιὲς εἶναι οἱ ψυχικὲς ἢ πνευματικὲς ἢ, ὀρθότερα, βιολογικὲς ιδιότητες καὶ δυναμικότητες πού δίνουνε στὸν ἄνθρωπο τὴν τέτια κλίσιν καὶ ἱκανότητα.

Αὕτῃ ὁμως ἡ προβλεπτικὴ δύναμις τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ νὰ ἔχει θετικὰ σχετικῶς ἐξαγόμενα, πρέπει ἀπαραιτητῶς νὰ ἐρευνᾷ ὅσο τὸ δυνατό πρὶν συνειδητὰ καὶ νὰ ἐχτιμᾷ καὶ νὰ κρίνει τὰ περασμένα, γιὰτὶ ἀπ' αὐτὰ κι ἀπὸ τὴν ἐπικοινωνίαν πού αὐτὰ εἶχαν ἀνάμεσο τους, μπορεῖ νὰ διαμορφωθεῖ τὸ συμπέρασμα τοῦ τί καὶ πὼς καὶ πότε θὰ γίνῃ. Σὲν πού ἐκεῖνο πού λέμε «συλλογισμὸ κατ' ἀναλογίαν» καὶ «λογικὴ τῶν πιθανοτήτων» εἶναι τὸ κύριον χαρακτηριστικὸν καὶ τὸ κύριον μέσο τῆς ἀνθρώπινης νόησης. Μὲ αὐτὸ τὸ μέσο προχώρησε ὁ ἄνθρωπος καὶ προχωρεῖ εἰς τὴν ἐπισκόπησιν τοῦ κόσμου, συνειδητὰ καὶ ὑποσυνειδητὰ, θεωρητικὰ καὶ πρακτικὰ. Μὲ τὸ μέσο αὐτὸ φτάνει τὸ ἄτομον τὴν πρόβλεψιν τοῦ τί πιθανῶς

θά συμβεί, μετά ένα λεπτό, μετά μίαν ώρα μετά ένα μήνα, ένα χρόνο και καθεξής. Κι όλοι από την πείρα μας ξαίρουμε πώς όσο για μακρυνότερο καιρό κι όσο μέσα σε πιο περίπλοκες περιστάσεις ζητάμε να προβλέψουμε, τόσο πιο δύσκολη και πιο λιγότερο πιθανή παρουσιάζεται η πρόβλεψη μας. Έτσι λχ. έχουμε σχεδόν βεβαιότητα για το τί θα μας συμβεί αύριο, κι έχουμε μόνο πιθανότητες για το τί θα μας συμβεί μετά ένα χρόνο, λιγότερες δε ακόμα για το τί μετά δύο ή τρία ή τέσσερα κλ. χρόνια· ήτοι με άλλα λόγια όσο η πρόβλεψη μας απομακρύνεται προχωρώντας στο δρόμο του μελλούμενου καιρού, τόσο και κινδυνεύει να παραστρατήσει.

Αλλά της πρόβλεψης μας το παραστράτημα μπορεί να το φέρι και μάλιστα συνήθως το φέρνει η αναβολιά του δρόμου. Όσο δηλαδή πιο περίπλοκες είναι οι περιστάσεις, όσο για πιο περίπλοκα πράγματα πρόκειται να προβλέψουμε, τόσο πιο αβέβαιη κι απίθανη είναι η κρίση μας. Κι ακόμα δυσκολότερη γίνεται, ακόμα πιο πολύ απομακρύνεται από την πιθανότητα η πρόβλεψη μας, όταν όχι για ένα άτομο, αλλά για μια κοινωνία, για ένα έθνος, για ένα πολιτισμό ζητάμε να προσδιορίσουμε το αύριο. Γιατί και μάλιστα το αύριο αυτό δεν είναι πια μιά μέρα ή ένας χρόνος, αλλά τουλάχιστο μιά δεκαετηρίδα, όταν πρόκειται για κοινωνία ή έθνος και ίσως αιώνας ολάκερος όταν πρόκειται για ένα πολιτισμό πολλών εθνών. Γιατί όλοι το ξαίρουμε, πώς όποια σημασία έχει στο άτομο μιά μέρα την ίδια έχουνε για μιά κοινωνία κάμποσα μαζί χρόνια, και γενιές ίσως ολάκερες για ένα πολιτισμό. Έτσι κι εξαιτίας από τις περίπλοκες περιστάσεις κι εξαιτίας από τη χρονική διάρκεια ή πρόβλεψη γίνεται δυσκολότερη.

Κάτι όμως άλλο υποβοηθάει την πρόβλεψη και τήνε κάνει ως ένα σημείο ικανή να πλησιάζει στην πιθανότητα. Οί εκδηλώσεις της κοινωνικής ζωής καθώς και της εθνικής και πιο πολύ ακόμα οί εκδηλώσεις της ζωής ενός πολιτισμού παίρνουνται από μας στις γενικότητες της, όχι σε λεπτομέρειες. Δεν ζητάμε δηλαδή να βρούμε ποιά όρισμένα πράγματα και από ποιά όρισμένα πρόσωπα και με τί λογής λεπτομέρειες θα γίνουν, αλλά γενικώς θέλομε κατά προσέγγιση να εκτιμήσουμε ποιά θα είναι η κοινωνική μορφή που θα έχει το σύνολο, ποιά στοιχεία προοδευτικά ή όπισθοδρομικά θα έχουν επικρατήσει και σε ποιά κατάσταση καλύτερη ή χειρότερη θα βρίσκονται οί κοινωνικές ομάδες κι επομένως τα άτομα. Κι όσο γενικότερα πράγματα επιχειρούμε να προ-

βλέψουμε, τόσο μπορεί να βρούμε ασφαλέστερες αναλογίες με περασμένα πράγματα, ώστε από τις αναλογίες αυτές να μπορούμε να βγάινουμε πιθανά συμπεράσματα. Και τουτοδά είναι μιά από τις κυριότερες σκοπιμότητες της ιστορίας, όταν μπορούμε, να την εξετάζουμε και ουσιαστικά της γεγονότα.

Γιατί σύμφωνα με το αξίωμα «τα ίδια αίτια δίνουν πάντα τα ίδια αποτελέσματα», εμείς κάποια γεγονότα και πρόσωπα τωρινά που έχουν ομοιότητα με άλλα περασμένα, παίρνοντας τα σαν αίτια, κι εξάλλου όσα ιστορικώς είχαν από κείνα προκύψει, παίρνοντας τα σαν αποτελέσματα, μπορούμε να προβλέψουμε περίπου όμοια τ'αποτελέσματα των τωρινών.

Η τέτια εκτίμηση μας, ίδια περίπου αλλά πολύ απλούστερα, γίνεται και για σύγχρονα μας άτομα με αφετηρία το περιορισμένο και στη μνήμη μας διατηρημένο υλικό πραχτικής μάθησης μας, εκείνο που συνολικώς το λέμε πείρα· και μ'αυτή μας λοιπόν την πείρα προβλέπουμε· έτσι την εξέλιξη και την κατόπι ζωή των ατόμων, όταν λχ. λέμε «αυτός ο άνθρωπος θα πάει μπρός, ή αυτός θα καταστραφεί» κλ.

Καθώς όμως απ'αυτηδά την πείρα μας ξαίρουμε πώς συχνά η πρόβλεψη μας για άτομα βγαίνει απατημένη, κυρίως εξαιτίας που είχαμε παραλείψει στην κριτική μας επίσκόπηση κάποιους, πολλούς ή λίγους παράγοντες, το ίδιο και σε πολύ μεγαλύτερο βέβαια βαθμό πρέπει να λογιόμαστε πώς για γενικότερα και χρονικώς μακρινότερα μπορεί να είναι απατημένη ή πρόβλεψη μας. Και δυο αίτιες της τέτιας απάτης είναι, που μπορεί και πρέπει να τις θυμόμαστε στην κάθε κοινωνιολογική μας έρευνα και κρίση:

1ο, το ότι τα πράγματα, τα φαινόμενα κι οί ενέργειες σε μία περασμένη εποχή (τα ιστορικά δηλ.) δεν είναι ποτέ έντελως όμοια μ' εκείνα μιάς άλλης εποχής και

2ο, το ότι γενικώς σε κάθε «λογισμό πιθανότητας», όπως κι από την ειδική μαθηματική επιστήμη ξαίρουμε, πρέπει να συνυπολογίζουμε πώς μέσα στο εξαγόμενο μας ένυπάρχει και το ενδεχόμενο λάθος, που το ποσοστό του μπορεί ν' αλλοιώσει το εξαγόμενο μας στην επαλήθευση. Και μάλιστα ή από πριν εκτίμηση του ποσοστού αυτού χρειάζεται για να προχωρούμε ασφαλέστερα στο «λογισμό της πιθανότητας». Άς προσθέσουμε πώς ή από πριν εκτίμηση για ένδεχόμενο λάθος είναι το δυσκολότερο πρόβλημα της κοινωνιολογίας σαν επιστήμης, ήτοι σά γνώσης, που να περιέχει σταθερούς επιστημονικούς νόμους.

Ἡ Ἐκπαίδευσις θὰ γυρίσῃ πολὺ πίσω ἂν δὲν σεβασθῶμεν καὶ δὲν ἀσφαλίσωμεν τὸ σημερινὸν διδακτικὸν βιβλίον.

Α'.

Τὰ διδακτικά βιβλία πάλιν ἐπὶ τάπητος. Τὸ ζήτημά των συζητεῖται στοὺς δρόμους καὶ κάθε Ἑλλήν εὐρίσκει καὶ μίαν λύσιν. Οἱ μὲν κατηγοροῦν τὴν γλώσσαν τῶν βιβλίων, οἱ δὲ τὴν ὕλην των, ἄλλοι πάλιν τοὺς κριτάς των ἢ τὸν νόμον. Ἐπὶ 80 συνεχῇ ἔτη (ἀπὸ τὰ 1852) κοπανοῦμε τὰ ἴδια καὶ τὰ ἴδια καὶ κάθε χρόνο κάνομε ἀπὸ ἑνα νόμο:

Νὰ γίνῃ νόμος νὰ ἐγκρίνεται ἓνα βιβλίον, τὸ καλύτερον. Τί τὰ θέλομε τὰ πολλὰ. Γίνεται ὁ νόμος, ἐγκρίνεται ἓνα βιβλίον, ἀλλὰ τὸ ἐγκριθὲν εὐρίσκεται τὸ χειρότερον. Πέφτει ὁ νόμος.

Ψηφίζεται ἄλλος, νὰ ἐγκρίνωνται πολλὰ, ἀλλὰ τὰ ἐγκριθέντα πάλιν βιβλία εὐρίσκονται κακά. Ὁ νόμος καταργεῖται καὶ γίνεται ἄλλος.

Νὰ ἐγκρίνωνται τρία, τὰ καλύτερα, καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἡ ἐπιτροπὴ νὰ συνθέτῃ ἓνα. Ἔτσι θὰ ἔχωμε τὸ ἄριστον ἐκ τῶν ἀρίστων. Γίνεται ὅπως ὀρίζει ὁ νέος πάλιν νόμος, ἀλλὰ τὸ βιβλίον εἶναι ἀκατάλληλον γιὰ τὰ παιδιὰ, διότι τὸ λεκτικὸν του δὲν ἔχει ὁμοιομορφίαν, ἀφοῦ ἐγράφη ἀπὸ τρεῖς διαφόρους συγγραφεῖς.

Νὰ πάρῃ τὰ βιβλία τὸ Κράτος. Ἄμ' ἔπος ἄμ' ἔργον. Τὰ βιβλία γίνονται μονοπώλιον καὶ τὸ Κράτος ἐπὶ 7 ὁλόκληρα ἔτη κατεξευτελίζεται.

Ἐδοκιμάσθησαν καὶ ἄλλοι ἄπειροι τρόποι πολλάκις καὶ δὲν μένει τίποτε τὸ νέον.

Ὅμοιως ἐδοκιμάσθησαν ὅλαι αἱ χρονικαὶ περίοδοι τῆς ἐγκρίσεως. Ἐνεκρίθησαν βιβλία δι' ἓν ἔτος, διὰ 2, διὰ 3, διὰ 4, διὰ 5, διὰ 10 ἔτη. Ἐνεκρίθησαν ἀκόμη καὶ ἐπ' ἄπειρον, νὰ καταργοῦνται δὲ μόνον, ὅταν τὸ περιεχόμενον των καταστῇ παλαιὸν ἐκ τῶν προόδων τῶν ἐπιστημῶν ἢ τῆς ἀλλαγῆς τοῦ προγράμματος, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ εἴχομεν τὴν αὐτὴν ἀποτυχίαν.

Καὶ εἰς τὰς κριτικάς Ἐπιτροπὰς δὲν ὑπῆρξαν εὐτυχέστεροι. Αἱ πρῶται ἐπιτροπαὶ διὰ τὴν ἐγκρισιν τῶν βιβλίων ἀπετε-

λέσθησαν ἀπὸ διευθυντὰς σχολείων. Ἐπειτα προσετέθησαν καὶ ἐπιθεωρηταὶ καὶ διευθυνταὶ διδασκαλείων καὶ γυμνασιάρχαι καὶ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου καὶ λόγιοι καὶ τέλος ὅ,τι ἐκλεκτὸν εἶχεν ἐν τοῖς γράμμασιν ἡ Ἑλλάς, ἀλλ' ὅλαι ἀπέτυχον. Τὰ βιβλία τὰ ὅποια ἐνεκρίνοντο πάντοτε ἦσαν κακά καὶ ἀκατάλληλα διὰ διδασκαλίαν. Τὸ ἀποδεικνύουν πάντοτε οἱ ἀποτυχόντες συγγραφεῖς, οἱ ὅποιοι ἀπὸ συστήματος ἔγραφαν εἰς μίαν ἡμερίδα ὅτι τὰ ἐγκριθέντα βιβλία προσβάλλουν τὴν θρησκείαν ἢ τὴν πατρίδα ἢ τὴν οἰκογένειαν ἢ καὶ ὅλα μαζί, ἢ ὅτι οἱ κριταὶ ἐχαρίσθησαν ἢ ἐδωροδοκῆθησαν καὶ αὐτὸ ἦτο ἄρκετόν. Ὁ τύπος, διὰ λόγους κυκλοφορίας τῶν ἡμερίδων ἢ κερδοσκοπίας, τὸ παρουσάζεν ὡς σκάνδαλον καὶ ὁ νόμος κατεκρημνίζετο.

Ὅταν ὁ διὰ τοῦ τύπου θόρυβος δὲν ἱκανοποιεῖ τοὺς ἀποτυχόντας εἰς τοὺς διαγωνισμούς, προέβαινον οὕτοι καὶ εἰς ἰδιαιτέρας ἐκδόσεις φυλλαδίων ἢ βιβλίων. Εἰς τινὰς δὲ περιστάσεις καὶ τόμων ὁλοκλήρων¹.

Ἐπὶ τέλους τὸ Κράτος διὰ νὰ τερματίσῃ τὸν διὰ τοῦ τύπου διασυρμὸν ἀνωτέρων Ἐκπαιδευτικῶν λειτουργῶν (τῶν κριτῶν) ἀνέθεσε τὸ ἔτος 1917 διὰ νόμου² τὴν κρίσιν τῶν βιβλίων εἰς τὸ ἀρτισύστατον τότε Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον. Ὡς αἰτιολογίαν ἢ εἰσηγητικὴ ἐκθεσις ἀναγράφει ὅτι τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον θὰ ἀποτελέσῃ μ ο ν ῖ μ ο υ ς καὶ ὕ π ε ρ ὅ ν ο υ ς διὰ τὴν ποιότητα τῶν βιβλίων κριτάς κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὰς μέχρι τότε κριτικάς ἐπιτροπὰς, αἱ ὅποια διελύοντο μετὰ τὴν ἐγκρισιν τῶν βιβλίων. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον ἐπιστεύθη ὅτι τὸ Ἐκπαιδευτικὸν Συμβούλιον θὰ προῆγε τὸ διδακτικὸν βιβλίον.

Πράγματι, μέχρι τοῦ 1925 τὰ ἐγκριθέντα διδακτικά βιβλία εἴτε ἀπὸ σεβασμὸν πρὸς τὰ πρόσωπα τὰ ἀποτελοῦντα τὸ τότε Ἐκπαιδ. Συμβούλιον, εἴτε ὡς ἐκ τοῦ μικροῦ ἀριθμοῦ τῶν λαβόντων μέρος συγγραφέων, εἴτε λόγῳ τῆς ἀπασχολήσεως τοῦ ἔθνους μὲ τοὺς πολέμους δὲν προεκάλεσαν δυσμενῆ σχόλια ὡς πρὸς τὴν ὕλην των. Τοῦναντίον ὁμολογεῖται παρ' ὅλων ὅτι ἐσημειώθη σημαντικὴ πρόοδος εἰς αὐτὰ καὶ παρὰ τὴν παλαιότητα τοῦ ἰσχύοντος προγράμματος τὰ διδακτικά βιβλία ἐνηρμονίσθησαν μὲ τὰς νεωτάτας μεθόδους (Ἀλφαβητά-

1. Ἰδε: Τὰ Ἀναγνωστικά τῶν μικρῶν Ἑλληνοπαίδων Χ. Παπαμάρκου, τόμος 2 σελ. 1230 ἐκδόσις Ι. Κολλάρου 1887. Τὸ παιδευτικὸν σύστημα Θ. Ἀποστολοπούλου, σελ. 416, 1902.

2. Νόμος 827 (1332).

ρια προτύπων λέξεων, φωνομιμητικῆς μεθόδου, λογοτεχνικὸν ἀναγνωστικόν, βιολογικὴ μέθοδος εἰς τὰ τῆς Μέσης Παιδείας κλπ.).

Ἀλλὰ τὸ θαῦμα ἔληξεν ἕως ἐδῶ μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ Ἐκπ. Συμβουλίου. Τὸ ἀνασυσταθὲν νέον Ἐκπαιδ. Συμβούλιον ἐνέκρινε κατὰ τὸ ἔτος 1927 ὅλα τὰ ὑποβληθέντα ἀναγνωστικά, 42 ἐν ὅλῳ. Καὶ ἔτσι γυρίζομε εἰς τὰ πρὸ τοῦ 1917 συστήματα:

Ὁ τύπος κατηγορεῖ τὰ βιβλία ὡς κομμουνιστικὰ καὶ ὁ νόμος πέφτει. Γίνεται ἄλλος νόμος εἰς τὰ 1928. Οἱ Ἑλληνας παίρνουν θάρρος μετὰ τὴν εὐκολίαν τῆς ἀλλαγῆς τῶν νόμων καὶ πιστεύσαντες εἰς τὴν εὐκολον ἔγκρισιν τῶν βιβλίων τῶν καὶ τὸν ἐκ τούτων πλουτισμὸν ἔγιναν ὅλοι συγγραφεῖς καὶ ὑπέβαλαν ἑκατοντάδας ὅλας τοιοῦτων εἰς τὸν διαγωνισμόν. Οἱ ἀποτυχόντες ἐθορύβουν ἐπὶ 2 μῆνας διὰ τοῦ τύπου καὶ ἐπέτυχον νὰ πέσῃ καὶ ὁ νόμος αὐτός.

Καὶ ὁ νέος νόμος (ὁ ἰσχύων) δὲν φαίνεται τυχερότερος. Αὐτὸς ἐπέτυχεν τὸ μεγαλύτερον ρεκόρ ὑποβολῆς βιβλίων εἰς τὸν ἐπὶ τῇ βάσει αὐτοῦ διενεργηθέντα διαγωνισμόν¹. Τὰ ἀποτελέσματα τοῦ διαγωνισμοῦ τούτου προσεβλήθησαν, τὸ Συμβούλιον τῆς Ἐπικρατείας ἡσυχολήθη μετὰ τὸ κύρος του καὶ ὁ ἡμερήσιος τύπος ἀσχολεῖται ἐπίσης ἀπὸ τοῦ μηνὸς Αὐγούστου.

Τὰ βιβλία μας εἶναι ἰσότιμα τῶν εὐρωπαϊκῶν.

Κατέστη πλέον ἕξις: κάθε νέος Ὑπουργὸς τῆς Παιδείας ὡς πρῶτον του νομοθέτημα νὰ ἔχῃ τὴν κατάργησιν τῶν διδασκτικῶν βιβλίων καὶ τὴν διενέργειαν διαγωνισμοῦ ἐπὶ τῇ βάσει νόμου ἰδιοῦ του.

Ἀλλὰ εἶναι τόσο κακὰ τὰ βιβλία μας καὶ τόσο ἀνίκανοι οἱ Ἕλληνες νὰ γράψουν καὶ νὰ κρίνουν τοιαῦτα, ὥστε κατ' ἔτος ν' ἀνατρέπωνται οἱ νόμοι καὶ νὰ καταργοῦνται τὰ ἐγκρινόμενα (διὰ 5 ἢ 10 ἔτη) διδασκτικὰ βιβλία, ἀπὸ τὰς ἀρχὰς τῆς ἐγκρίσεως (ἀπὸ τοῦ πρώτου πολλάκις ἢ ἀπὸ τοῦ δευτέρου ἔτους);

Ὁχι. Τὰ διδασκτικὰ βιβλία μας καὶ ἰδίᾳ τὰ ἀναγνωστικά τοῦ δημοτικοῦ Σχολείου, ἐναντίον τῶν ὁποίων κυρίως στρέφονται αἱ κατηγορίαι—διότι ταῦτα θεωροῦνται καὶ τὰ πλέον προσοδοφόρα—εἶναι ἄριστα ἀπὸ ἀπόψεως ὕλης. Εἶναι τελείως συγχρονισμένα ὡς πρὸς τὴν διδασκτικὴν μέθοδον καὶ δὲν εἶναι ὑπερβολή, ἐὰν εἴπω ὅτι εἶναι τὰ καλύτερα ἀναγνωστικά. Τὰ πιστεύω ὡς ὑπέρτερα τῶν Ἰταλικῶν καὶ Γαλλικῶν. Τὰ θεω-

1. Ὑπεβλήθησαν 745.

ρῶ ἴσα ἢ ὑπέρτερα τῶν Γερμανικῶν, Ἀγγλικῶν καὶ Ἀμερικανικῶν. Ὑπολείπονται τούτων ὡς πρὸς τὴν ἐμφάνισιν βεβαίως (εἰκόνας, χαρτί, βιβλιοδέτησιν), διότι δὲν μπορούμε λόγῳ τῆς φτώχειας μας νὰ πληρώσωμεν ἓνα δολλάριον (δρχ. 180) δι' ἓνα ἀναγνωστικόν, ὅπως τὸ πληρώνουν στὴν Ἀμερική, ἢ 3—5 μάρκα εἰς Γερμανίαν ἢ 3—8 σελίνια εἰς Ἀγγλίαν κλπ. ἀλλὰ τὸ περιεχόμενον εἶναι ἐπιμελέστερα συντεταγμένον εἰς τὰ ἰδικὰ μας ἀναγνωστικά.

Ἐχομεν ὑπ' ὄψει τὰ ἄριστα ξένα ἀναγνωστικά. Εἶναι πάντα σχεδὸν προχειρότατα συντεταγμένα. Δὲν ἀποκρύπτουν τὸν ἔρωτα, σχεδὸν γενικῶς. Τὰ ἱστορικά, τὰ ἠθικά, τὰ θρησκευτικά καὶ τὰ εἰς τὴν οἰκογένειαν ἀναφερόμενα κεφάλαια τῶν μεταφερόμενα εἰς ἑλληνικά ἀναγνωστικά θὰ προκαλέσουν ἐπανάστασιν.

Κεφάλαια τῆς κλασσικῆς παιδικῆς φιλολογίας δημοσιεύμενα εἰς ξένα ἀναγνωστικά καὶ εἰς ἑλληνικά τοιαῦτα ἐκτίθενται εὐπρεπέστερα εἰς τὰ ἑλληνικά ἀναγνωστικά.

Εἰς προσεχῆς φύλλον θέλομεν δημοσιεύσει τοιαῦτα κεφάλαια διὰ τὴν σύγκρισιν.

Οἱ κριταὶ καὶ οἱ συγγραφεῖς.

Ἄλλ' ἄς ἔλθωμεν εἰς τοὺς κριτὰς καὶ τοὺς συγγραφεῖς τῶν:

Τὰ ἔκριναν Ἐπιτροπαὶ ἀπὸ τοὺς: Βελιανίτην, Ι. Γεωργόπουλον, Δ. Γιωργακάκη, Δ. Γληνόν, Γρυπάρην, Δελμούζον, Ν. Ἐξαρχόπουλον, Π. Καρολίδην, Σ. Λάμπρον, Λορεντζάτον, Δ. Λάμπαν, Χ. Παπαδόπουλον, Ν. Πολίτην, Κ. Παπαμιχαλόπουλον, Ἀλ. Μ. Τριανταφυλλίδην, Φιλαδελφέα καὶ ἄλλους ἐγκρίτους ἐπιστήμονας καὶ λογίους, ὧν τὰ ὀνόματα μᾶς διαφεύγουν. Ὑπάρχει Ἕλλην, ὁ ὁποῖός σοβαρῶς δύναται ν' ἀμφισβήτησιν τὴν ἐπιστημονικὴν μόρφωσιν καὶ τὴν ἀκεραιότητα τοῦ χαρακτῆρος τῶν κριτῶν τούτων;

Καὶ ποῖοι οἱ συγγραφεῖς τῶν σχολικῶν βιβλίων μας; Βρασάνος, Κουρτίδης, Οἰκονόμου, Παπαμάρκος, Σακελλαρόπουλος, Σκορδέλης, πάντες διευθύνται διδασκαλείων ἐκπαιδευθέντες ἐν Γερμανίᾳ. Οἱ λογοτέχναι μας: Βουτυράς, Ζερβός, Μελάς, Νιρβάνας, Παπαντωνίου, Ξενόπουλος κλπ. ἐν συνεργασίᾳ μετὰ παιδαγωγῶν Ἐπιθεωρητῶν δημοτικῶν σχολείων καὶ ἀρτίως μορφωμένων καθηγητῶν καὶ δημοδιδασκάλων.

Οἱ ζωγράφοι μας: Καστανάκης, Κεφαλληνός, Μαλέας, Ροῦμπος καὶ ἄλλοι πρώτης τάξεως καλλιτέχναι.

Ἐάν μεταξὺ τῶν συγγραφέων παρεισέφρυσαν καὶ κατώτερα στοιχεῖα μὲ μετριώτερα ἔργα (πάντως ὅχι κακὰ), τοῦτο εἶναι φυσικώτατον.

Ἄλλ' οἱ διδάσκαλοι εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἐκλέξουν μεταξὺ τῶν ἑγκεκριμένων βιβλίων τὸ καλύτερον.

Ποίους λοιπὸν ἄλλους ἀνδρας συγγραφεῖς καὶ κριτὰς ἔχει νὰ δώσῃ ἡ Νεωτέρα Ἑλλάς; Δὲν ἔδωκεν ὅ,τι ἐκλεκτὸν καὶ ἀνώτερον εἶχε διὰ τὸ διδακτικὸν βιβλίον;

Δὲν ἔμπορεῖ λοιπὸν νὰ δώσῃ τίποτε περισσότερον, τίποτε καλύτερον διὰ τὸ παρόν, οἱ δὲ ἀξιοῦντες καλύτερα βιβλία, ἅς ἔχουν ὑπομονὴν διὰ τὸν ἐπόμενον αἰῶνα.

Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἡ κακὴ ποιότης τῶν διδακτικῶν βιβλίων μας, ἡ ὁποία δημιουργεῖ τὸν κατ' ἔτος ἐναντίον των θόρυβον καὶ τὰς ἀλλαγὰς τῶν νόμων.

Εἶναι τὸ συμφέρον. Εἴμεθα πάμπτωχοι καὶ ὅπου διακρίνομεν κανένα κόκκαλο ριχνόμεθα ὅλοι καί, ὅσοι δὲν μπορούμε νὰ γλύψωμε, προσπαθοῦμε νὰ ἐμποδίσωμε τοὺς ἄλλους νὰ γλύφουν.

Εἶναι ἡ ἀντίθεσις μας. Εἴμεθα δύο Ἕλληνες: ὁ θετικὸς καὶ ὁ ἀρνητικὸς. Βλέπομεν ταυτοχρόνως οἱ μισοὶ ἡμέραν καὶ οἱ μισοὶ νύκτα. Οἱ μισοὶ μαῦρο καὶ οἱ μισοὶ ἄσπρο. Οἱ μισοὶ εἴμεθα δημοκρατικοὶ καὶ οἱ μισοὶ μοναρχικοί. Οἱ μισοὶ ἐννοοῦμεν εἰς καθαρεύουσιν γλῶσσαν καὶ οἱ μισοὶ εἰς δημοτικὴν.

Πρὸ ὀλίγου ἀκόμη κατηργήθησαν βιβλία μόλις ἐγκριθέντα διὰ μίαν δεκαετίαν ἀπὸ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς ἐγκρίσεώς των, μὲ τὴν δικαιολογίαν ὅτι ἦσαν κομμουνιστικά. Ὅταν δὲ ἐπιτροπὴ συγγραφέων καὶ ἐκδοτῶν παρουσιάσῃ εἰς τὸν Ὑπουργὸν τῆς Παιδείας καὶ τὸν παρεκάλεσε νὰ ἐξαιρεθοῦν τῆς καταργήσεως τὰ θρησκευτικά, τὰ μαθηματικά, τὰ φυσιογνωστικά, τὰ Ἀρχαῖα Ἑλληνικά καὶ Λατινικά κλπ. ὁ Ὑπουργὸς ἡρνήθη.

Μὰ εἶναι κομμουνιστικά καὶ αὐτά, κ. Ὑπουργέ;

Ὁ Ὑπουργὸς ἐσιώπησε μὲν, τὰ κατήγγησε δέ.

(τὸ ἐπόμενο φύλλο ἢ συνέχεια)

Τῆς παλιᾶς σοφίας πλούτια

8°. Οἱ στοχασμοὶ τοῦ Δημόκριτου στὴν Ἠθική.

—Καθένας πρέπει νὰ εὐχαριστιέται μὲ κείνο ποῦ ἔχει καὶ τὴ ζωὴν του νὰ τὴ συγκρίνει μὲ τὴ ζωὴ ἐκείνων ποῦ εἶναι πρὶο δυστυχισμένοι ἀπ' αὐτόν. Βλέποντας ἔτσι τὶς λύπες ἐκείνων θὰ λογιᾶται τὸν ἑαυτό του εὐτυχισμένο ποῦ ἔχει καλύτερη τους τύχη. Ἄν ἐφαρμόζῃ πιστὰ τὸν κανόνα αὐτόν, θὰ μπορέσῃ νὰ διώξῃ πολλὰ κακὰ δαιμόνια ἀπὸ τὴ ζωὴν του: τὴ ζήλεια, τὸ φθόνον, τὸ μῖσος καὶ τὴν κακοψυχίαν.

—Εἶναι σημάδι φρόνησης τὸ νὰ ξαίρεις νὰ προλαβαίνεις μιὰν ἀδικίαν ποῦ μέλλεται νὰ γίνῃ καὶ εἶναι σημάδι βλακείας τὸ νὰ μὴ ζητᾷς ἀποζημίωσιν γιὰ μιὰν ἀδικίαν ποῦ σοῦ κάναν.

—Τὶς πρὶο μεγάλες χαρὲς ἔχει ὁποῖος ξαίρει νὰ βλέπει καὶ νὰ νιώθῃ τὰ ὁμορφα ἔργα.

—Πόσα πρόσωπα βλέπομε θαυμάσια ντυμένα καὶ μὲ ἐμφάνιση μεγαλόπρεπην, ὅμως ἀλλιά! ὁλωσδιόλου ἄκαρδα.

—Ποῦ λησμοναί τὰ κακὰ ὅσα αὐτὸς ὁ ἴδιος ἔχει, καταντᾷ μὲ τὸν καιρὸ νὰ σπρώξῃ τὸν ἑαυτό του στὴν αὐθάδεια.

—Οἱ μωροὶ κανονίζουνε τὴ ζωὴν τους σύμφωνα μὲ τὰ πλεονεκτήματα ποῦ τοὺς προσφέρνει ἡ τύχη· ἐκεῖνοι ὅμως οἱ συνετοὶ ποῦ νιώθουνε τί λογῆς εἶναι τὰ τέτλια πλεονεκτήματα, βασίζονται κυρίως στ' ἀγαθὰ τῆς φιλοσοφίας.

—Τὸ ζῶον κατὰ κανόνα ζητᾷ μονάχα ἐκεῖνα ποῦ τοῦ εἶναι χρειαστά· ἐξεναντίας ὁ ἄνθρωπος προχωράει πολὺ παραπέρα.

—Οἱ μωροὶ, ἂν καὶ συχνὰ αἰσθάνονται φρίκη ἀπὸ τὴ ζωὴν, θέλουν ὅμως πάντα νὰ ζοῦνε, γιὰτὶ φοβοῦνται τὸν Ἄδη. Καὶ οὐσιαστικὰ ζοῦνε χωρὶς νὰ βρίσκουν ἀληθινὰ τὴν χαρὰ στὴ ζωὴν· ἐπιθυμοῦνε μακροζωίαν χωρὶς νὰ δοκιμάζουνε χαρὰ. Κυνηγοῦνε πάντα τοὺς ἐπόμενα πράγματα καὶ χαλοῦν ἐκεῖνα ποῦ μπροστὰ τοὺς βρίσκονται, ἔστω κι ἂν αὐτὰ θὰ τοὺς εἴτανε καὶ ὠφέλιμα καὶ καλὰ. Ποτέ τοὺς δὲ μποροῦνε σὲ ὅλην τὴν ζωὴν νὰ εἶν' εὐχάριστοι σὲ κανένα.

—Τοῦ πατέρα ἡ φρονιμάδα εἶναι ἡ καλύτερη διδασκαλία γιὰ τὰ παιδιὰ του.

—Γιὰ ἓνα στομάχι ποῦ εὐχαριστιέται μὲ λίγα ποτέ ἡ νύχτα δὲν εἶναι σύντομη.

—Ἡ καλοτυχία μᾶς προσφέρνει τραπέζιν πλούσιον ἐφοδιασμένο, ἀλλὰ ἡ φρόνησις μᾶς ἐξασφαλίζει τραπέζιν ἄρκετό γιὰ τὴ συντήρησιν μας.

Ἀπὸ τὴν Ἀντρομάχη τοῦ Εὐριπίδη

ΤΑ ΛΥΡΙΚΑ ΜΕΡΗ

(χορικά καὶ κορμοί)

Μετάφραση Δημητρ. Μ. Σάρρου

(συνέχεια)

Στάσιμο Β'. (464—500).

Στροφή 1.

Ποτέ δὲ θὰ παινέσω ἐγὼ τὸν ἄνθρωπο ποὺ παίρνει
διπλὲς γυναῖκες καὶ παιδιὰ ἀπὸ δυὸ μητέρες ἔχει:
Φιλονικία φέρνει αὐτὸ καὶ λύπες μὲς στὰ σπίτια.
Ἄμποτε νά'ναι ὁ ἄντρας μου πιστὸς σ' ἑμένα πάντα
καὶ τρίτος μὲς στὴν κλίνη μας ποτέ νὰ μὴ πλαγιαίνει.

Ἀντιστροφή 1.

Δυὸ βασιλιάδες δύσκολα καὶ χῶρες ὑποφέρουν
ἀντὶς τὸν ἕνα: κείν' αὐτὸ βάρος στὸ βάρος πάντα,
καὶ στοὺς πολλίτες ταραχή. Στῶν ὕμνων τοὺς τεχνίτες
ποὺ ἀντάμα συνεργάζονται καὶ δυὸ σ' ἕνα τραγούδι,
πάντοτε οἱ Μοῦσες ἀγαποῦν διχόνοια γιὰ νὰ σπέρνουν.

Στροφή 2.

Κι ὅταν τοὺς ναῦτες ἀνεμοὶ μ' ὄρμη τοὺς συνταράζουν
οἱ γυνῶμες δυὸ κυβερνητῶν σκοντάφτουν στὸ τιμόνι,
κι ὅσοι σοφοὶ κι ἂν μαζευτοῦν πάντα πῖο λίγο ἀξίζουν
κι ἀπὸ τὸν πλῖο χειρότερο τὸ μονοκυβερνήτη.
Ἕνας νά'χει τὴ δύναμη στὰ σπίτια καὶ στὶς χῶρες
ἂν θέλουν τὸν ὠφέλιμον καιρὸ νὰ μὴν τὸν χάνουν.

Ἀντιστροφή 2.

Τὸ ἀπόδειξε ἡ Λακωνίσσα τοῦ Μενέλαου ἡ κόρη
τοῦ στρατηλάτη: φλογερὴ στὴν ἄλλη ὁρμᾷ γυναῖκα,
καὶ τοῦ Ἰλίου τὴν ταλαίπωρη κόρη σκοτώνει τώρα
μὲ τὸ παιδί της, ποὺ μ' αὐτὴ πικρόκαρδα μαλώνει.
Εἶν' ἄθεος, παράνομος καὶ τρομερὸς ὁ φόνος.
Γι' αὐτὰ, κυρὰ μου, κάποτε κέσ' ἂν μετανοιώσεις.
Ἀλλὰ βλέπω μπροστὰ στὸ παλάτι διαβαίνει
συγκρατούμενο τοῦτο τὸ δόλιο ζευγάρι,
ὅπου τά'χουν δικάσει μὲ ψῆφο θανάτου.
Ὡ γυναικα μαυρόμοιρη, ὦ δόλιο παιδάκι,
ποὺ πεθαίνεις γιατί σου ζηλεύουν τὴ μάνα,
ποὺ εἶσαι ἄθωο ἐς πλάσμα
καὶ δὲ φταῖς στοὺς ἀφέντες.

Ἐπεισόδιο Γ'. (Κορμὸς στ. 501—545).

Ἀντρομάχη

Μολοττὸς

Εἴμ' ἐγὼ· μὲ τὰ χέρια
ματωμένα ἀπ' τὰ βρόχια
κατεβαίνω στὸν Ἄδη.

Ἐλα δῶ νὰ βοηθήσεις
τοὺς δικούς σου, πατέρα.

Μολοττὸς

Ἀντρομάχη

Κέγ' ὡ, μάνα μου μάνα,
στὰ φτερά σου ἀποκάτω,
κατεβαίνω κοντὰ σου.

Θὰ εἶσαι πάντα, χρυσὸ παιδί,
στὴν ἀγκάλη τῆς δόλιας σου μάνας
μὲς στὸ χῶμα νεκρὸς μὲ νεκρή.

Ἀντρομάχη

Μολοττὸς

Ὅϊμέ θύμα σφαγμένο,
ὦ τῆς Φθίας ἀφέντες!

Ἀχ, οἶμέ, τί θὰ πάθω μανούλα;
συμφορὰ μου κέμένα κέσένα.

Μενέλαος

Μὲς στὰ βάθη νὰ πᾶτε τῆς γῆς. Γιατὶ ἐσεῖς
ἔχετ' ἔρθει ἀπὸ κάστρα ἐχτρικά· οἱ δυὸ μαζί
θὰ χαθεῖτε, κι ἀνάγκη διπλὴ τὸ καλεῖ:
Ἡ δική μου ἡ ἀπόφαση ἐσένα σκοτώνει
καὶ τὸ τέκνο σου αὐτὸ ἡ κόρη μου ἡ Ἑρμιόνη.
Κεῖναι τρέλα μεγάλη παιδιὰ γιὰ ν' ἀφήνω
τῶν ἐχθρῶν μου, ἀφοῦ τώρα μπορῶ νὰ τὰ σβήσω
κι ἀπὸ φόβο τὸ σπίτι γιὰ πάντα νὰ γλύσω.

Ἀνδρομάχη

Μολοττὸς

Ἐκτορά μου, ἔρμο ταίρι,
σύμμαχό μου τὸ χέρι
καὶ τὸ δόρυ σου νὰ εἶχα.

Σὰν τί θρῆνον ὁ δόλιος
θὰ μπορέσω γιὰ νὰ βρῶ
νὰ γλιτώσω ἀπ' τὸ χάρο;

Ἀντρομάχη

Μολοττὸς

(Δείχνοντας τὸ Μενέλαο)
Παρακάλε, στὰ πόδια
πέσε, γιέ μου, τάφεντη.

(Πέφτοντας στὰ γόνατα τοῦ Μενέλαου.)
ὦ καλέ μου, καλέ μου,
τῇ ζωῇ χάρισέ μου.

Ἀνδρομάχη

Τὰ ματάκια μου γέμισαν δάκρυ:
στάζω ἡ δόλια καθὼς ἀπὸ βράχο
γλιστερὸ στάζει ἀνήλιο νερό.

Μολοττὸς

Ἀχ οἶμέ! Πῶς θὰ βρῶ, συμφορὰ μου,
γλιτωμὸ στὰ μεγάλα κακά μου;

Μενέλαος

Τί μοῦ πέφτεις στὰ πόδια καί τί μοῦ ζητεῖς;
σάν σέ θάλασσας βράχο ἢ σέ κύμα λαλεῖς.
Κεῖμ' ἐγὼ στοὺς δικούς μου βοηθὸς φυσικά,
μὰ γιὰ σένα δὲν ἔχω καμία συμπάθεια,
γιατὶ ξόδεψα χρόνια πολλά τῆς ζωῆς μου
γιὰ νὰ πάρω τὴν Τροία καί τὴ μάνα σου σκλάβα.
Σάν ποθεῖς τώρα ἐσὺ τὴν ἀπόλαψη ἐκείνη
στὸν κατάβαθον Ἄδη κατέβα νὰ μείνεις.

Στάσιμο Γ'. (στ. 766—802)

Χορὸς

Στροφή.

Σ' αὐτὸν τὸν κόσμον ὁ ἄνθρωπος ἢ κάλλια ἢ μὴ γεννιέται
ἢ ἀπὸ γονιῶν εὐγενικοῦ καὶ πλούσιους νὰ κρατιέται.
Ὅ,τι κι ἂν πάθει ὁ εὐγενὴς πάντα βοήθειαν ἔχει.
καὶ στοὺς ἀρχοντοφίμιστους τιμὴ καὶ δόξα τρέχει,
Περνᾷ ὁ καιρὸς, μὰ τῶν καμῶν τάπομεινάρια ζοῦνε
καὶ λάμπει πάντα ἡ ἀρετὴ κι ὅταν αὐτοὶ χαθοῦνε.

Ἀντιστροφή

Κάλλια νίκη κακόδοξη κανεῖς νὰ μὴ ζητήσει
παρὰ μὲ φθόνον καὶ μὲ βιά τὸ δίκιο νὰ πατήσει.
Πρόσκαιρα αὐτὸ εἶν' εὐχάριστο γιὰ τοὺς ἀνθρώπους ἴσως,
μὰ σὲ καιρὸ βγαίνει ξερό, ντροπὴ σπιτιῶν καὶ μίσος.
Αὐτὸ ἐπαινῶ κι αὐτὸ ποθῶ κι αὐτὸ νὰ θέλουν ὅλοι:
τὸ δίκιο νὰ κυριαρχεῖ στὰ σπιτίτια καὶ στὴν πόλιν.

Ἐπωδὸς

Γέροντα γιὲ τοῦ Αἰακοῦ, πιστεύω, καθὼς λέγουν,
ὅτι κέσν πολέμησες, βοηθώντας τοὺς Λασιίθες,
μὲ τοὺς κονταροφήμιστους καὶ τρομεροὺς κενταύρους
καὶ πῶς τις ἄξενες κύγρες τοῦ Πόντου Συμπληγάδες
τις πέρασες μὲς στῆς Ἀργῶς τὸ ξύλινο σκαφίδι
στὸ ξακουστὸ ταξίδι σου. Κι ὅταν ὁ γιὸς τοῦ Δία,
ὁ φημισμένος Ἡρακλῆς, τὸ φόνον εἶχε σπείρει
στὴν πόλιν τῆς Τρωάδας πρὶν, κέσν μαζί μ' ἐκείνον
σάν ἐδοξάσθης γύρισες καὶ πάλιν στὴν Εὐρώπην.

Ἡ μόρφωση τῶν παιδιῶν τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων

Κατὰ τὸν Πρωταγόρα τοῦ Πλάτωνα

Ἐλεύθερη ἀπόδοση τοῦ πολὺκροτου κεφάλαιου 15, συμπληρω-
μένη ἀπὸ αὐθεντικὰς πηγές.

Γιὰ τοὺς ἀρχαίους Ἀθηναίους ἡ σπουδαιότερη ὑπόθεσις τῆς ζωῆς τους
εἴταν ἡ ἀνατροφή καὶ μόρφωση τῶν παιδιῶν τους. Ἡ μορφωτικὴ αὐτὴ
ἐπίδρασις, ποὺ γινότανε πρὸ πάντων μὲ διδασκαλίες καὶ συμβουλές—ἀλλὰ
καὶ μὲ ξυλιές—δὲν περιοριζότανε μονάχα στὰ παιδιά, ὅσο εἴτανε παιδιά,
ἀλλ' ἀρχίζε ἀπὸ τὴ νηπιακὴ τους ἡλικία καὶ διαρκοῦσε σ' ὅλη τους τὴ ζωὴ.

Ἡ μόρφωση ἀρχίζε ἀκριβῶς ἀπὸ τὴ στιγμή, ποὺ τὸ παιδί ἀρχίζει νὰ
καταλαβαίνει γύρω του ὅ,τι ἀκούει. Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης, τροφός, μη-
τέρα, παιδαγωγός κι αὐτὸς ὁ πατέρας—ὅσο τοῦ ἐπιτρέπουν οἱ ἐξωτερικὲς
του δουλιές—βρίσκονται σὲ μεγάλη συλλογὴ καὶ φροντίδα. Τροφὸ ἐκείνη
τὴν ἐποχὴ ἔλεγον ὅ,τι ἐμεῖς σήμερα λέμε παραμάνα καὶ νταντά, κι αὐτὴ
περιποιοῦσαν τὸ παιδί ἴσαμε 7 χρονῶν. Ἀπὸ τότε τὸ παραλάβαινε ὁ
παιδαγωγός, ἕνας ὑπηρέτης τοῦ παιδιοῦ, δούλος τῆς κοινωνίας ἐκείνης,
καὶ τὸ παρακολουθοῦσε ἀγρυπνὰ μέσα καὶ ἔξω ἀπὸ τὸ σπίτι, στὸ δρό-
μο καὶ στὸ σχολεῖο, ἴσαμε ποὺ νὰ γίνεῖ ἄνδρας 20 χρονῶν. Ἀπὸ τῆς στιγ-
μῆς λοιπόν, ποὺ τὸ παιδί ἀρχίζει νὰ καταλαβαίνει τίς ὁμιλίαι τῶν ἄλλων,
τροφός, παιδαγωγός, μητέρα καὶ πατέρας, ὅλοι βάνουν τὰ δυνατὰ τους,
ὁ καθένας χωριστὰ καὶ ὅλοι μαζί, πῶς νὰ γίνεῖ καλύτερο τὸ παιδί, καὶ,
ἀπάνω στὴν ὁμιλία καὶ ἀπάνω στὴν πράξη, τὸ διδάσκουν καὶ τοῦ ἐξη-
γοῦν, ὅτι τοῦτο εἶναι δίκαιο πράγμα—ἐκεῖνο εἶναι ἄδικο, τοῦτο καλὸ—
ἐκεῖνο κακὸ, τοῦτο ὁμορφο—ἐκεῖνο ἄσχημο, τοῦτο ἡθικὸ—ἐκεῖνο ἀν-
θικὸ, τοῦτο ἐπιτρέπεται νὰ τὸ κάνεις—ἐκεῖνο δὲν ἐπιτρέπεται. Καί,
ἂν μὲν τὸ παιδί θέλει ν' ἀκούει μὲ τὸ καλὸ, πᾶει καλὰ· εἰδεμὴ τὸ σωφρο-
νίζον μὲ φοβέρες καὶ μὲ ξυλιές, καθὼς κανεῖς φτάνει ἴσιο μὲ τὰ χέρια του
ἕνα ξύλο, ποὺ ἔχει στραβώσει καὶ καμπουριάσει.

Ἐπειτα στέλνουν τὸ παιδί στὸ σχολεῖο, στὸ διδασκαλεῖο, ὅπως τό'λε-
γαν, γιὰ νὰ μάθει γράμματα καὶ μουσικὴ. Βέβαια καὶ μουσικὴ. Ἐπι-
μούσανε πολὺ οἱ Ἀθηναῖοι τὴ μουσικὴ καὶ τὴ θεωροῦσαν εἶδος πρώτης
ψυχικῆς τους ἀνάγκης. Μὰ, ὀδηγώντας οἱ πατέρες τὰ παιδιά τους στὸ
σχολεῖο ἔδιναν ἐντολὴ στὸ δάσκαλο, πῶς πολὺ κι ἀπὸ τὰ γράμματα κι
ἀπὸ τὴ μουσικὴ νὰ φροντίσει γιὰ τὴν καλὴ συμπεριφορὰ τῶν παι-
διῶν τους.

Στὰ σχολεῖα εἴτανε δυὸ εἰδῶν δάσκαλοι· αὐτοὶ ποὺ μάθαιναν τὰ παιδιά
γράμματα, οἱ γραμματιστές ἢ γραμματικοί, κι αὐτοὶ ποὺ τὰ μάθαιναν
μουσικά, οἱ κιθαριστές, ὅπως τοὺς ἔλεγον τότε ἀπὸ τὸ ὄνομα κιθάρα,
ποὺ εἴταν τὸ σπουδαιότερο μουσικὸ ὄργανο τοῦ σχολείου ἀνάμεσα στὴ
λύρα καὶ στὸ φλάουτο.

Ὅταν τὰ παιδιὰ γνώριζαν στὸ σχολεῖο τὰ γράμματα τοῦ ἀλφάβητου
καὶ μάθαιναν, μετὰ τὴν πρώτη ἀνάγνωσις, νὰ διαβάουν καὶ καταλα-
βαίνουν τὰ γραμμένα, οἱ γραμματιστές τοὺς ἔβαναν μπροστὰ στὰ βρα-
νία νὰ διαβάουν ποιήματα σπουδαίων ποιητῶν, σάν τοῦ Ὀμηροῦ, τοῦ
Ἡσίοδου, τοῦ Θέογνη, τοῦ Ἐπίχαρμον, τοῦ Φωκυλίδη, καὶ ὑποχρῶναν
τὰ παιδιά νὰ τὰ μαθαίνουν ἀπ' ἔξω. Μέσα σ' αὐτὰ τὰ ποιήματα ὑπάρ-

χουμε πολλὰ καλὰ παραδείγματα καὶ διδάγματα καὶ ἱστορίες καὶ περιγραφές κι ἐπαινοὶ μεγάλων παλαιῶν ἀνδρῶν, πού, διαβάζοντας τα τὸ παιδί, φιλοτιμιέται καὶ ζηλεύει καὶ τοὺς μιμείται καὶ θέλει νὰ γίνη κι αὐτὸ σάν κι ἐκείνους. Πολὺ ὅμως οἱ γραμματικοὶ φρόντιζαν καὶ γιὰ τὴν καλὴ διαγωγή τῶν παιδιῶν.

Τὰ ἴδια καὶ οἱ κιθαριστές, προσπαθοῦσαν με τὴ μουσικὴ νὰ γεννήσουν *σάφροσύνη* στὶς ψυχές τῶν νέων καὶ νὰ τοὺς κάνουν *ν'ἀποφεύγουν τὸ κακό*. Ἀμα μάθουν τὰ παιδιὰ τίς νότες τῆς μουσικῆς, τοὺς διδάσκουν οἱ κιθαριστές *νὰ παίζουν στὴν κιθάρα λυρικὰ τραγούδια* σπουδαίων ποιητῶν, σάν τοῦ Ἀνακρέοντα, τοῦ Ἀλκαίου, τοῦ Πίνδαρου, τοῦ Σιμωνίδη καὶ ἐντυπώνουν στὴν ψυχὴ τοὺς τοὺς *μουσικοὺς ρυθμούς* καὶ τὴν *ἁρμονία*, γιὰ νὰ γίνονται ἡμερότεροι, πνίγοντας τὰ πάθη τοὺς, μαλακώνοντας τὴν καρδιά τοὺς, καί, με τὸ ρυθμὸ αὐτὸ καὶ τὴν ἁρμονία καὶ τὸ αἶσθημα τῆς τάξης, *ν'ἀποκτήσουν ρητορικὴ δύναμη καὶ ψυχικὴ δραστηριότητα*. *Γιὰτὸ ὅλος ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ρυθμὸ καὶ ἁρμονία*, ἀπὸ *εὐρυθμία* καὶ *εὐαρμοσύνη*, ὅπως τὰ ἄλλα, τότε.

Τὸ μάθημα τοῦτο τῆς μουσικῆς ἐπαίρνε ξεχωριστὴ σπουδαιότητα γιὰ τοὺς νέους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, γιὰτὶ εἶχανε τὴν ὑποχρεωτικὴ συνήθεια νὰ τραγουδοῦν χορεύοντας γυμνά κατὰ τίς ἑορτές τῆς πολιτείας καὶ τοὺς δημόσιους ἀγῶνες, ὅπως ξαίρουμε καὶ γιὰ τὸν τραγικὸ ποιητὴ Σοφοκλῆ πού, ὅταν εἶτανε παιδί, στεφανώθηκε σὲ πολλοὺς μουσικοὺς ἀγῶνες καὶ δημόσιες τελετές.

Δὲν ἀρκίουνται ὅμως οἱ Ἀθηναῖοι ἐκεῖνοι μονάχα *στὴ γραμματικὴ καὶ μουσικὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν τους*, ἀλλὰ ἐνδιαφέρονταν πολὺ καὶ γιὰ τὴ *σωματικὴ του ἀνάπτυξη*. Τὰ στέλναν λοιπὸν τὰ παιδιὰ τοὺς καὶ στὸ γυμναστήριο, ἓνα εἶδος σχολεῖο τῆς γυμναστικῆς, τὴν *παλαίστρα ἢ γυμνάσιο*, ὅπως τὰ ἄλλα, σάν τὴν Ἀκαδημία, τὸ Λύκειο, τὸ Κυνόσαργες, ὅπου ὁ δάσκαλος τῆς γυμναστικῆς ὁ *παιδοτρίβης*, γυμνάζοντας τὰ παιδιὰ ὅχι με τὸν ἀνθυγιεινὸ ἀθλητισμὸ, ἀλλὰ με τὴν παιδαγωγικὴ γυμναστικὴ, συνδυάζοντας τὴ *γυμναστικὴ* με τὴν *ὕγιεινή*, ἐπλάθε τὰ παιδικὰ σώματα ὥραϊα καὶ δυνατὰ, σάν τὸ διανοούμενο τοῦ Πολύκλειτου καὶ σάν τὸ δισκοβόλο τοῦ Μύρωνα. Γιὰτὶ ἤξαιραν οἱ Ἀθηναῖοι ὅτι *μονάχα σὲ γερὸ σῶμα μπορεῖ νὰ γίνη γερὸ μυαλό*.

Καὶ γιὰ ἓναν ἄλλο ἀκόμη λόγῳ φρόντιζαν τόσο τὴ σωματικὴ τοὺς διάπλαση· γιὰ νὰ μὴ δειλιάζουν, ἀπὸ σωματικὴ καχεξία, στὸν πόλεμο, καὶ γιὰ ν'ἀντέχουν στὴν ἐργασία καὶ στὶς δύσκολες στιγμές τῆς ζωῆς τοὺς.

Τέτια λοιπὸν εἶταν ἡ μόρφωση τῶν παιδιῶν τῶν Ἀθηναίων με συντομία. Ὅχι βέβαια γιὰ ὅλους τοὺς Ἀθηναίους, ἀλλὰ γιὰ ὅσους εἶχανε τὰ περισσότερα μέσα, τοὺς πλουσιότερους. Τὰ πλουσιόπαιδα αὐτὰ καὶ πολὺ ἐνωρίς ἀρχίζαν τίς σπουδές τοὺς καὶ πολὺ ἀργὰ τίς σταματοῦσαν.

Ἀλλὰ καὶ ὅταν τὰ παιδιὰ τέλειωναν τὰ σχολεῖα, δὲ σταματοῦσε ἡ μόρφωσις τοὺς. Ἄλλος δάσκαλος, μεγαλύτερος, τοὺς παραλάβαινε, ἡ *πολιτεία*, πού τοὺς ἀνάγκαζε νὰ *μαθαίνουν τοὺς νόμους καὶ σύμφωνα με τοὺς νὰ ζοῦν*, γιὰ νὰ μὴν ἐνεργοῦν στὴ ζωὴ τοὺς ὅπως τοὺς καπνίσει, στὰ τυφλά, ἀλλὰ, ὅ,τι ἀκριβῶς συμβαίνει στὴν πρώτῃ τῇ μικρῇ, πού ὁ γραμματιστὴς δίνει τὴν πλάκα στὰ παιδιὰ καὶ τ' ἀναγκάζει νὰ γράφουν με τὸ κοντύλι τὰ γράμματα ἀνάμεσα στὶς γραμμές τῆς χαραγμένης μεριάς τῆς πλάκας, ἔτσι ἀκριβῶς καὶ ἡ πολιτεία ἀναγκάζει τοὺς πολίτες νὰ ζοῦν, εἴτε ὡς ἄρχοντες εἴτε ὡς ἄπλοὶ πολίτες, σύμφωνα με τοὺς νόμους, πού με μεγάλα γράμματα ἔχει χαράξει δημόσια, στή,

Βασιλικὴ Στοὰ καὶ στὸν Ἀρειο Πάγο, νόμους πού τοὺς ἔχουν ἀνακαλύψει σπουδαῖοι παλαιοὶ νομοθέτες, σάν τὸ Σόλωνα, σάν τὸν Δράκοντα. Ὅποιον παραβαίνει τοὺς νόμους αὐτοὺς, ἡ πολιτεία τὸν τιμωρεῖ αὐστηρὰ καὶ τότε φέρνει, ὅπως λέμε, σὲ θεογνωσία.

Τόσο λοιπὸν πολὺ φρόντιζαν στὴν Ἀθήνα γιὰ τὴ μόρφωση τῶν παιδιῶν, τὴ μόρφωση τὴν πνευματικὴ, τὴ σωματικὴ καὶ πρὸ πάντων τὴν ἠθικὴ με τὴ συστηματικὴ καλλιέργεια τῆς ἀρετῆς.

Ἀντ. Ἀντωνάκος

γυμνασιάρχης.

Γλωσσικὰ Σημειώματα

Στὴ νέα Ἑλληνικὴ, ἡ ἀλ ἡ θ ε ι α, τὸ ἐνικὸ θηλυκὸ γίνεται καὶ τὰ ἀ λ ἡ θ ε ι α, δηλ. πληθυντικὸ οὐδέτερο. Κατὰ τὸ ἀντίθετο οὐδέτερο πληθυντικὸ: τὰ ψέματα, βοηθώντας ἢ κατὰληξη—α, πού εἶναι κοινὴ στὰ ἐνικὰ θηλυκὰ καὶ στὰ πληθυντικὰ οὐδέτερα· εἶπανε δλδ. «ἀλ ἡ θ ε ι α λές ἢ ψέματα» πού ἐδῶ τὸ ἀ λ ἡ θ ε ι α δὲ φαίνεται ὀλοκάθαρα ἂν εἶναι ἐνικὸ θηλυκὸ ἢ πληθυντικὸ οὐδέτερο (κατὰ τὴ δική μου τὴ γνώμη εἶναι πληθ. οὐδέτερο)· ὅταν ὅμως πάρουμε τίς φράσεις: στ' ἀλ ἡ θ ε ι α, στὰ ψέματα, ἐδῶ φῶς φανερά βλέπουμε πῶς τὸ: στ' ἀλ ἡ θ ε ι α, πού ἀναλύεται στὸν ἐμπρόθετο προσδιορισμὸ εἰς τὰ ἀ λ ἡ θ ε ι α, εἶναι οὐδέτερο πληθυντικὸ ἀφιλονίκητα πιά, με τὸ ἄρθρο τὰ, καὶ ἀντιτίθεται πρὸς τὸ ἐπίσης οὐδέτ. πληθυντικὸ στὰ ψέματα.

Οἱ φράσεις ἀφτὲς εἶναι βέβαια ἐπιρρηματικές, μὰ καθαφτὸ εἶναι ἐμπρόθετοι διορισμοί, δλδ. ὡς ἐπιρρηματικοί, καὶ οἱ ἐμπρόθετοι ἀφτοὶ ἔχουνε τυπικὰ στοιχεῖα τὴν πρόθεσι εἰς, τὸ πληθ. οὐδέτ. ἄρθρο τὰ, καὶ τὰ ὀνόματα ψέματα—ἀλ ἡ θ ε ι α, πού ἀφοῦ τὸ: τὰ ψέματα εἶναι φυσικὰ πληθ. οὐδέτ. δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ εἶναι πληθ. οὐδέτ. καὶ τὸ ἀντίθετο: τὰ ἀλ ἡ θ ε ι α.

Μὰ θὰ μοῦ πῆτε δὲν ἀκούστηκε ποτὲ τὸ ἐνικὸ του: τὸ ἀλ ἡ θ ε ι ο. Ἀλλὰ καὶ τὸ συντέλει οὐδὲν τὸ εἶπανε ποτὲ, λένε ὅμως τὰ συντέλει α καὶ κανεὶς δὲν ἀμφιβάλλει πῶς εἶναι πληθ. οὐδέτερο ἀπὸ τὸ ἐνικ. θηλ. ἢ συντέλει α κατὰ: τὰ οὐράνια, τὰ καταχθόνια, πρβλ. ἡ ὄλυρα—τὰ ὄλυρα πού ἔχουνε τὸν πληθ. οὐδ. τύπο Θεοφάνης 434, 13 καὶ 18 Πορφυρογέννητος· περὶ διοικ. 79, 19 καὶ πού τότε λένε ἀκόμα καὶ σήμερα (Χατζ. ΜΝΕ. Β' 53) κατὰ: τὰ σιτηρά, τὰ δημητριακὰ κτλ. χωρὶς νὰ ποῦνε ποτέ: τὸ ὄλυρον. Λέμε λοιπὸν πολὺ συνηθισμένα: στὰ ψέματα θύμωσες ἢ στ' ἀλ ἡ θ ε ι α; παίζουμε στ' ἀλ ἡ θ ε ι α (ἐννοεῖται τὸ: ὅχι στὰ ψέματα)—κλπ. Ἀπ' ὅσα λεξικά ἢ γλωσσάρια σκόλισα τῆς ν. ἑλληνικῆς ἡβρά τέτοια παραδείγματα, ὡστόσο τὴν παρατήρησι ἀφτῇ—ἐδῶ δὲν τὴν ἔκαμε κανεὶς ἀκόμα ὡς τώρα.

Ἐνα ἄλλο νόημα πού ἔχει τὸ ἀλ ἡ θ ε ι α ὡς ἐπιφώνημα δὲν εἶδα πούθεν· ν' ἀναφέρνεται μετὰ παραδείγμα· λέμε δηλ. εἰρωνικά· αἱ τὸ Γιώργη, ἀλ ἡ θ ε ι α! αἱ τὸν πατέρα, ἀλ ἡ θ ε ι α! ἢ καὶ με θυμὸ: αἱ τὸν μπαγαπόντη, ἀλ ἡ θ ε ι α! δηλ. ἀποδοκιμάζοντας πόντοτε.

Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ

Νεοελληνικὴ ποίηση

ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΑΚΗ Ο ΓΥΡΙΣΜΟΣ

(Ἀπὸ τὰ δημοτικὰ τραγοῦδια)

Τρεῖς ἄρχοντες ἐγένοντο κι ὁ Γιαννακὴς τοὺς κέρνα
κι ἀπὸ τὸ συγχοκέρασμα ἰδρὸς πολὺ τὸν πάει·
τὸ μαντηλάκι του ἔβγαλε τὸν ἴδρο νὰ σφουγγίζει
κι ἐφάνη ἡ μούρη τοῦ σπαθιοῦ καὶ τὸ χρυσόλουρο του.
Γιὰ κλέφτη τὸν ἐπιάσανε καὶ γιὰ κακὸ κουρσάρο,
στὴ φυλακὴ τὸν βάλασι νὰ κάμει τριάντα μέρες
καὶ παραπέσαν τὰ κλειδιά καὶ κάνει τριάντα χρόνους.
Λεφτεκαρυὰν ἐφύτεψε στῆς φυλακῆς τὴν πόρτα
καὶ λεφτεκάρυα ν' ἔφαγε καὶ λευτεριά δὲν εἶδε...
Μιά Κυριακὴ καὶ μιὰ λαμπρὴ καὶ μιὰ χρυσὴν ἡμέρα
στὴν τάβλα ἐκεῖ πού γεύονταν τοῦ γίνηκε σημάδι·
πῆγε νὰ βάλει τὸ κρασί καὶ ράισε τὸ ποτήρι.
Γοργὰ σελώνει τ' ἄλογο, γοργὰ τὸ χαλινώνει,
γοργὰς βιτσιές ἐδίνει του, περνάει βουνὰ καὶ κάμπους.
Φτάνει καὶ βρίσκει γέροντα νὰ σκάφτει, νὰ κλαδεύγει.
—Πέ μου, νὰ ζήσεις, γέροντα, τ' ἀμπέλι ποιὸς τ' ὀρίζει,
τ' ἀμπέλι, ποιοῦ εἶναι το, πού σκάφτεις καὶ κλαδεύεις;
—Τῆς ἐρημιᾶς, τῆς σκοτεινιάς, τοῦ Γιαννακῆ, τοῦ γιοῦ μου,
πού εἴταν τριῶ γαμπρὸς καὶ τριάντα χρόνια σκλάβος.
Γιὰ κλέφτη τὸν ἐπιάσανε καὶ γιὰ κακὸ κουρσάρο,
στὴ φυλακὴ τὸν βάλασι νὰ κάμει τριάντα μέρες
καὶ παραπέσαν τὰ κλειδιά κι ἔκαν' τριάντα χρόνους.
Λεφτεκαρυὰν ἐφύτεψε στῆς φυλακῆς τὴν πόρτα
καὶ λεφτεκάρυα ν' ἔφαγε καὶ λευτεριά δὲν εἶδε.
Τώρα τὰ ροῦχα του πουλοῦν, τὸ βίος του διαμοιράζουν,
τώρα καὶ τῇ γυναίκα του ἄλλος θὰ τήνε πάρει.
—Πέ μου, νὰ ζήσεις, γέροντα, σὰ ποῦ 'ν' νὰ γίνεῖ ὁ γάμος;
σώνω κι ἐγὼ στὸ γάμο αὐτὸ νὰ πάω νὰ μπῶ κουμπάρος;
—'Αν ἔχεις μαῦρο γλήγορο, σώνεις τοὺς νὰ βλογοῦσι,
ἂν ἔχεις μαῦρο κι εἶν' ὀκνός, σώνεις τοὺς νὰ χορεύουν.
Δίνει βιτσιὰ τοῦ μαύρου του σὲ τόπους πέρα φτάνει
καὶ βρίσκει μιὰ καλογριά νὰ πλένει, νὰ λευκαίνει.
—Πέ μου, νὰ ζήσεις, καλογριά, ποιοῦ 'ναι αὐτὰ τὰ ροῦχα,
τὰ ροῦχα, τὰ καλόρουχα πού πλένεις καὶ λευκαίνεις;
—Τῆς ἐρημιᾶς, τῆς σκοτεινιάς, τοῦ Γιαννακῆ, τοῦ γιοῦ μου,
πού εἴταν τριῶ μερῶ γαμπρὸς καὶ τριάντα χρόνια σκλάβος.
Γιὰ κλέφτη τὸν ἐπιάσανε καὶ γιὰ κακὸ κουρσάρο,
στὴ φυλακὴ τὸν βάλασι νὰ κάμει τριάντα μέρες
καὶ παραπέσαν τὰ κλειδιά κι ἔκαν' τριάντα χρόνους.
Λεφτεκαρυὰν ἐφύτεψε στῆς φυλακῆς τὴν πόρτα
καὶ λεφτεκάρυα ν' ἔφαγε καὶ λευτεριά δὲν εἶδε.
Τώρα τὰ ροῦχα του πουλοῦν, τὸ βίος του διαμοιράζουν,
τώρα καὶ τῆς γυναίκας του ἄλλον ἄντρα τῆς δίνουν.
—Πέ μου, νὰ ζήσεις, καλογριά, σὰ ποῦ 'ν' νὰ γίνεῖ ὁ γάμος;
σώνω κι ἐγὼ στὸ γάμο αὐτὸ νὰ πάω νὰ μπῶ κουμπάρος;

—'Αν ἔχεις μαῦρο γλήγορο, σώνεις τοὺς νὰ βλογοῦσι,
ἂν ἔχεις μαῦρο κι εἶν' ὀκνός, σώνεις τοὺς νὰ χορεύουν.
Δίνει βιτσιὰ στὸ μαῦρο του, στὴ σκάλα τοὺς πεζεύγει
καὶ στὸ χορὸ τὴν ἔβρηκε, κοντά της πάει καὶ πιάνει,
πιάνει τραγοῦδι ν' ὁμορφο, τραγοῦδι πικραμένο.

—Τὸ Γιαννακὴ φυλάκωσαν νὰ κάμει τριάντα μέρες
καὶ παραπέσαν τὰ κλειδιά κι ἔκαν' τριάντα χρόνους.

Λεφτεκαρυὰν ἐφύτεψε στῆς φυλακῆς τὴν πόρτα
καὶ λεφτεκάρυα ν' ἔφαγε καὶ λευτεριά δὲν εἶδε.

Τώρα τὰ ροῦχα του πουλοῦν, τὸ βίος του διαμοιράζουν
τώρα καὶ τῆς γυναίκας του δίνουν της ἄλλον ἄντρα.

—Πέ μου, νὰ ζεῖς, τραγουδιστή, τὸ Γιαννακὴ τὸν ξαίρεις,
φιλιὸς του εἶσαι ἢ κατέχεις του ἢ γροικητὸ τὸν ἔχεις;

—Φιλιὸς του εἰμ' καὶ κατέχω τα πού γροίκησ' ἀπ' τὸν ἴδιο
κι ἐγὼ κρατῶ σας καὶ γραφὴ νὰ σᾶς τὴν ἀναγνώσω.

—Σωπάσετε τὰ τούμπανα, σκολάστε τὰ λαγοῦτα
γιὰ ν' ἀναγνώσει τὴ γραφὴ, ν' ἀκούσω ἴντα μοῦ γράφει.

Καὶ σῶπασαν τὰ τούμπανα, σκολάσαν τὰ λαγοῦτα
κι ὁ Γιαννακὴς ἀντὶς γραφὴ ἀπηλογήθη, τὰ εἶπε.

ΣΤΟ ΣΟΥΡΟΥΠΟ

Ἀπὸ τοὺς Ἀσφοδελοὺς τοῦ Μ. Μαλακάση

Γυρίζει ὁ γερο ἐργάτης βράδυ βράδυ,
Μὲ τὸ τσαπί στὸν ὦμο, ἀργός, βουβός.
Πέφτει καὶ τὸν σκεπάζει τὸ σκοτάδι,
Ματοβαμένο ἀκόμα ἀπὸ τὸ φῶς.

Κεράκι ἀχνὸ ἢ ψυχὴ του σβύνει, ἀνάβει,
Τὸ πρόσωπο του μυστικώτατος ναός.
Ζοῦν πεθαμένοι ἀπάνω του ὅλοι οἱ σκλάβοι,
Σκλάβος πρὶν ἀπ' τὴ γέννα του κι αὐτός.

Τῆς Σίβυλλας ἡ ἐφτάλφα σοῦ σφραγίζει
Τὸ πικραχειλὶ σου, ἀξανάσαστε ἀδερφέ.
Πόσο σοῦ μοιάζω, μὰ καὶ πόσο μᾶς χωρίζει
Τῆς σιωπῆς τὸ δῶρο, ὅλο σ' ἐσέ....

ΧΟΡΟΣ ΜΟΥΣΩΝ

Μὲ τὴ στροφή τοῦ τραγουδιοῦ καὶ τοῦ ρυθμοῦ τῇ χάρῃ
Σᾶς πρόσμενα τόση ὥρα,
Νὰ φέρετε τ' ἀτίμητο τὸ ρόδο στὸ κλωνάρι,
Κι ἀργήσατε πάρα πολὺ κι ἤρθατε μόλις τώρα.

*ὦ ἀγάπες! νὰ, πού ὁ πετεινὸς σὲ λίγο θὰ λαλήσει
Καὶ με τὸ φῶς τῆς μέρας,
Μιὰ πίκρα πάλι θὰ γενεῖ τὸ αἰσθητικὸ μεθύσι
Καὶ τὸ λουλούδι πού κρατῶ θὰ τὸ μαδήσ' ὁ ἄερας.

Γνωμικά

—Ἡ ἀγάπη εἶναι μιὰ λέξη πού ἀπὸ τὴ μεγάλη καὶ ἀγοραία χρῆση κατάντησε πολὺ περιληπτική, ἔτσι πού νὰ μὴν ἐκφράζει σχεδὸν τίποτα καθορισμένο. Ἐκεῖνο πού θά'πρεπε νὰ ἐκφράζει εἶναι ὁ ἔρωτας. Ἀλλὰ κι ὁ ἔρωτας αὐτὸς σὰ λέξη καὶ σὰν πραγματικότητα μὲ τὴν ἀγοραία χρῆση κατάντησε σχεδὸν τὸ ἴδιο ἀοριστολογία, γιατί περιέχει μέσα στὴν ἐννοία του καταστάσεις πολλὲς καὶ διάφορες, πού κάποτε εἶναι κι ἀντίθετες μεταξύ τους. Ἔτσι ἐρωτική ἀγάπη λογίζεται κι ὁ ἰδανικός σύνδεσμος κι ἡ ἀκόλαστη ἐπιθυμία καὶ τὸ πρόσκαιρο νεανικὸ συνήθως αἰσθημα, πού εἶναι κυρίως ἀποτέλεσμα ὀργασμοῦ, κι ἡ ἀνώμαλη σεξουαλική ροπή κι ὁ συζυγικός δεσμός κι ἡ ἀμοιβαία ἐχτίμηση πού καταλήγει σὲ συμπάθεια κι ἄλλα πολλὰ ἀκόμα. Ὅμως ἡ ἀληθινὰ ἐρωτική ἀγάπη σὰν αἰσθημα καὶ σὰν ἐννοία ἐξελιγμένη στὸ ἀνώτατο ὅριο τῆς ἐκδήλωσης της—ἔτσι ὅπως θά'πρεπε νὰ τὴν ξεχωρίσει καὶ νὰ τὴ μελετήσει ἡ ψυχολογία—εἶναι ἕνας στενὸς δεσμός τοῦ ἀντρα καὶ τῆς γυναίκας γενόμενος ἀπὸ συνάφεια πνευματική μαζί καὶ ψυχική καὶ σωματική. Ἐπικρατέστερο στοιχεῖο στὴν τέτια ἔνωση εἶναι τὸ ψυχικὸ καὶ γι αὐτὸ τέτοιαν ἀγάπη μόνο οἱ ἐκλεχτοὶ μποροῦν νὰ αἰστανθοῦν· καὶ γι αὐτὸ ἀκόμα ὅταν στὴ τέτια ἀγάπη λείπει ἡ ἐχτίμηση, παύει νὰ ὑπάρχει. Ἀν ὁ δεσμός ἀπομένει, μπορεῖ νὰ εἶναι εἴτε ἀπλῶς πνευματική συνάφεια εἴτε μονάχα σαρκική ἀδυναμία. Τὸ ξεκαθάρισμα τοῦ ὅρου καὶ τῆς ἐννοίας τῆς ἀγάπης, ἡ εὕρεση ἄλλων ὁρῶν καθοριστικῶν γιὰ ὅλες τὶς πολλῶν εἰδῶν καταστάσεις πού λέγονται ἀγάπες καὶ ὁ ψυχολογικὸς καθορισμὸς τῆς καθέμιας, θὰ εἶχαν μεγάλη κι ὠφέλιμη ἐπίδραση στὴν τέχνη καὶ στὴν ἠθική.

—Οἱ λέξεις βέβαια ἔγιναν, ὅπως τὸ λέει ὁ Ρ. Βάγνερ, σὰν φυσικὸς ἀντίλαλος τῶν πραγμάτων, μὰ βαθμηδὸν ἔχασαν τὴ φυσική τους ἐννοία ἔπαψαν νά'ναι μουσική καὶ ἔγιναν μᾶλλον ὀπτικά σύμβολα. Ἀλλὰ ἔτσι ἔλαβαν γενικότερη καὶ ἀκριβέστερη ἐννοία· δὲν ἐλαττώθηκε ἡ *κοινωνικότης των*, ὅπως τὸ εἶπαν μερικοί, ἀλλ' ἀπεναντίας αὐξήσε. Οὔτε καὶ αὕτη δὲ εἶναι ἡ αἰτία πού ἡ μουσική ἔλαβε ξεχωριστὰ μεγάλη ἀνάπτυξη. Ἡ ἀνάπτυξη της πρὸς ἀρμονία καὶ σύνθεση ὀφείλεται ἀποκλειστικῶς εἰς τὴ συνολική καλλιέργεια καὶ πρόοδο τῶν αἰσθήσεων. Κι ἡ καλλιέργεια αὕτη κι ἡ πρόοδο ἀκριβῶς ἀπὸ τὴν ὀπτική ἀνάπτυξη κυρίως προήλθε.

—Σ' ὅλες τὶς ἀνθρώπινες φανέρωσεις, ἀλλὰ πιὸ χτυπητὰ καὶ πιὸ ἐντονα στὴν τέχνη καὶ εἰδικῶς στὴν ἀρχιτεκτονική, στὴ γλυπτική καὶ πιὸ πολὺ ἀκόμα στὴ ζωγραφικὴ διακρίνουμε καὶ τώρα καὶ στοὺς παλιούς καιροὺς πολὺ ἐκπληκτικὲς ὁμοιότητες μεταξύ τῶν διαφόρων λαῶν. Κι ὅσο πιὸ βαρβαρικές, πρωτόγονες, ἀπλές οἱ τέχνες, τόσο πιὸ χτυπητὲς οἱ ὁμοιότητες. Τὸ φαινόμενο ἐπικράτησε νὰ ζηγιέται σὰ μίμηση κι ἀποτέλεσμα ἐπικοινωνίας, κι ἡ ἐξήγηση αὕτη προήλθε ἀπὸ ἀναλογία πρὸς τὸ ὅτι γίνεται στοὺς νεότερους χρόνους. Ὅμως πιὸ πολὺ ὀφείλεται στὸ γεγονός πὼς ὅμοια αἰτία ἔχουν πάντα ὅμοια ἀποτελέσματα· οἱ αὐτὲς ἀνάγκες, ὁ αὐτὸς βαθμὸς πολιτισμοῦ, τὰ αὐτὰ μέσα, ἡ αὕτη πνευματικὴ ἀνάπτυξη ἀναγκαστικὰ ἔδωκαν αὐθορμήτως σὲ κάθε λαό, δίχως μίμηση ἄλλου προγενέστερου ἢ σύγχρονου του, τὶς αὐτὲς ἐκδηλώσεις στὴν τέχνη. Ἀλλ'ὡς κι ἡ μίμηση, ὅταν κοινωνικῶς ἐπικρατεῖ, ἀπ'αὕτη τὴν ἴδια αἰτία προκύπτει.

Ζ.

Μανόλη Τριανταφυλλίδης

Τὸ πρόβλημα τῆς ὀρθογραφίας μας

Δύο ὁμιλίες

(Συνέχεια ἀπὸ τὴ σελίδα 395)

ΔΕΥΤΕΡΗ ΟΜΙΛΙΑ

Κυρίες καὶ Κύριοι,

*

Ἔτσι ἐρχόμαστε στὸ ζήτημα τῶν τόνων.

Ὡς πρὸς τὴν ἀπόλυτη ἀμεση ἀνάγκη νὰ μεταρρυθμιστῇ τὸ σημερινὸ μας τονικὸ σύστημα τῆς μητρικῆς γλώσσας δὲν ἀπομένει ὕστερα ἀπ'ὅσα εἶδαμε καμιά ἀμφιβολία. Τὸ ζήτημα εἶναι τί ἀκριβῶς πρέπει νὰ γίνῃ.

Ἡ πιὸ ἀνώδυνη πρόταση πού προτείνουν μερικοὶ εἶναι: Νὰ φυλάξουμε, γιὰ τὴ γραμματική καὶ τὴ σχολικὴ διδασκαλία, ὅλους τοὺς κανόνες πού ξέρομε ἢ καὶ νέους πού θὰ χρειαστοῦν, κάποτε πολυπλοκωτέρους, νὰ μὴν ἐπιμένουμε ὅμως ὑπερβολικὰ σὲ ὅλους τοὺς, νὰ θεσπιστῇ δηλαδή—πρᾶμα πού ἀρχισε νὰ γίνεταί σιωπηλὰ ἤδη σήμερα καὶ πού συλλογίστηκαν μιὰ φορὰ νὰ τὸ ἐφαρμόσουν καὶ στὴ Γαλλία—ἀνοχή καὶ κάποια «οἰκονομία», καθὼς λένε στὴν ἐκκλησία, γιὰ τὶς παραβάσεις τοὺς στὰ δίχρονα. Νὰ μὴν πολυπειράζῃ λ.χ. ἂν γράφη κανεὶς μας ἡ ὁ μαθητὴς στὸ σχολεῖο *γνωρος, τυφος, γελαμε, παμε* μὲ ὀξεία, τὸ *κινισ* μὲ ὀξεία ἢ περισπωμένη καὶ φαντάζομαι, *κᾶμε, ψᾶξε, πρωτοδικες* μὲ περισπωμένη, ὅπως κάποτε διαβάζομε.

Αὐτὸ ὅμως δὲν εἶναι βέβαια λύση παρὰ διαιώνιση καὶ χειροτέρεμα τοῦ χάους καὶ τῆς ἀναρχίας. Μπορεῖ ν'ἀνταποκρίνεται καλύτερα στὴ νεοελληνικὴ ψυχολογία τῆς ἀσάφειας, τοῦ «δὲν πειράζει», τοῦ περίπου καὶ τοῦ κατὰ προσέγγιση, τῆς κοντόθωρης καὶ μπαλωματίδικης πολιτικῆς, πού βλέπομε νὰ ἐφαρμόζεται καθημερινὰ μὲ τόση ἀκατανόητη ἀπλοχεριά

καὶ ζημία σὲ τόσα φανερῶματα τῆς κοινωνικῆς καὶ κρατικῆς μας ζωῆς, δείχνει ὅμως τὴν ἀδυναμία μας ν' ἀντικρίσωμε μιὰ λύση πραγματικὴ καὶ δὲν εἶναι δυνατό νὰ τὴν ἀποδεχτοῦμε γιὰ τὴ γραμματικὴ τῆς μητρικῆς γλώσσας.

Ἐνῶ εἶναι ἔμμεση καὶ μασημένη κατάργηση, πού μὴδενίζει καὶ τὴ λίγη σημασία πού δίνουν ἢ δείχνουν οἱ περισσότεροι γιὰ τὶς δύσκολες περιστάσεις τοῦ τονισμοῦ, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ζημιώσῃ καὶ παιδαγωγικὰ τὸ σχολεῖο, καθιερώνοντας τὴν ἀβεβαιότητα μὲ γραμματικὴ διδασκαλία πού δὲ θὰ δεσμεύῃ οὔτε τὸ δάσκαλο,

Ὅ,τι θὰ διδάσκεται στὴ γραμματικὴ τῆς γλώσσας μας θὰ ἔχῃ νὰ εἶναι καὶ σωστό, καὶ θὰ διδάσκεται γιὰ σωστό ἐκεῖνο πού θ' ἀναγνωρίσωμε πῶς εἶναι δυνατό καὶ νὰ φυλαχτῇ—πρῶτα πρῶτα ἀπὸ κείνους πού τὸ διδάσκουν.

Σοβαρώτερη εἶναι δεύτερη πρόταση, πού φέρνει κάποιον ἀλάφρωμα καὶ παρουσιάζει λύση συμβιβαστικὴ. Νὰ φυλάξωμε τὴ διδασκαλία τῶν μακρῶν καὶ βραχέων καὶ τὶς περισπωμένες, ἀλλὰ νὰ σημειώνωμε πάντοτε ὀξεῖα στὰ δίχρονα τῆς παραλήγουσας τῶν ὀνομάτων, ἀκόμη καὶ ἂν ἦταν μακρόχρονα στ' ἀρχαῖα (*σκῖνος, λῦπες*), καὶ νὰ σημειώνεται ὀξεῖα στὴ μακρόχρονη παραλήγουσα τῶν ὀνομάτων ἢ καὶ τῶν ρημάτων τοῦ τύπου *πείνα, χῆνα, μῆνας—εἶχα, ρωτοῦσα*.

Τέτοια λύση, χρήσιμη πάντοτε σὲ μέρος της, παρουσιάζει ὥστόσο ἀρκετὴ ἀντίθεση πρὸς τὶς ἄλλες περιπτώσεις, πού θὰ σημειώνεται ἢ περισπωμένη, εἴτε στὴν παραλήγουσα εἴτε στὴ λήγουσα, καὶ ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ ὅμως μιὰ ριζικώτερη μεταρρύθμιση τοῦ σημερινοῦ μας συστήματος τῶν τριῶν τόνων καὶ μαζί μ' αὐτοὺς καὶ τῶν δυὸ πνευμάτων εἶναι καιρὸς πιά νὰ γίνῃ. Καθὼς ἔγραφα ἐδῶ καὶ εἴκοσι χρόνια, ὅταν διεξοδικὰ ὑποστήριξα τὴν τονικὴ μεταρρύθμιση μαζί μὲ ὅσους προηγήθηκαν ἢ ἀκολούθησαν, μόνο ἐνὰ γιὰτρικὸ καὶ αὐτὸ ριζικὸ ὑπάρχει, νὰ καταργηθοῦν οἱ σημερινοὶ τόνοι μαζί μὲ τὰ πνεύματα.

Ἄν ἀλήθεια ἔμοιαζε ἀναγκαῖο σὲ περασμένα χρόνια γιὰ τὴν ψυχολογία τῆς ἐποχῆς νὰ ἐπιστρατευτοῦν διάφορα ἐπιχειρήματα, πού νὰ δείξουν πῶς οἱ τρεῖς τόνοι καὶ τὰ πνεύματα πρέπει νὰ φύγουν σὰν ἄσκοπο καὶ περιττὸ βάρος, τὸ ζήτημα μᾶς παρουσιάζεται πιά σήμερα διαφορετικὰ, καὶ ὅταν τὸ καλοσυλλογιστοῦμε ἔχομε νὰ ρωτήσωμε: Πῶς ἦταν δυνατό νὰ βαστοῦμε τόσον καιρὸ καὶ γιατί νὰ φυλάγωμε ἀκόμη ὅλα αὐτὰ τὰ περιττὰ σημάδια, πού βασανίζουν μεγάλους καὶ ἰδίως

μικροὺς, πού ἂν, καθὼς ἔγραψε ὁ Σπύρος Μελάς ἄλλοτε σ' ἐνα του χρονογράφημα, μᾶς χρειάζονται μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ διακρίνονται οἱ ἐγγράμματοι ἀπὸ τοὺς ἀγράμματοι, σήμερα κοντεύουν νὰ χάσουν καὶ αὐτὴ τους τὴ σημασία.

Ὅ,τι χρειάζεται εἶναι, θὰ δοῦμε, ἕνας τόνος γιὰ τὴν τονισμένη συλλαβή. Ἡ σημερινὴ ποικιλία εἶναι ἀδικαιολόγητο καὶ ἀστεῖο ἀληθινὰ βάρος, πού δὲν ἔχει τὴ θέση του μέσα στὴ σημερινὴ παιδεία οὔτε ταιριάζει στὴν Ἑλλάδα τοῦ 1932.

*

Ἄς δοκιμάσωμε ἕνα γενικὸ ἀπολογισμὸ κι ἕνα ξεκαθάρισμα τῶν ἐπιχειρημάτων πού ἔχουν ἀκουστῇ σχετικὰ μὲ τὸ τονικὸ ζήτημα.

Μὲ ὅσα γράφηκαν σὲ περασμένες ἐποχὲς καὶ ἰδίως στὰ χρόνια μας τὸ ζήτημα εἶναι πιά ἐντελῶς ξεκαθαρισμένο, πολὺ περισσότερο ἀπ' ὅ,τι φαντάζονται οἱ πολλοί. Συνοψίζοντας καὶ συμπληρώνοντας τὰ ἐπιχειρήματα αὐτὰ μπορούμε νὰ ποῦμε ὅτι:

Γιὰ νὰ καταργηθῇ ἡ σημερινὴ τονικὴ ποικιλία συνηγοροῦν οἱ ἀκόλουθοι λόγοι:

α) Ἡ ποικιλία τῶν τόνων δὲν ὑπηρετεῖ κανένα ἀπολύτως πραχτικὸ σκοπὸ στὴ νέα μας γλώσσα.

β) Ὁ σημερινὸς τονισμὸς εἶναι ἡ μεγαλύτερη καὶ πιὸ δυσκολογιάτρευτη δυσκολία τῆς ὀρθογραφίας μας. Εἶναι τὸ μεγαλύτερο βάρος τῆς σχολικῆς γραμματικῆς καὶ καταντᾷ ἄσκοπη καὶ βλαβερὴ πολυτέλεια τῆς ἐλληνικῆς παιδείας, πού ξοδεύει γιὰ νὰ τοὺς διδάξῃ, μὲ πολὺ μέτρια ἀποτελέσματα, πολλὰς πολὺτιμες ὥρες¹. (Τὸ 1)3 ἀπὸ τοὺς κανόνες, τοὺς ὀρισμένους σήμερα γιὰ τὴν ὀρθογραφικὴ διδασκαλία τῶν τεσσάρων πρώτων τάξεων τοῦ δημοτικοῦ εἶναι τονικοί, συχνὰ οἱ δυσκολώτεροι, πού γιὰ νὰ ἐξασφαλιστῇ ὁ σωστός τονισμὸς πρέπει νὰ συμπληρωθοῦν οἱς δυὸ ἀνώτερες τάξεις μὲ πλῆθος ἐξαιρέσεις καὶ ἀντιεξαιρέσεις δυσκολοθύμητες).

γ) Τὴν τονικὴ μεταρρύθμιση ζήτησαν ἀπὸ καιρὸ καὶ οἱ ἐκπαιδευτικοὶ λειτουργοὶ τῆς δημοτικῆς συχνότατα, ἀκόμη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ πού διδάσκονταν μόνο ἢ καθαρῶς, τονίζοντας πῶς μὲ τὸ σημερινὸ σύστημα βασανίζονται τὰ παιδιά καὶ χάνουν τὴν ὥρα τους ἄδικα, ἀφοῦ δὲν τὸ μαθαίνουν, ἀντὶ νὰ κάνουν κάτι καλύτερο².

δ) Ἡ μεταρρύθμιση τῶν τόνων καὶ πνευμάτων θὰ ἔχη καὶ ἀπὸ τυπωτικῆς ἀποψη μεγάλη σπουδαιότητα.³³

ε) Τελευταία μπορεῖ ν' ἀναφερθῇ κάτι, ποὺ γιὰ πολλοὺς ἴσως εἶναι πειστικώτερο ἐπιχείρημα, ὅτι δηλαδὴ καθὼς εἶδαμε, οἱ ἀρχαῖοι δὲ μεταχειρίζονταν τὰ τονικὰ σημάδια καὶ ὅτι αὐτὰ μὲ τὴν ποικιλίαν τους δὲν ἀνήκουν στὸ σῶμα τῶν λέξεων, καθὼς τὰ ψηφία, ποὺ παριστάνουν τοὺς φθόγγους των. (Λ. χ. στὸ *μίλα-μήλα* ἡ διαφορὰ τοῦ τονικοῦ σημαδιοῦ εἶναι ἀποκλειστικὰ γραφικὴ, ἐνῶ στὸ γαλλ. *ame-ami* ἐκφράζει διαφορετικὴ προφορά).

Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἤδη στὰ 1913, σὲ σχετικὴ ἔρευνα ποὺ ἔγινε μὲ τὸ Δελτίο τοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Ὁμίλου, σειρά καθηγητῶν τοῦ Πανεπιστημίου καὶ ἐκπαιδευτικῶν ἀνώτερων συμφώνησαν πὼς ἡ τονικὴ μεταρρύθμιση εἶναι ὠφέλιμη καὶ καλὸ εἶναι νὰ πραγματοποιηθῇ.³⁴

Σὲ ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπιχειρήματα δὲν ἔχουν ἀντιταχτῇ, γιὰ νὰ διατηρηθῇ τὸ σημερινὸ τονικὸ σύστημα, ἀλλὰ, οὐσιαστικὰ, μὲ κάποια σημασία.

Γιατὶ βέβαια δὲν εἶναι πολὺ πειστικὸ τὸ ὅτι πρέπει νὰ διαιωνίζουμε τὴ σημερινὴ κατάσταση γιατί χωρὶς πνευμάτα καὶ τόνους καὶ τὰ μακρὰ καὶ βραχέα, δὲ θὰ μπορούμε νὰ δικαιολογήσουμε στὸ μαθητὴ γιατί λ. χ. τὸ *π* ἔγινε *φ* στὸ *ἔφεδρος* καὶ γιατί ἡ γενικὴ τοῦ *Κίσαβος* κάνει κατεβάζοντας τὸν τόνο *Κισάβου*, ὅπου κατεβαίνει ὁ τόνος γιὰ τὴ μακριὰ λέγουσα.³⁵ Κοντὰ σὲ τέτοιο εἶδος ἐπιχειρήματα, ἐμπνευσμένα ἀπὸ μιὰ ὀρθογραφικὴ αἰσθηματολογία, τὸ μόνο σπουδαῖο γιὰ νὰ φυλαχτοῦν τὰ πατροπαράδοτα σημάδια εἶναι πὼς ἔτσι, κατὰ τὸ παράδειγμα τῶν βυζαντινῶν, τυπώνονται σήμερα τ' ἀρχαῖα κείμενα καὶ τὰ χρειάζονται ὅσοι μαθαίνουν ἀρχαῖα ἑλληνικά. Εἶναι βέβαια αὐτὸ κάτι ποὺ ἔχομε νὰ προσέξωμε ἀλλὰ καὶ ποὺ δὲν εἶναι καθόλου ἀσυμβίβαστο μὲ μιὰ τονικὴ μεταρρύθμιση τῆς νέας μας γλώσσας.

Ἀπόδειξη εἶναι πὼς τὴ ζήτησαν σὲ διάφορες ἐποχὲς ἀκόμη καὶ φιλόλογοι ἢ ἄλλοι λόγιοι, ποὺ ἐνδιαφέρονταν γιὰ τὴν καθαρεύουσα μόνο, ἔτσι ὁ Φαρδύς, καὶ τελευταῖα, δύο μάλιστα φορές, στὰ 1911 καὶ στὰ 1930, στὴν Ἀκαδημία τὴν ἴδια, ὁ Χατζιδάκις, μὲ ὅλη τὴ γνωστὴ του συντηρητικότητά, ποὺ τὸν εἶχε κάμει σὲ περασμένα χρόνια νὰ χαρακτηρίσῃ «ἀντικρυς ἔθνοφθόρου» κάθε πρόταση γιὰ τὴν παρακικρότερη ὀρθογραφικὴ ἀλλαγὴ.³⁶

Μὲ τὸ νὰ μεταρρυθμιστῇ ὁ τονισμὸς καὶ πνευματισμὸς τῆς δημοτικῆς, τῆς μόνης γλώσσας ποὺ ἔχει νὰ διδάσκεται γραμματικὰ στὸ δημοτικὸ σχολεῖο, θὰ γίνῃ φυσικὰ ἀναγκαῖο νὰ διδαχτοῦν οἱ μαθητὲς τοὺς σχετικοὺς κανόνες στὸ γυμνάσιο, ὅταν θὰ πρωτοδιδάχτοῦν τ' ἀρχαῖα ἑλληνικά. Δὲν εἶναι ὅμως καμιά ἀπολύτως ἀνάγκη γιὰ τὸ ἐλάχιστο σχετικὰ ποσοστὸ τῶν 7 ο)ο ποὺ συνεχίζουν τίς σπουδὲς τους στὴ μέση ἐκπαίδευση νὰ βασανίζονται καὶ τὰ 93 ο)ο τῶν ὁμογλώσσων τους,³⁷ ποὺ θὰ φοιτήσουν μόνο στὸ δημοτικὸ, μὲ πολὺν δυσκολωτέρευσ κανόνες στὴ μητρικὴ τους γλώσσα, καὶ μαζί μὲ αὐτοὺς καὶ οἱ ἴδιοι, δηλαδὴ τὰ 100 ο)ο, γιὰ νὰ γράφουν σύμφωνα μὲ αὐτοὺς τὴ νέα γλώσσα σὲ ὅλη τους τὴ ζωὴ.

Σχετικὰ ὅμως μὲ τὴ γυμνασιακὴ διδασκαλία τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν εἶναι δυνατὴ καὶ ἄλλη λύση.

Στ' ἀρχαῖα κείμενα θὰ μᾶς χρειάζονται, νομίζω, οἱ τόνοι ἀκόμη καὶ ἂν τυχὸν ἀποφάσιζαν μιὰ φορὰ οἱ ξένοι νὰ τοὺς ἀφαιρέσουν, καθὼς ἔγινε κάποτε σκέψη.³⁸ Αὐτὸ ὅμως δὲ σημαίνει πὼς εἶναι ἀνάγκη ἀναπόδραστη νὰ διδάσκωνται καὶ νὰ γράφωνται ἀπὸ τὸ μαθητὴ ὅταν θεματογραφῇ. Φτάνει ποὺ θὰ εἶναι τυπωμένοι. Γιὰ τὴν ἰδέα αὐτὴ συνηγόρησε μιὰ φορὰ καὶ ὁ Wilamowitz, γιὰ νὰ ἐφαρμοστῇ στὰ γερμανικά γυμνάσια, καὶ θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε ν' ἀναφέρω τὴ συνηγορία του:

«Ἐνὰ μέσο μὲ τ' ὅποιο μπορούμε νὰ πετύχωμε σπουδαιότατο ἀλάφρωμα στὴ γραμματικὴ» εἶναι «ἡ κατάργηση τῆς διδασκαλίας καθὼς καὶ τῆς γραφῆς τῶν τόνων, ἀπὸ τὸ μαθητῆ». «Δὲ θὰ ἔπρεπε οὔτε νὰ κάνῃ κανεὶς λόγο γι' αὐτό, πὼς ὁ μαθητὴς δὲν πρέπει νὰ σημειώῃ ὅ, τι κανεὶς Ἕλληνας δὲ σημείωσε ποτέ·μποροῦν λοιπὸν νὰ χρησιμοποιοῦν στὰ βιβλία ποὺ διαβάζουν αὐτὰ τὰ σχολικὰ βοηθητικὰ σημάδια, καὶ ἀπάνω τους νὰ κανονίζουν, καθὼς καὶ οἱ δάσκαλοι, τὸ διάβασμα, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐξαφανιστοῦν ἀπὸ τὴ διδασκαλία τοῦ σχολείου τ' ἀπέκρυφα τῶν περισπωμένων καὶ τῶν παροξυτόνων, ἡ ἐγκλισιὴ καὶ τ' ἄτονα. Στὴν τελευταία τάξη τοῦ γυμνασίουμποροῦν νὰ διδαχτοῦν τὸ σύστημα αὐτό, τὰ γενικὰ γλωσσολογικὰ διδάγματα, καθὼς γίνεται καὶ στὰ λατινικά καὶ τὰ γερμανικά· μὰ ὁ μαθητὴς δὲν πρέπει ποτέ νὰ σημειώῃ οὔτε ἓναν τόνο οὔτε ἓνα πνεῦμα. Θὰ φορτωθοῦν βέβαια οἱ καθηγητὲς τῆς φιλολογίας ἓνα βάσανο περισσότερο, ἅμα θὰ πρέπη νὰ μάθουν στοὺς φοιτητὲς τοὺς τόνους, ποὺ πρέπει νὰ τοὺς κατέχη ὁ φιλόλογος· μὰ γιὰ βέβαιο εἶναι βα-

ρύτερο τὸ βάρος ποὺ θὰ βγάλουμε ἀπὸ τῶν παιδιῶν τῇ ράχῃ».

Τί θὰ γίνῃ μὲ τὴν καθαρεύουσα;

Εἶδαμε πὼς δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ μὴν ἐλαφρωθῇ καὶ αὕτῃ ἀπὸ τὸ μάταιο καὶ δυσκολοβάσταχο βάρος τῶν τριῶν τόνων καὶ ὅτι ἀφοῦ καὶ σὲ περασμένα χρόνια τὸ ζήτησαν ὁπαδοὶ τοῦ καθαρισμοῦ, εἶναι πολὺ εὐκολώτερο νὰ γίνῃ δεχτὸ αὐτὸ σήμερα, ποὺ κλονίστηκε ἡ ἰδεολογικὴ βάση τοῦ ἀρχαϊσμοῦ.

Ἡ τονικὴ μεταρρύθμιση πρέπει ν' ἀπλωθῇ καὶ νὰ θεσπιστῇ καὶ στὴν καθαρεύουσα. Πρέπει καὶ ὅσοι τῆς μένουν ἀκόμη πιστοὶ νὰ τὸ ζητήσουν καὶ νὰ ἐνδιαφερθοῦν νὰ γίνῃ, ἂν πιστεύουν πὼς ἔχει νὰ φυλάξῃ στὰ χρόνια μας κάποια θέση στὴν οἰκονομία τῆς κρατικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς. Τὸ ἀντίθετο θὰ εἶναι σὲ βάρος τῆς, καθὼς δὲ θ' ἀργήσῃ νὰ φανῇ.

Ἴσως εἶναι ἀνάγκη νὰ μιλήσωμε γιὰ ἓνα ἀκόμη ἐπιχειρήμα ἐκείνων ποὺ δὲν πολυνοστιμεύονται τὴν τονικὴ μεταρρύθμιση. Τὸ ἀκούω συχνὰ τὸν τελευταῖο αὐτὸ καιρὸ. Δὲν τὴ φοβοῦνται δηλαδὴ καθεαυτῇ, ἀλλὰ τὴν παίρνουν σύμβολο καὶ ἀρχὴ γιὰ τὴν ὁλοκληρωτικὴ διάλυση τῆς ἀρχαίας ὀρθογραφίας.

Πρέπει νὰ πῶ πὼς δὲν μπορῶ νὰ συμμεριστῶ αὐτὴ τὴν ἄποψη. Μήπως δὲν ξεχάστηκαν στὶς μέρες μας οἱ ψιλές καὶ δασεῖες στὰ *θ, ρθ* καὶ τόσες ὑπογραμμένες χωρὶς νὰ πειραχτῇ κανεὶς; Ἐπειτα, ἐκτὸς ποῦ, καθὼς εἶδαμε, τὰ τονικὰ σημάδια δὲν ἀνῆκαν καὶ δὲν ἀνήκουν στὸ σῶμα τῶν λέξεων καὶ οὔτε καὶ γράφονταν ἀπὸ τοὺς ἀρχαίους, νομίζω πὼς ὁ καλύτερος τρόπος νὰ κατοχυρώσῃ κανεὶς μιὰ κατάσταση, ὀρθογραφικὴ ἢ ἄλλη, δὲν εἶναι νὰ ἐπιμένῃ σὲ ἀκρότητες ποὺ δείχνονται πιά ἀθεμέλιωτες καὶ σχεδὸν ἀνεφάρμοστες παρὰ ἔγκαιρη προσαρμογὴ σὲ ὅ,τι κρίνεται καλύτερο. Ἐκεῖνοι ποὺ θὰ καθιερώσουν μιὰ μέρα ὀρθογραφία φωνητικὴ βέβαια δὲ θὰ ἐμποδιστοῦν ἀπὸ τὸ περιστατικὸ πὼς οἱ ἀπὸ καιρὸ πιά τότε νεκροί, σημερινοὶ φύσει ἢ θέσει ρυθμιστὲς τῆς ὀρθογραφίας ζήτησαν νὰ ἐξασφαλίσουν τὴν αἰδιότητά της θυμιατίζοντας καὶ βαστώντας μὲ τὴ βία στὴ ζωὴ τὰ ὀρθογραφικὰ ἴσια ἴσια σημαδάκια, ποὺ ὁ ἑλληνισμὸς ὁλόκληρος δείχτηκε ἤδη ἀπὸ τὰ χρόνια τῶν βυζαντινῶν ὡς σήμερα, μὲ τὰ μέσα τῆς παιδείας τοῦ νέου κράτους, ἀνίσχυρος νὰ μεταχειριστῇ σωστὰ ἔξω ἀπὸ ἓναν ὀρισμένον κύκλο, καὶ ποὺ θὰ εἶναι ἔτσι τὰ κυριώτερα ἐπιχειρήματα γιὰ νὰ δικαιολογήσουν τὴν ἐγκατάλειψή της.

(συνέχεια)

Σκέψεις τοῦ Κοραῖ γιὰ τὴ συγγραφὴ γραμματικῆς καὶ τὴ διδασκαλία τῆς ἀρχαίας γλώσσας.

«Καλύτερα νὰ καίμε δέκα γραμματικὲς παρὰ νὰ γράφουμε μιὰ». Κοραῖς

Διαβάζοντας τοὺς αὐτοσχέδιους στοχασμοὺς γιὰ τὴν ἑλλην. παιδεία καὶ γλώσσα τοῦ Κοραῖ, εὐχαρίστηση μεγάλη αἰστάνθηκα καὶ ἀνακούφιση ἀπὸ τὶς σοφές γνώμες του, ποὺ τόσο ἀπλὰ καὶ ξάστερα τὶς διατύπωνε ἐδῶ κι ἐκτὸς χρόνια, γιὰ νὰ καθοδηγήσῃ τοὺς δασκάλους ἐκείνους ποὺ «ἀπαντῶσιν ὅσας δυσκολίας πρέπει νὰ προσμένῃ, ὅστις ἐπιχειρῇ νὰ καινοτομήσῃ πράγματα καὶ ἔθνη, εἰς τὰ ὁποῖα ἡ παλαιώσις ἐπροσκόλλησε, τρόπον τινὰ, σέβας θρησκευτικόν». Γιατί, κι ἀλήθεια, πόσοι τάχα δασκάλοι σημερινοὶ ἔπαψαν νὰ μοιάζουν αὐτοὺς, ποὺ ἐννοῶ ἐδῶ, ὕστερα ἀπὸ ἑκατὸ χρόνια;

Γράφοντας τότε ὁ Κοραῖς «περὶ τῶν ἀναριθμῶν γραμματικῶν αἱ ὁποῖαι πολιορκοῦσι τὰ Ἑλλ. φροντιστήρια, μὲ τόσῃ βλάβῃ τῶν σπουδάζοντων τὴν γλῶσσαν» ἀναλύει τὸ βλαβερὸ τρόπο, ποὺ τότε ἐπικρατοῦσε, ὑποδείχνοντας τὴν ἐθνικὴ βλάβη καὶ προτείνει τὶς σοφές του σκαμὲς μὲ τόση εὐλάβεια, τόση προσοχή, ποὺ διπλὰ νὰ τότε θαυμάζει κανεὶς, καὶ γιὰ τὴ σοφία του καὶ γιὰ τὴ μετριοφροσύνη του.

Γι' αὐτὸν ἡ γραμματικὴ εἶναι «ἐμφράγμα τρόπον τινὰ καὶ γῆς ἀνάστημα ἐναντίον τοῦ κατακλυσμοῦ τῆς βαρβαρότητος». Μὰ ἡ φυσικὴ τοῦ ἀνθρώπου κλίση στὴ μεταβολὴ λέγει «οὐτ' ἐντρέπεται οὔτε δυσωπεῖται τοιαῦτα ἐμφράγματα».

Παρακάτω κατακρίνοντας ὁ Κοραῖς τὴ διεξοδικότητα ποὺ εἶχαν ἐκεῖνες οἱ γραμματικὲς λέγει: «Ἡ γραμματικὴ εἶναι τρόπον τινὰ τὸ κλειδίον τῆς γλώσσας· δὲν εἶναι αὕτη κυρίως ἡ διδάσκουσα τὴν γλῶσσαν, ἀλλ' ἡ εἰσαγούσα εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῶν ποιητῶν καὶ συγγραφεῶν ἐν τῶν ὁποίων μανθάνεται ἡ γλῶσσα».

Κι ἐνῶ τέτια εἶναι ἡ ἀποστολὴ τῆς γραμματικῆς πόσοι δασκάλοι καὶ σήμερα ἀκόμα, μετὰ ἑκατὸ χρόνια, δὲν ἐξακολουθοῦν νὰ γράφουν γραμματικὲς, ποὺ διόλου δὲν ἀπομακρύνονται ἀπὸ τὴν παλαιὰ μέθοδο ἐκείνη, ποὺ μὲ τόση κρίση καταπολεμᾷ ὁ Κοραῖς.

Μὰ καὶ γιὰ τὴν ἀμεθοδίαν τῶν γραμματικῶν, ποὺ καὶ σήμερα συντάσσονται, μήπως δὲν εἶπε τὰ παρακάτω σοφὰ λόγια;

«Ὁρθὴ μέθοδος εἶναι καὶ λέγεται ἐκείνη, κατὰ τὴν ὁποῖαν τὰ μαθήματα τάσσονται εἰς τρόπον, ὥστε νὰ γίνωνται προοδοποιήσεις τὰ πρῶτα εἰς τὴν κατάληψιν τῶν δευτέρων, ταῦτα τῶν τρίτων καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς· ὥστε ἕκαστον ἀπὸ τὰ διδασκόμενα ν' ἀνάγεται εἰς τὸ οἰκεῖον καὶ ὅχι εἰς τὸ ἀλλότριον εἶδος, μηδὲ νὰ πολλαπλασιάζονται χωρὶς ἀνάγκη ἢ νὰ συγχέωνται τὰ εἶδη».

Ὁ Κοραῖς δὲ νομίζει πὼς οἱ γραμματικὲς πρέπει ν' ἀρχίζουν ἀπὸ τὸ ἄρθρο, δηλαδὴ ἀπὸ μέρος τοῦ λόγου ποὺ δὲν εἶναι οὐσιώδες, ὅπως λέγει, γιὰτὶ ὁ Ὀμηρος τὸ μεταχειρίζεται σπανιότατα καὶ εἶναι μάλιστα γλώσσες, ποὺ ὁλότελα δὲν τόχουν. Ὁρίζοντας δὲ τί εἶναι ἄρθρο λέγει: «Τὸ ἄρθρον δὲν εἶναι οὔτε τοῦ ῥήματος οὔτε τῆς ἀντωνυμίας, ἀλλὰ τῆς φυσικῆς ἐξωθεν ὑπακουομένης μετοχῆς ὦν. Τὸ «ὁ ἐμὸς πατήρ» θέλει νὰ πεῖ «ὁ ὦν ἐμὸς πατήρ».

Τὸ ὄνομα, ποὺ οἱ δέκα κλίσεις τοῦ ἔγιναν οἱ δέκα πληγές, τὸ ρῆμα, ποὺ κατακομματιάστηκε σὲ δεκατρεῖς συζυγίες, οἱ διαθέσεις τῶν ρημάτων, ποὺ τὰ ὀνόματα τοὺς ἔξον ἀπὸ τὴν ἐνεργητικὴ καὶ παθητικὴ *«προεβλήθησαν ὡς αἰνίγματα»* γιὰ νὰ τολοπαῖουν καὶ νὰ βασανίζουν τὰ κακόμοιρα παιδιὰ (θυμηθῆτε μέση διάθεση ρήματος), ποὺ γιὰ τὴν ἐρμηνεία τους, ὅπως λέγει *«καταφεύγοντες εἰς ἀλλοφύλους Ἑλληνιστὰς ἀφίνομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ χειραγωγηθῶμεν ἀπὸ τὴν κοινὴν ἡμῶν γλώσσαν εἰς τὴν ὁποίαν πολλὰ παιδητικὰ διεφύλαξαν τὴν μεσότητα τῶν παλαιῶν»* (βασανίζομαι-βασανίζω, ἐνδύνομαι-ἐνδύνω, λούσομαι-λούω, κτενίζομαι-κτενίζω ἑμαυτὸν κλ.). Ἐπίσης τὰ λεγόμενα *ἀποθετικά*, ποὺ δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ μέσα ρήματα (ἀγωνίζομαι, μάχομαι, ὀδύρομαι, γίνομαι, ὀδύρομαι) καὶ ποὺ ἂν ρωτῆσαι κανεὶς τὸ λόγο, γιατί ἔτσι ὀνομάστηκαν, θὰ βρεθῇ μπροστὰ σ' αἰνίγμα.

Γιὰ τὶς ἐμπρόθετες ἀντωνυμίες, προθέσεις, τὰ ἐπιρρήματα, τοὺς συνδέσμους, ποὺ ὁ Κοραῖς ἀποκαλεῖ *παραγεμίσματα* λέγει: *«Τὰ παραγεμίσματα ταῦτα εἶναι περιττὴ τροφὴς ἐπιπόνησις, ἀλλ' ὅμως τρέφουσι καὶ αὐτὰ ὁποσδήποτε καθὼς καὶ αὐτὸ τὸ παραγεμισμένον. Καὶ δὲν ἐφάνη οὔτε μάγειρος οὔτε ὀψοφάγος ἀκόμη τόσοι ἡλίθιοι κανεῖς, ὥστε νὰ κατασκευάσῃ παραγεμίσματα ἀπὸ λίθους ἢ μέταλλα, ἢ γινῶν ἀπὸ ὕλης ἀνεπιτηδείους νὰ θρέψωσι τὸν ἄνθρωπον. Ἐὰν οἱ ἡμέτεροι πρόγονοι μετεχειρίζοντο τοιαῦτα συμπληρώματα εἰς τὰς συνομιλίας των, ἀσυγκρίτως παρ' ἐκείνους σοφώτεροι εἴμεθα ἡμεῖς, τῶν ὁποίων ἡ γλώσσα δὲν ἐφύλαξε κανέν ἀπὸ τ' ἀνωφελῆ καὶ ἀσήμαντα ταῦτα τῶν γραμματικῶν παραγεμίσματα».*

Χαρακτηρίζοντας τὶς τέτιες παραγεμισμένες γραμματικὲς ὁ Κοραῖς λέγει:

Εἰσὶ καὶ ἐν Μούσαισι αἱ Ἑριννύες, αἱ σε ποιοῦσι

ποίητήν, αὐτ' ὧν πολλὰ γράφεις ἀκρίτως.

Τοῖνυν σοῦ δέομαι, γράφε πλείονα· μείζονα γάρ σοι

εὐξασθαι ταύτης οὐ δύναμαι μανίαν.

Καὶ ἂν ἡ γραμματικὴ ἔχει τόσες ἀτεχνίες, πῶς εἶναι δυνατό νά'ναι ὀρθὸ τὸ συντακτικὸ μέρος, ποὺ οἱ ἀτεχνίες τοῦ κάνουν τόσο πολὺπλοκὴ τὴ χρῆση καὶ τὴν ἐκμάθησιν τῆς ἀρχαίας γλώσσας;

Πῶς εἶναι δυνατό, λέει, νὰ μεταχειριστῇ ὀρθὰ ὁ μαθητὴς τὰ μέσα ρήματα, ποὺ διδάχτηκε, πῶς αὐτὰ σημαίνουν πότε ἐνέργεια καὶ πότε πάθος; Ἡ τὴ *γενικὴ ἀπόλυτη*, ποὺ τόσες φορές γράφοντας τὴ πέφτουμε σὲ σφάλματα καὶ ποὺ προβάλλει πάντα νὰ μᾶς φέρεῖ σ' ἀμυχανία τὴν ὥρα ποὺ διδάσκουμε ὅτι σύνταξιν δὲν εἶναι ἄλλο *«παρὰ συμπλοκὴ καὶ πρὸς ἀλλήλα σύνδεσις τῶν μερῶν τοῦ λόγου, ἐκ τῆς ὁποίας γεννᾶται ὁ σημαντικὸς αὐτοτελὴς λόγος, εἰς τὸν ὁποῖον δὲν πρέπει νὰ ἐνδύσεται τι τὸ ἀπόλυτον δηλ. καθ' ἑαυτὸ χωριστὸν καὶ μὲ τὰ λοιπὰ ἀσύνδετον».*

Καὶ ἐρμηνεύοντας ὅλ' αὐτὰ ἀπλοποιεῖ τὴ σύνταξιν τῆς γενικῆς ἀπόλυτης παραιτώντας αὐτὴν σάν πρότασιν *ἑλλειπτικὴν προθέσεων* (περί, ἐπί, παρά), ποὺ ἔχουν τὴ σημασίαν χρόνου ἢ τόπου, ἢ ὡς γενικὴ κτητικὴ.

Ὅμοια προχωρεῖ καὶ στὴν ἐρμηνείαν τῆς *δοτικῆς ἀπόλυτης* καὶ τῆς *αἰτιατικῆς*, χωρὶς οὔτε αὐτὲς νὰ βγαίνουν ἀπὸ τὸ γενικὸ κανόνα τῆς ἐλλείψεως. Καὶ μιλώντας ἐκτενέστερα, γιὰ ν' ἀποδείξει ὅτι οἱ ἰδέες του εἶναι σωστές, καταλήγει: *«Διατὶ ἐμακρολόγησα περὶ τούτου; Διὰ νὰ δείξω, ὅτι γραμματικὴν ὀρθὴν νὰ συντάξῃ τις δὲν εἶναι δυνατόν, ἐὰν δὲν ἐξεύρῃ τὴν φιλοσοφικὴν γραμματικὴν τοῦ προφορικοῦ λόγου, ἐὰν δὲν μάθῃ τὴν φύσιν τῆς γλώσσης».*

Ἐρῶνισμα **Πολ. Παπαχριστοδούλου**

Στοὺς δασκάλους.—

Βγήκανε τὸ 1ο καὶ 2ο βιβλίο τοῦ «Θησαυροῦ τῶν παιδιῶν»

Τὸ 1ο περιέχει

- 1) Ἐνα γράμμα στὰ Ἑλληνόπουλα.
- 2) Γιάννη Τσακμάκη Τὰ ἀπρόσπτο πρόβλημα (χιουμοριστικὸ διήγημα).
- 3) Ὁ ΠΡΩΤΟΓΟΝΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ (ἐπιστημονικὸ ἀνάγνωσμα).
- 4) Ε. Δάνκο Τὸ κινέζικο μυστικὸ (μυσιστόρημα).
- 5) Ὁμιλίαι τοῦ Γεροστάθη. Ἡ Ἑνωσις.
- 6) Π. Α. Παναγοπούλου Ἐνα ταξίδι στὴν Ἰταλία.
- 7) Ἐνα πείραμα ἀπὸ τὴ Φυσικὴ.
- 8) Ὁ διαγωνισμὸς μας.
- 9) Νέα ἀπ' ὅλο τὸν κόσμον. Ἡ στρατόσφαιρά.
- 10) Ἡ ὁλλογραφία μας.

Τὸ 2ο περιέχει

- 1) Γιάννη Τσακμάκη Τὰ παρατσούκλια (χιουμοριστικὸ διήγημα).
- 2) ΤΑ ΠΡΟΒΑΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΓΙΔΙΑ (ἐπιστημονικὸ ἀνάγνωσμα).
- 3) Ε. Δάνκο Τὸ κινέζικο μυστικὸ (συνέχεια).
- 4) Ὁμιλίαι τοῦ Γεροστάθη. Ἡ ἐργασία.
- 5) Π. Α. Παναγοπούλου Ἐνα ταξίδι στὴν Ἰταλία (συνέχεια).
- 6) Δύο πειράματα Φυσικῆς.
- 7) Νέα ἀπ' ὅλο τὸν κόσμον. Οἱ σεισμοὶ τῆς Χαλκιδικῆς.
- 8) Ἡ ὁλλογραφία μας.

Στὸ «Θησαυρὸ τῶν παιδιῶν» ὑπάρχει πολὺ ὕλικό, ποὺ μποροῦν οἱ δασκάλοι νὰ τὸ χρησιμοποιήσουν στὴ διδασκαλία τους.

Ὑπάρχουν ἐρωτήσεις, ἀσκήσεις καὶ πειράματα ποὺ πρέπει οἱ δασκάλοι νὰ ἐπιμένουν ν' ἀπαντοῦν οἱ μαθηταὶ καὶ νὰ τὰ ἐκτελοῦν.

Ὑπάρχουν θέματα γιὰ ἐκθέσεις, ποὺ πρέπει οἱ δασκάλοι νὰ τὰ χρησιμοποιήσουν.

Ὅλα αὐτὰ εἶναι εὐκολίες τοῦ δασκάλου στὸ ἔργο του.

Ὁ «Θησαυρὸς τῶν παιδιῶν» κινεῖ τὴν αὐτενέργεια τῶν παιδιῶν, ἐξασκεῖ τὸ παρατηρητικὸ τους.

Ὁ «Θησαυρὸς τῶν παιδιῶν» ἐκδίδεται πάνω στὸ πνεῦμα τοῦ σχολείου ἐργασίας.

Τέτιο παιδικὸ περιοδικὸ πρώτη φορὰ βγαίνει στὴν Ἑλλάδα.

Μόνον μὲ 100 δραχμὲς τὸ χρόνο καθε σχολεῖο, καθε μαθητὴς θὰ ἔχει 20 βιβλία, δηλαδὴ μιὰ μικρὴ βιβλιοθήκη.

Κανένα σχολεῖο ἂς μὴ μείνῃ χωρὶς «Θησαυρὸ».

Ἀριθμητικὴ τοῦ Σχολείου-ἐργασίας.

Βγήκανε ἐπίσης τὸ 1ο καὶ 2ο φυλλάδιο τῆς Ἀριθμητικῆς τοῦ σχολείου ἐργασίας ὑπὸ Π. Α. Παναγοπούλου καὶ Α. Καστανόκη.

Μ' αὐτὰ οἱ μαθηταὶ τῆς 1ης τάξεως διδάσκονται ἐποπτικῶς τὴν ἐννοίαν τῶν ἀριθμῶν, λύνουν ἐποπτικῶς προβλήματα, αὐτενεργοῦν, κρίνουν καὶ ἐξασκοῦνται στὴ χειροτεχνία. Κάθε φυλλάδιο μόνον δύο δραχμὲς, ὅσο ἔχει δηλαδὴ καὶ ἓνα ἀγραφο τετράδιο. Κάθε μαθητὴς πρέπει ν' ἀγοράζῃ τέτια τετράδια.

Γιὰ τὰ μονοτάξια σχολεῖα εἶναι καὶ σπουδαία σιωπηρὴ ἐργασία.

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ Α. Ε. ΣΤΑΔΙΟΥ 4

Ἱστορία τοῦ διδασκτικοῦ βιβλίου καὶ τῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Ἑλλάδι

(Συνέχεια)

I. ΖΕΡΒΟΥ

«Ὁ πατέρας μου πηγαίνει εἰς τὸ ἐργόχειρόν του, καὶ διευθύνει τὰς ὑποθέσεις του· πηγαίνει πολλὰ πρῶτὴ διὰ νὰ ἐκτελεῖ πολλὰς· φροντίζει διὰ ὅλους τοὺς οἰκιακοὺς, ὅταν εὐρίσκωμαι εἰς τὸ σχολεῖον καὶ σπουδάζω μὰς διδὲι ἄσπρὰ διὰ νὰ ἀγοράσωμεν κανένα βρώσιμον (φαγητόν), αὐτὸς μοι δίδει τὰ φορέματα, καὶ ὅσα ἄλλα ἔχω· αὐτὸς πληρώνει τὰ διδάκτρα διὰ νὰ μάθω κανένα ὠφέλιμον· αὐτὸς πληρώνει τὸ ἐνοίκιον διὰ τὴν κατοικίαν, καὶ μὰς προβλέπει μὲ ὅλα ὅσα ἔχομεν χρεῖαν.

»Τὰ ἄσπρὰ ὅπου ἐξοδεύει ἡ μητέρα μου δίδονται ἀπὸ αὐτόν, ὅστις σκληραγωγεῖται πολὺ ἕως ὅπου νὰ τὰ ἀποκτήσῃ ὡς φιλόστοργος Πατήρ· ὅταν γυρίζει πολλὰς φορὰς εἰς τὸ σπῆτι κουρασμένος, τὸν προὔπαντῶ εἰς τὴν θύραν καὶ τὸν χαιρετῶ υἱϊκῶς, καὶ αὐτὸς δὲ μὲ ἐρωτᾷ, ἂν ἐσπουδάξα ἐπιμελῶς· τοῦ δείχνω τὸ γράψιμόν μου καὶ ἀναγινώσκω ἐμπροσθέν του ἀπὸ τὰ μαθήματά μου· τότε ἀπὸ τὴν χαρὰν του μὲ ἐπαινεῖ λέγωντας, τὰ ἄσπρὰ καὶ τὰ κτήματα ἡμπορεῖς νὰ τὰ χάσῃς, ἀπ' αὐτὰ ὅμως ὅπου ἔμαθες δὲν ἡμπορεῖ νὰ σὲ ὑστερήσῃ κανένας.

»Ἐρωτᾷ καὶ τὴν μητέρα μου, πῶς ἐφέρθηκα· ἐγὼ τὴν θεωρῶ ἰλαρῶς, ἐπεὶδὴ τὰ κάμνω ὅλα, ὅσα μὲ προστάζει διὰ νὰ μὴ τὴν δυσανεστήσω εἰς τίποτε. Ὅταν καθήμεθα εἰς τὴν τράπεζαν, μοι δίδει καλὰ φαγητὰ, ποτὲ μὲν ζυμαρικά, καὶ κανένα ψάρι, ποτὲ δὲ κρέας καὶ λάχανα, μερικάς φορὰς καὶ ψητόν· τρώγω ὅλα τὰ φαγητὰ μὲ ψωμί, καὶ ἐρωτῶ τοὺς γονεῖς μου, ἀπὸ τί κατασκευάζεται κάθε φαγητόν.

»Ὁ Γεωργὸς μὰς δίδει τὰ περισσότερα πράγματα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα κατασκευάζονται τὰ φαγητὰ μας· αὐτὸς ὀργάνωντας τὸν ἀγρόν (χωράφι) μὲ τὸ ἄλτρι σκίζει τὴν γῆν μὲ τὸ ὕνιον διὰ νὰ λεπτυνθῇ. ἔπειτα σπέρνει σιτάρη, βρίζα, κριθάρη, ὁσπρία, φακαῖς καὶ ἄλλα σπαρτὰ ἐπάνω εἰς τὰ ὀργωμένα χωράφια· ἀπὸ τὰ σπειρία τοῦ σπόρου φυτρώνουν πράσινα φυτὰ, τὰ ὁποῖα ὀλίγον κατ' ὀλίγον καλαμώνοντας κάμνουν στάχυα, καὶ τέλος πάντων ὠριμάζοντας ἀποκαθίσταται κίτρινον σιτάρη· τότε πηγαίνουν οἱ θερισταὶ μὲ τὰ δρεπάνια των, καὶ θερίζουν τὰ ὠριμα καλάμια ἕως τὴν γῆν, ἔπειτα συναθροίζοντας πολλὰ χειρόβολα (πολλαῖς χερμαῖς) τὰ δένουν εἰς δεμάτια καὶ τὰ θημωνιάζουν.

»Τώρα ὁ δοῦλος χαρούμενος πηγαίνει εἰς τὸ χωράφι μὲ τὸ ἄμαξι, καὶ φορτῶναι τὰ δεμάτια ἐπάνω εἰς τὸ ἄμαξι· καὶ ἂν τὸ φόρτωμα εἶναι πολλὰ ὑψηλὸν ὥσαν πύργος, τὸ σφίγγει μὲ τὸ ρόπαλον (φορτοτῆραν) καὶ ἐτίζει τὸ φέρνει εἰς τὸ ἀλώνι· καὶ ἀφ' οὗ ἀλωνισθοῦν τὰ δεμάτια, τὸ μὲν σιτάρη τὸ βάνει εἰς τὸ ἀμπάρι, τὸ δὲ ἄχυρον εἰς τὸν ἀχυρῶνα· καὶ ὅταν θέλῃ νὰ τὸ κάμῃ ἀλεύρι, τὸ πηγαίνει εἰς τὸν μύλον· πλὴν τὰ γεννήματα τὰ ἀποκτᾷ ὁ γεωργὸς μὲ πολλοὺς ἰδρώτας.

»Ὅχι ὀλιγώτερον κοπιᾷ εἰς τὸν γεωργὸς διὰ νὰ ἀναθέρψῃ καὶ τὰ οἰκιακὰ ζῶα, οἷον τοὺς πετεινοὺς, τὰς χήνας, ταῖς πάπιας, τὰ περιστέρια, τὰ ἀρνία, τὰ πρόβατα, τὰς αἴγας (γίδας), τοὺς χοίρους, τὰ μουσχάρια, τὰς ἀγελάδας, τὰ βόδια καὶ τὰ ἄλογα· ἀπὸ τὰ ὁποῖα τὰ περισσότερα τὰ φέρνει εἰς τὴν πόλιν διὰ νὰ τὰ πωλήσῃ.

»Ὁ μυλωνὰς ἀλέθωντας τὰ γεννήματα εἰς τὸν νερόμυλον ἢ ἀνεμόμυλον κάμνει ἀλεύρι, ὁ ψωμὸς κατασκευάζει (ἀπὸ τὸ ἀλεύρι) συμίτια, σέμλας,

κολούρας καὶ ἄλλα διάφορα εἶδη ψωμοῦ· ὁ μάγειρας κατασκευάζει ἀπὸ τὸ ἀλεύρι λουκμάδες, πήτας, παστέτας, καὶ ἄλλα διάφορα ζυμαρικά.

»Τὸ κρέας ὅπου τρώγομεν εἶναι ἀρνίσιον, πρόβιον, χοίρινον, μουσχάρσιον, καὶ γελαδινόν. Οἱ κρεοπῶλαι (χασάπιδες) σφάζουν τὰ ζῶα, καὶ γδέρνοντάς τα τὰ πωλοῦν εἰς τὸ κρεοπωλεῖον· τὰ λοιπὰ κρέατα εἶναι ἀπὸ τὰ οἰκιακὰ ὀρνίθια, οἷον ἀπὸ χήνας, πάπιας, ὀρνίθας, περιστέρια, μισίρκας καὶ ἀπὸ ἄλλα παρόμοια.

»Εἰς τοὺς λόγγους καὶ εἰς τὰ δάση εὐρίσκονται καὶ ἄλλα διάφορα ζῶα, τῶν ὁποίων τὸ κρέας τρώομεν καθὼς εἶναι, οἱ ἀγριόχοιροι, τὰ ἐλάφια, οἱ λαγοί, τὰ ζαρκάδια καὶ τὰ πουλιά· οἱ κυνηγοὶ τὰ θηρεύουν μὲ τὰ λαγωνικά καὶ μὲ τὰ σκυλιά, καὶ τὰ σκοτώνουν μὲ τὰ τουφέκια, ἢ τὰ ἀγρεύουν (πιάνουν) μὲ τὰς παγίδας.

»Τὰ ὀψάρια ζοῦν μέσα εἰς τὸ νερόν· τὰ ὁποῖα ψαρεύοντάς τα οἱ ψαράδες τὰ πιάνουν ἢ μὲ τὸ ἀγκύστρι ἢ μὲ τὸ πεζόβολον.

»Μερικοὶ δὲ ἐνασχολοῦνται κυρίως εἰς τὸ νὰ σπέρνωσιν εἰς τοὺς κήπους διάφορα εἶδη σπόρων, ἀπὸ τὰ ὁποῖα φυτρώνουν λαχανικά (κραμβία) γογγύλια, κολοκύνθαι, μαρούλια, σπανάκια, κρομύδια, σκόρδα πρᾶσα, πετροσέλινα καὶ ἄλλα βρώσιμα λαχανικά. Οἱ τοιοῦτοι ὀνομάζονται κηπουροὶ (μπαχτζεβάνοι), οἱ ὁποῖοι ὄχι ὀλίγους κόπους δοκιμάζουν σκάπτωντας, μεταφυτεύοντας, ποτίζοντας, κάμνωντας καὶ ἄλλας παρομοίας ἐργασίας· τὰ παιδιὰ των τὰ ἔχουν μαζί των διὰ νὰ ξεβοτανίζουν τὰ βότανα καὶ τὰ μὴ βρώσιμα χόρτα, νὰ μαζώνουν τὰ ὁσπρία καὶ τὰ κουρκια, ἢ νὰ κάμνουν ἄλλον κανένα εὐκολον ἔργον· τὰ λαχανικά εἶναι ὑγιέστατα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα μὲ συγχωροῦν νὰ τρώγω περισσότερον, παρὰ ἀπὸ τὸ κρέας.

»Ἄλλοι φυτεύουν εἰς τὴν γῆν διάφορα καρποφόρα δένδρα, σκάπτωντας ἀπαλύνουν τὴν γῆν διὰ νὰ αὐξάνουν ὀλιγωρότερα τὰ στελέχη τῶν δένδρων, τὰ καθαρίζουν ἀπὸ τὰς κάμπιας, διὰ νὰ μὴ φθείρουν τὰ φύλλα. Ἀπὸ τὰ καρποφόρα δένδρα γίνονται ἀπίδια, μήλα, κεράσια, ροδάκινα, δαμάσκινα καρύδια καὶ κάστανα· χαρὰν μεγάλην αἰσθάνεται τινὰς, ὅταν πηγαίνει εἰς τὸ ὀπωροφυλάκιον, ἢ ὅπου πωλοῦνται τὰ ὀπωρικά (εἰς τὸ πωρικοπάζερν).

»Ἐκεῖ μοὶ ἀγοράζει ὁ πατέρας μου ἢ ἡ μητέρα μου μερικά πωρικά, ἂν ἔμαθα μὲ ἐπιμέλειαν· καὶ μοὶ δίδουν μόνον ὠριμα πωρικά, διὰ νὰ μὴ ἀρρώστῃσω· ποτὲ δὲν τρώγω διὰ μιᾶς τόσα πολλά. Τὰ ἄκαρπα δένδρα τὰ κόπτουν, τὰ σκίζουσιν καὶ τὰ φυλάττουν διὰ καύσιμον, ἢ τὰ κατασκευάζουν νὰ εἶναι ἐπιτήδεια εἰς οἰκοδομήν, εἰς ἐργαλείων κατασκευὴν, καὶ εὐχρηστον εἰς τοὺς οἰκοδόμους, βαγενάδες, ὀμαξοποιούς, τραπέζοιους καὶ εἰς ἄλλους παλλοὺς βαναύσους καὶ τεχνίτας.

Οἱ Ἀμπελοργοὶ φυτεύουν τὰ κλήματα εἰς τοὺς ἀμπελώνας, θλίβοντας τὰ σταφύλια μὲ τὸ πιεστήριον μέσα εἰς τὰ καδία, ἢ εἰς ταῖς καρούταις, εὐγάζουν τὸν χυμόν (ζουμί) καὶ τὸν πωλοῦν ὡς μούστον ἢ ὡς κρασί, ὅταν ἔχουν χρεῖαν ἀπὸ ἄσπρ· ὁ Πατέρας μου πίνει κρασί συγκερασμένον μὲ νερόν, ἔμένα ὅμως μοὶ δίδει καθαρὸν νερόν διὰ νὰ πίνω, διὰ νὰ εἶναι ὁ νοῦς μου καθαρὸς κατὰ τὸν θεολόγον Γρηγόριον, *υἱὸς ποτὸν φέριστον εὐ κρατεῖ φρένας*.

»Ἐκεῖνοι οἱ ἴδιοι ὅπου φυτεύουν τὰ δένδρα, πολλὰ ὀλίγον ἀπολαμβάνουν ἀπὸ τοὺς καρπούς των, τοὺς περισσότερους τοὺς πωλοῦν· τὸ ὁποῖον εἶναι πρὸς καλὸν ἐκείνων, ὅπου κατοικοῦν εἰς τὰς πόλεις, ἢ εἰς τὰ

κάστρα, οἱ ὅποιοι δὲν ἔχουν ποτὲ ἀγρούς (χωράφια) οὔτε ἀμπέλια, οὔτε λιβάδια ἢ δάση, οὔτε τρέφουν κτήνη, ὅθεν θέλω ἀγαπᾶ ἀπὸ καρδίας τοὺς ἀγροίκους (χωριάτας) καὶ θέλω φροντίζει δι' αὐτούς, ἀν καὶ δὲν φοροῦν τὸσον εὐμορφα φορέματα, δὲν ἔχουν τὸσον λαμπρὸν πρόσωπον, οὔτε ὁμιλοῦν τὸσον ὑψηλὰ (πολιτικά), καθὼς οἱ πολῖται (κασαπαλί-δες) μ' ὅλον τοῦτο δὲν θέλω ἀλησμονήσει ποτὲ ὅτι αὐτοί, οἱ κακοήθεις ἄνθρωποι μᾶς χορηγοῦν τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀναγκαῖα.

»Αὐτοὶ οἱ καϊμένοι διδόνει εἰς ἡμᾶς τοὺς πολῖτας μέρος ἀπὸ τὰ ἄσπρα των, τὰ ὅποια ἀπόκτησαν διὰ τὴν οἰκονομίαν των· ἐπειδὴ ἀγοράζουν διάφορα πράγματα ἀπὸ ἡμᾶς, οἶον, φορέματα, ἀγγεῖα, ἐργασεῖα, τὰ ὅποια μὲ τὸ νὰ κατασκευάζωνται εἰς τὰς πόλεις ἀπὸ τοὺς βαναύσους καὶ τεχνίτας, δὲν εὐρίσκονται εἰς τὰ χωρία.

»Οἱ Πιλοποιὶς (Καλπακτζής) κατασκευάζει τοὺς πῖλους(τὰ καπέλα) ἀπὸ μαλὶ προβάτων, τῶν κουναβίων, λαγωῶν, καὶ τῶν καστῶρων· τὰ βᾶ-φει μαῦρα, πράσινα, καθὼς τὰ θέλει τινάς· ἐγὼ ἀγαπῶ νὰ φορῶ στρόγ-γυλον καπέλον, διὰ νὰ μὲ προφυλάττῃ ἀπὸ τὸν ἥλιον καὶ ἀπὸ τὴν βροχὴν.

»Τοὺς τσουπέδες, τὰ γουνιασμένα χειρότια, καὶ τὰς διφθέρας (κοζοῦ, χάς), τὰς κατασκευάζει ὁ Γούναρης ἀπὸ δέρματα διαφόρων ζώων, οἶον προβάτων, λύκων, ἀλωπέκων, ἀρκτων, κουναβίων, γάτων, λαγωῶν σαμουριῶν, κακουμίων, νούρκων σιντζαπίων καὶ τῶν λοιπῶν.

»Οἱ μαθητὴς πρέπει νὰ τινάζῃ τὰ γουνάρικα τὸ καλοκαίρι ἐπιμελῶς, καὶ νὰ τὰ παστρεύῃ ἀπὸ τὸν κονιορτὸν διὰ νὰ μὴ τὰ τρώγουν αἱ μό-λιτζαι, καὶ πίπτει τὸ μαλὶ των, καὶ οὕτως μένουν ἀχρίστα· ὁ πατέρας μου δὲν μοι ἀγοράζει καλπάκι· διότι ἐκ τῆς ὑπερβολικῆς ζέστης προ-ξενοῖται πονοκέφαλος.

»Οἱ ὑφαντὴς καὶ ὁ ρουχοποιὸς ὑφαίνουν ἀπὸ μαλλὶ ὑφάσματα καὶ ροῦχα, τὰ δίδουν εἰς τὸν βαφέα νὰ τὰ βάψῃ εἰς διάφορα χρώματα, καὶ τὰ πω-λοῦν εἰς τοὺς πραγματευομένους μὲ ὑφάσματα καὶ μὲ ροῦχα· δι' ἐμένα ὁ πατέρας μου ἀγοράζει ροῦχον, ὅχι τὸσον λεπτὸν (φίνο), ἀλλὰ γερὸν διὰ νὰ διαρκῇ πολὺ καιρὸν, καὶ νὰ μὴ εἶναι τὸσον ἀκριβόν.

»Εὐρίσκονται πρὸς τοῦτοις καὶ ὑφανταὶ μεταξωτῶν ὑφασμάτων οἱ ὁ-ποῖοι κατασκευάζουν ἀπὸ τὰ μετὰξια διάφορα ὑφάσματα, οἶον, ἀλατζά-δες, ἀτλάζια, λεπτὰ πανιά, καὶ μανδύλια διαφόρων χρωμάτων (πολυ-ποϊκίλλα) καὶ τὰ πωλοῦν εἰς τοὺς πλουσίους.

»Οἱ Ῥάπτης ράπτει φορέματα ἀπὸ ροῦχα καὶ διάφορα ὑφάσματα, ὁ πατέρας μου διορίζει τὸν ράπτην νὰ μοι κάμνῃ τὰ φορέματα μεγάλα καὶ πλατέα, διὰ νὰ εἶναι ἀναπαυτικώτερα καὶ διαρκέστερα· ἐκεῖνος ὅμως ὠντας ἐμπειροτῆς τέχνης του καταλαμβάνει πῶς πρέπει νὰ τὰ κάμῃ· ἔχει καὶ σύντροφον μαζὶ του· ὁ μαθητὴς του ὅταν μέλλῃ νὰ ἀρχίσῃ νὰ μανθάνῃ τὴν ραπτικήν, πρέπει νὰ ξεχωρίσῃ τὰ παλαιὰ φορέματα, ὅπου πρέπει νὰ γυρίσουν, τὸν συμβοηθεὶ καὶ ἡ σύζυγός του εἰς τὸ ράψιμον.

»Τὰ ὑφασμένα ἢ πλεγμένα περικνημιῖδια (τζεράπια) τὰ ἀγοράζομεν ἀπὸ τοὺς ὑφαντάς, τὰ ὅποια κατασκευάζονται ἀπὸ μαλλί, λινάρι, βαμβάκι, ἢ ἀπὸ μετὰξι καὶ βάφονται εἰς διάφορα χρώματα.

»Ἡ μητέρα μου πλέκει τζεράπια ἐδικά μου καὶ τοῦ πατρός μου ἀπὸ ράμματα, λινάρικα ἢ μάλλινα, διὰ νὰ μὴ πληρώνῃ ἔξοδα διὰ τὸ πλέξιμον.

(συνέχεια)

Πῶς παρουσιάζεται ἡ Δημοτικὴ γλῶσσα

Ἔνας κατάλογος ἀπὸ διπλοτριπλο-τυπίες-γραφές-προ-φορὲς καὶ ἄλλες ποικιλίας, καταρτισμένος ἀπὸ τὸν Κ. Ρῶτα.

Καλοῦνται οἱ εἰδικοί, οἱ ἀρμόδιοι, οἱ λόγιοι, καὶ κάθε ἐνδιαφερό-μενος νὰ δώσουνε τοὺς σωστοὺς τύπους.

A.

ἀ(γγ,γκ)αλιά
(ἀ,ἐ,-) (γγ,γκ)ίζω
-(ἀω,ῶ) <ρημ.>
ἀγγε(ι,ο)φόρος
-(αγα,οὔσα) <ρημ.>
ἀμ(ό,ῶ)νι
ἀλλ[ου(νοῦ), (ο,ω)νῶν(ε)]
ἀ(ύ,φ)τί
(ἀ)μυγαλιά

ἀπόρ(η,ε)σα
ἀναφ(υλλ,υλ,ιλλ,ιλ)ητό
ἀ(ρρ,ρ)(α,ε)βωνι(α)στικός
ἀρχί(ζα,ναγα,νοῦσα)
ἀν(ε,α)πάντεχο
ἀδ(ει,ι)ος
ἀδ(ει,ι)α <οὐς.ἐπίθ.>
ἀφ(ου,ο,ι)γκράζ(ο,ου)μαι
(ἀ,ε,-)πά(ν)(ω,ου)
(ἀ,ἐ,-)ξάφν(α,ω,ου,ικά)
(ἀ,ε,-)ρώτ[(ἀω,ῶ), η(σ,ξ)α]

Σημ. 1. Ὁ κατάλογος εἶναι ἀλφαβητικός καὶ ὄχι γραμματικός, γιὰ συν-τομία, ἀφοῦ σὲ πλῆθος λέξεις ὑπάρχουνε τρεῖς καὶ περισσότερες παραλλα-γές, πού ἀναφέρονται σὲ χωριστὰ γραμματικά τμήματα.

Σημ. 2. Γιὰ νὰ μὴ γραφτοῦνε στὴ σειρά ὅλες οἱ παραλλαγές, πού θ' ἀπαί-τούσανε μεγάλο χωρὸ α) σημειώνονται τὰ στοιχεῖα μόνο τῆς λέξης πού πα-ραλλάξουν σὲ παρένθετες, β) στὶς τονικὲς παραλλαγές σημειώνονται στὴν ἴδια λέξη ὅλοι οἱ τόνοι, γ) μικρὴ παύλα σημαίνει τὴν παράλειψη τοῦ προ-ηγούμενου ψηφίου ἢ συλλαβῆς καὶ δ) ψηφίο ἔχοντας δίπλα του τόνους λογαριάζεται καὶ γιὰ ἄτονο. Ἔτσι ὁ ἀναγνώστης μπορεῖ νὰ φτιάξῃ ὁλό-κληρες τίς λέξεις π.χ. (ἐλύ)(ν)(ο,ου,ῶ)[σαν(ε),ντουσαν, νταν(ε)] = 1) ἐλύνο-νταν 2) ἐλυνόντανε 3) ἐλυνόσανε 4) ἐλυνώσανε 5) ἐλυνότουσαν 6) ἐλύνου-νταν 7) ἐλυνούντανε 8) ἐλυνούσανε 9) ἐλυνούντουσαν 10) λύνονταν 11) λυ-νόντανε 12) λυνόσανε 13) λυνώσανε 14) λυνόντουσαν 15) λύνονταν 16) λυνούντανε 17) λυνούσανε 18) λυνούντουσαν 19) λυνόνταν 20) λυνόσαν 21) λυνώσαν 22) λυνώσαν 23) λυνούσαν 24) λυνούσαν 25) ἐλυόνταν 26) ἐλυόνταν 27) ἐλυόνταν 28) ἐλυόνταν 29) ἐλυόσανε 30) ἐλυόσανε 31) ἐλυόντουσαν 32) ἐλυόντουσαν 33) ἐλυόνταν 34) ἐλυόνταν 35) ἐλυόντανε 36) ἐλυόσανε 37) ἐλυόντουσαν 38) λύνταν 39) λύνταν 40) λύνταν 41) λύντανε 42) λύντανε 43) λυόσανε 44) λυόσανε 45) λυόντουσαν 46) λυούνταν 47) λυούνταν 48) λυούντανε 49) λυούσανε 50) λυόντουσαν 51) λυόνταν 52) λυώσαν 53) λυούσαν 54) λυούντουσαν... ἀνθρώποι = ἀν-θρώποι, ἀνθρώποι, -Ἔ(ρρ,ρ)ί(κ)ος = Ἑρρίκος, Ἑρρίκος, Ἑρρίκος, Ἑρρίκος, Ἑρρίκος, Ἑρρίκος, Ἑρρίκος κλπ. Ἐπίσης, γιὰ συντομία, συγγενῆς τύποις ἢ σχηματισμοῦ σημειώνεται κοντά, συνέχεια σὲ παρένθετες, π.χ. ἄφ(θ,τ) [ονος, ονία].

Σημ. 3. Πολλὲς λέξεις, ὅπως τὸ καταλαβαίνει κανεὶς, εἶναι ἀντιπροσω-πευτικὲς γιὰ ἓνα πλῆθος ἀπὸ τύπους, στοὺς ὁποίους χωροῦν οἱ ἴδιες πα-ραλλαγές, π.χ. Γιάνν(αι,ε)να, Πέτρ(αι,ε)να, Βασίλ(αι,ε)να κλπ. γέλ(αγα, οὔσα), πείν(αγα,οὔσα) κλπ.

- (ἄμαι, οὔμαι, ιέμαι) (ρημ.)
 ἄ(ε,η,ι)τός
 ἄγανα(κ,χ)τ(η,ισ)μένος
 ἄν(ε,ι,η)ψ(ι)ός
 ἀντρίκ(ει,ι)ος
 ἀντρίκ(ει,ι)α(θηλ. ἐπίρ.)
 ἄκ(ο)λουθ(ᾶ',ἄει,εἰ)
 ἀκού(γ)ω
 ἄ(λλοι,λλι,λοι,λι)ῶς
 ἀντίκρ(ύ,ι)
 ἀντικρ(ύ,ι)ζῶ
 ἄλ(ε)πού
 ἀντρ(ει,ι)ά
 ἀντρ(ει,ι)ωμένος
 ἄφ(ή,ι)νω
 ἄ'φ(ι,η) (κ,σ)α
 ἄ(ρρ,ρ)ώστ(ει,ι)ά
 ἄ(λλοί,λλι,λοι,λι)(μονο)
 ἄ(λλοι,λλι,λοι,λι)(ώ,ό)τικός
 ἄρματ(ω,ο)λός
 ἀποβραδ(ύ,ι,ῆ')ς
 Ἄλ(η) (-)(Π,π)ασ(α')ς
 ἄ(ύ,β)γῆ
 ἄ(ύ,β)λῆ
 ἄ(ύ,β)γῶ
 ἄ(κ,χ)τί'(ν,δ)α
 ἄν καί, ἄν και, ἄνκαι
 ἄ(φη,-) (σέ,σ',σ,ς) (τον,(τες,τις))
 αἰσ(τ,θ)άν(ο,ου)μαι
 ἄ(έ)ργαλ(ει,ι)ός
 ἄ(έ)ργαστήρι
 ("Α',ᾠ') (γίος,γιο,η,ι)
 ἀντί(ς)
 ἀχόρτα(στ,γ)ος
 ἄργ(οὔσε,ειε)
 ἀλήθ(ει,ι)α(οὔσ.ἐπίρ.ἐπιφ.)
 ἄ(χ)νάρι
 ἀνεμ(ῶ',ό)ν(α,η)
 ἄ(σ)τραφτερός
 ἄ(ε,-)λαφρ[(ό,ιό,ύς(ή,ιά,ιές,ές)]
 ἄκ(ο)λουθ(ᾶ)ῶ
 ἄλλο(ν)(α,ε,-)
 ἄ(γγ,γκ)ομαχ(ᾶ)ῶ
 ἄ(ν)
 ἄχ(ού)
 ἀνακατ(εύ,ών)ω
 ἀνά(β,φ)τω
 ἄ(ύ,β)λάκι
 ἀπομακρυν(ν)θη~καν(ε)
 Ἄ(λλ,λ)άχ
 ἄδε(λ,ρ)φός

ἄ(μμ,μ)ος
 ἄ ἐ(ζ,σ)ω
 ἄφ'ότου, ἀφότου
 ἄσ(χ,κ)ήμιᾶ
 ἄχ(υ,ε,ιου)ρο
 ἄλει(φ,β,φ)τω
 ἄφ(θ,τ) [ονος,ονία]
 ἄν(α,ε)βαίνω
 ἄκρ(η,ια) [ες,ιες]
 ἀκούν(η,ισ)τος
 ἄ(γρ(οι,ι)κ(ᾶ)ῶ
 ἄ(γγ,γκ)ίστρι
 ἄ(ύ,β)γατ(ᾶ,ί)ζω
 ἄ(γγ,γκ)ᾶθι
 ἄν(έ,αί)βῶ
 ἄμαξ(ω,ι)τός
 ἄ(γγ,γκ)ῶ'νας
 ἄ(έ)ργατ(ει,ι)ά
 ἄ(κκ,κ)ουμπ[(ᾶ,ῶ), (η,ισ)μένος]
 ἄ(ξ)υ(η,ι)πόλ(ν,η,ι)τός
 ἄ(ν)θρώπινός
 ᾠ(Α,ᾠ)μερικάνός
 ἄ(ύ)ψηλός
 ἄ(ε)ντερο
 ἄν(οίγω,οιῶ,ιῶ,ειῶ)
 ἄ(ρρ,ρ) [ω'στου,ω'στοι]
 ἄλυ(σ,σ)ίδα
 ἄπὸ τό,ἀπ'τό
 ἀκέρ(η,ι)ος
 ἄ(ν)θρωπ[ου,οι,ων]
 ἀκόμ(α,η)
 ἄρχοντ(ες,οι,ἄδες)
 ἄ(ύ,φ)τό(ν)(α,ε)
 ἄ(α)παρ(αι,α)τ(ᾶ)ῶ
 ἀνέμοι
 ἀχορτα(σ,γ)ιά
 Ἀράχ(ω,ο)βᾶ
 ἀναβρ[(ύ,ι)ζω,υῶ,ηῶ,ειῶ]
 ἀκού(γ)ω,ἀκού~(γ)εις,
 ἀκού(γ)ει,ἀκού (γ,ο,-)με,
 ἀκού~(γ,ε,-)τε,
 ἀκού~(γ,ου,-)ν(ε)
 ἀνάρ(η,ι,ει)α(ἐπιθ.ἐπίρ.)
 ἄρ(αι,η,ι)ά(ἐπιθ.ἐπίρ.)
 ἄν(η,ι)θος
 ἄ[(ί,ει) (ντε), (με,εισ)τε]
 ἄπ(έ,ό)λπισα
 ἀπὸ(έ)δῶ,ἀποδῶ[ἀποκεῖ, ἀπ(ε,ό)ξω,
 ἀπόπου κλπ.]
 ᾠ(Α,ᾠ)γί(ᾶς,ᾶ,ᾶς) (-)Σοφῖᾶς
 ἄρα γε, ἄραγε, ἄραγε(ς)

- ᾠ(ας,ᾶς) (βηχας,ψωμας,
 κλητηρας, μηνας,
 ἄγωνας, ἰδρωτας,
 Μπούκας, Παρθενώνας)
 - ᾠ(κρυψωνα, στραωνα,
 Βαβυλωνια, ἄχτινα,
 Μαρίνα, πεταλουνια,
 γυναικα, σκουπα,
 κουκλα, τρυπα,
 καρδερινα, τσουκνιδα,
 πατουσα, ἔλεουσα,
 κοτρωνα)
 (ἐξηντα,τριαντα,
 ἄπλα, μυρα, δωρα,
 κλαμα, πραμα)
 - ᾠ(κοιμαμαι, κοιμασαι, φοβα~
 μαι κλπ.)
 - ᾠ(του παπα, ψωμα κλπ.)

B.

βρ(ω,ο)μερός
 βιολέ[ττ,τ]α
 βάστ(α,η)(ξ,σ)α
 βράδ(ν,ι)
 βραδ(ν,ι,ει)ά
 βραδ(ν,ι,ει)νός
 βρ(ω,ο)μ(η,ι)σ(ι)ά
 β(ό,ῶ',ό)δι
 βορ(ει,ι)νός
 βρε(γ) (μ,μ)ένος
 βό(γγ,γκ)[ος,ητό]
 βουτ(η)γ(μ)ένος
 βαθ(ει,υ,ι)ά(ἐπιθ.(θηλ. οὔδ.)ἐπίρ.)
 β(ε,α)λανίδι
 βούτ(η)(ξ,σ)α
 β(ῶ,ό)λος
 βᾶ(λ,ρ)θηκα
 (β,μπ)αμ(β,π)άκι
 βᾶ(ζ,ν,λν)ω,μπᾶζω
 βγᾶ(ζ,ν,λν)ω
 βρ(ῶ,ό)μη
 βερ(ύ,ι)κο(κκ,κ)ο
 βο(λ,ρ)βός
 βᾶ(λ,ρ)σαμο
 β(ου,ο)(ί,η)τό
 β(υ,ι)(σ,σ)ιν(ή,ί,ύ)ς
 βεζ(ύ,ι)ρης
 βού(δδ,δ)ας
 βού(λλ,λ)α
 βεντά(γ,λ)ια
 βιός(ς)

βουτῆ'(σ,χ,ξ)τε
 βαρ(ῶ,ό)νος
 βορει(ο)ανατολικός
 βδέ(λλ,λ)α
 βοθη(ᾶει,εἰ,ᾶ)
 Γ.
 γ(ε,ιο,ο)μ(ί,ζω,ᾶω,ᾶνω)
 γ(έ,ιό,ό)μ(η,ι,ω)σα
 γ(ιο,ει)μάτος
 γ(ιό,ό,έ)μ(ι,ω)ση
 γλ(ν,ι)στρ(ί,ζω,ᾶω,ῶ)
 γλ(ν,ι)τ(ῶ,ό)νω
 γρ(η,ι)ά
 γ(ου)ρού'νι
 γ(ε,η,ει)ρατ(ει,ι)ά
 γα(ν,β)γίζω
 γ(ῶ',οἰ,ί)λος
 γέλ(οι,ι)ο
 γελ(ιοῦ,ιέ)μαι
 γέν(ει,ι)σ
 γ(υ,ι)αλί
 γ(ε,ιο)φύρι
 γ(ρ,λ)ήγορ(α,ις)
 γ(ι,ε)ν(ω,ο,ε,ᾶ)μένος
 γλ(ύ,ει)φω
 γλ(ύ,ει)(π,φ)της
 γε(νν,ν)(ει,ι)ά
 γε(νν,ν)αἰος
 γα(ι)δοῦρι
 γερόντι(σ,σ)α
 γον(ι)οί(εις)
 γυναικ(ει,ι)ος
 (γ)ατί(=διότι)
 Γιά(νν,ν)(ι,ε)να
 Γιά(ν,ε,α)να(κύρα~)
 (γ)ύψος
 (γ)καμήλα
 γοργοπηδώντ(α,ας)
 γκαζ(ι)ερης
 γύρ(ω,α,ο,ου)
 (γγ,γκ) (ί,ζω,ιῶ,ειῶ)
 (γγ,γκ)ρίνια
 Γιου(γ)κοσλα(ν,β)ία
 γ(ῆ',ι)ς
 γιά(γί,γι) (α,ε,ι,ο)
 (γγ,γκ)ρεμ(ί,ζω,νάω,νῶ,ῶ)
 (γγ,γκ)ρεμ[(ί,ζω,ου)μαι,ιέμαι]
 Γε(ν,β)γελή
 (γγ,γκ)ι(ῶ,ό)νης
 Γα(λλ,λ)ία

γά(ττ,τ)α
γράφ(τ)ηκα
γ(ε,ι)λέκο

Δ.

δέ(ν) <μπ,ντ,γκ>
δίκ(αι,ι,ι)ος
δίκ(αι,η,ι)ο
δάκρ(υ,ι)
δακρ(ύ,ι)ζω
δακρ(υ,ι)σμένος
δ(ι)ηγ(οῦ,ιοῦ,ιέ,ἄ)μαι
δα(γγ,γκ) (ά,ών)ω
δουλ(ει,ι)ά
δυσόμισ(υ,ι,η,α,ε,οι,ο,ων,ον)(ς,-)
(ό,ή,τό,οί,τά)

δίχτ(υ,ι)
δῶσ(ε)τε
δέντρ(ό,ι)
δύστυχ(ο,ή)ς
δύο(νῶ)(ν)(ε) <τῶν>
διώχ(υ,τ)ω
δ(ω,ο)(σ)μένος
δ(εί,ι)ψα
δ(ί,ώ,ό)νω
Δράκ(αι,ε)να
διακόσ(ι)α κλπ.
δεξ(ιό,ύ,ή,ι)ς
δύν(α,ο,ου)μαι
δ(ε,ι)κανίκι
δα(υ,β)λί
δ(ῶσε,ῶσ',ῶς,ῶς',όσε,όσ',όσ,ός',ός)
(του)

δαγκ(ω,α) (σιά,ματιά)
δάσο(ς), του δάσου(ς)
δρ(ή',ί,ύ')ς <ό,ή,τό>
Δα(υ,β)ίδ
δυστυχία
δώρ(η,ι)σα
δύο
δέκα πέντε, δεκαπέντε κλπ.

Ε.

έγ(ει,υ)ρα
έγ(ει,ι)ανα
(έ,δ)ξ(ω,ου)
έκα(μ,ν,μν)α
-(έλλα,έλα) <ούσ.>
(έ)ξασφαλίζω
(έ)τοιμάζ(ο,ου)μαι
(έ,ή,-)ρχόνταν(ε,-)

(έ)ξακ(ο)λουθ(ά)ῶ
(έ)ξηγ(άω,ῶ)
(έ)(φ,ύ)(θ,τ)ηνός
(έ,δ)μπρό[<ς,στά>],στ(ει,ι)νός]
(έ)παιν(εύω,άω,ῶ)
-(έττα,έτα) <ούσ.>
εί'δαν(ε)
ένάντιο[<ς,ο(ν)>]
(έ)γ(ι,ει,έ) (να,νηκα)
έβα(λ,ν)ε
έβα(ν,ξ)ε
(έ)μπῶ
(έ)ρθῶ
(έ)(βρῶ,ῶρῶ)
έ[<(κ,χ)τάς,ξόν>
(εί,ι,-)δῶ
(έ,δ)χ(τ,θ)ρός
εί',ή'τ)ταν(ε)
έσ(ου,ε)ρνα
έλ(ι,η)ά
είν(ε,αι)
έταιρ(εί,ι)α
(έ)κελά(η,ί,-) [δει(ε),δοῦσε,δαγε]
-(είά,ιέ) <ούσ.έπιθ.>
έξ(οι,η,ι) <οί,οί,τά>
(εί',ή') [μουν(α,ε,-),σουν(α,ε-),ταν(ε),
(σαστε,στε),ταν,σαν,ντουσαν]
(εύ,έβ,β)λογῶ
έ(ύ,φ,β)βλογιά
έρωτε(υ,β)μένος
ένα(ν)(ε) <τόν>
εί'παν(ε)
(έ)τοῦτο(ν)(ε,α)
(εί)πῶ, (εί)πέ(ς)
(έ)στέ[καν(ε),κόντουσαν,κόνταν(ε)]
(εί,ή,-)μπόρ(εια,αγα,ούσα)
(εί,ή)ξ(ευ,ε,αι)ρα
(έ)κεί'θε(νε)(ς)
(έ)ξαρχ(ής,ίς,οῦ)
έβα(λλ,ζ,ν,λν)α
έβγα(λλ,ζ,ν,λν)α
(έ)πιτήθειος
(έ)π(ι,ε)τυχ(η,ε)μένος
(έ)σοδ(εί,ι)ά
(έ)νωρ[ίς,(υ,ι)τερα]
(έ)λεύ(θ,τ)ερος
έ[γώ,σύ,μεις, σείς, μένα, σένα, μάς,
σᾶς]
(έ)δω[πέρα,κάτω,μέσακλπ.]
(έ)κει[πέρα,κάτω,μέσα,κλπ.]
(έ)μπιστεύ(ο,ου)μαι

(έ)μποδίζω
(έ)ρ(η)[μιά,μος]
έδ(ω,ο)(σ,κ)α
έγχειρ(η,ι)ση
έξ άλλου, έξάλλου
έπί τέλους, έπιτέλους
(έ,δ,ῶ) (μμ,μ)ορφος
εἰκος(ι,η,οι) <οί,τά>
(έ)λάφι
(έ)(γγ,γκ)ρεμός
έ(νν,ν) <η,ι>[ά,ακόσ(ι)α]
(έ)καθ(ό,ού,ῶ')μ(ουν,αν)(α,ε)
(έ)κοιμ(ό,ού,ῶ')μ(ουν,αν)(α,ε)
(έ)λάφι
(έ)(γγ,γκ)ρεμός
έ(νν,ν) <η,ι>[ά,ακόσ(ι)α]
(έ)καθ(ό,ού,ῶ')μ(ουν,αν)(α,ε)
(έ)κοιμ(ό,ού,ῶ')μ(ουν,αν)(α,ε)
έσ(ει,ι)(ξ,σ) α
έξ(ι,ή)μισ(ι,η,υ,α,) <μέτρα>
(έ)κράτ(οῦσε,αγε,ειε)
"Ε(ρρ,ρ)ί'κος
έ(ύ,φ)(χ,κ)ή
έσ(ει,υ,ου)ρα
έσπ(υ,ει)ρα
έ(γ)ν(οι,ι)α
(έ)νωμ(ο,α)τάρχης
(έ)βάστ[άγαν(ε),οῦ'σαν(ε)]
έ(ρρ,ρ)ιζα
(εί)π[ή,έ(σ)]τε
έ(ρρ,ρ)αψα
έφται(γ)α
έ(ζήσαν(ε)
(έ,ά,-)ξάδεφρος
(έ)φέραν(ε)
(έ)χτίσαν(ε)
(έ)ρημο(κκ,κ)λήσι
(έ)λύ(ν) (ό,ού,ῶ')μ(ουν,αν)(α,ε)
(έ)λύ(ν) (ό,ῶ'ού) [σαν(ε),ντουσαν,
νταν(ε)]

έμπορ(ο,α)ς
(έ)κει'νο(ν)(α,ε)
(έ)κεινω(ν)(ε)
-ες (άχτινες, παρατες, ντοματες,
πουλητρες| (τεχνιτες, Τρωαδιτες,
Σπαρτιατες, χωριατες,
παπαδες, νεροχυτες)
- (τοαβηζτε, γελοστε, τραβατε,
ελατε, συρε, παρε, γυρτε, συρτε,
φτυνε, παρτε, παμε,πατε, πανε,
αφηστε, τρωμε, στυμε,
φοβαστε, σκυψε, ανεβαστε,
σταματηστε, ψαζτε,
φταιμε, φαμε,
τριβε, λυσε, ντυσε)

Ζ.

ζ(ου,ω)νάρι
ζ(ου,ω)γραφία
ζ(ῶ',δ)
ζ(ω,ου)γράφ(η,ι)σα
ζω(ύ,ύ)φιο
ζυγ(ί,ι)άζω
ζ(η,ου)λεύω
ζητ(άει,εί,ἄ)
ζέ(ύ,β)ω
ζ(ή,ού)λ(ει,ι) α

Η.

-(ησα,ηξα) <ρημ.>
[ήσ(ι)ος,ίς(ι)ος]
-(ή'κι, ίκι)
-(ή'μι,ίμι)
-(ή',ι)σκιος
-(ή'ς,ύς,ίς) <έπιρ.>
-(ήστρα, ίστρα)
-(ής, ύς, ίς) <έπιθ.>
-(ή,ύ,ί)τερος
(ή)μέρα
(ή',ι)σκιάζω
(ή)λιοβασίλεμα

-ή' (άπλη, γη)
(του ποιητη, Στρατη κλπ.)
-ή'ς (Σαρης κλπ.)
(καφετης, ποιητης)

Θ.

θε(ώ,ό)ρατος
θ(η,υ)μωνιά
θρε(π,φ)τικός
(θ,τ)ροφή
(θ,τ)ράφηκα
θά(β,ύ,-)μα
θέ[λαω,(λει)ς,λει,(λου,ο)με,
(λε)τε,(λου)ν(ε)]

θά(β,φ)ω
(θάφτ,τάφ)ηκα
θέμél(ι)ο
θά(ν)
θύμ(η,ι)σα
θ(ε,η)ρ(ίο,ιό)
θς(ρρ,ρ)ῶ
θς(ρρ,ρ)ος
θηλ(ει,ι)α
θ(ει,ι)α
θυμ(ᾶ'στε,όσαστε,όστε,ῶ'στε)

(συνέχεια)

Ἡ ἔρευνα μας γιὰ τὸ ἐξάχρονο δημοτικὸ σχολεῖο*

9^η ἀπάντηση

Στὸ πρῶτο σας ρῶτημα ἐφαρμόζεται τὸ ἀρχαῖο ρητό: «ἀπὸ δυὸ κακὰ, καλύτερο εἶναι τὸ λιγότερο κακό». Δηλαδή, μακριὰ ἀπὸ τοῦ νὰ ὠφελεῖ τὸ ἐξάχρονο Δημοτικὸ σχολεῖο, εἶναι ὅμως καλύτερο ἀπὸ τὸ τετράχρονο. Γιατί τὸ τετράχρονο εἶτανε χειρότερο κακό.

Τῇ γνώμῃ μου ὅτι τὸ τετράχρονο εἶτανε χειρότερο κακό τῇ στηρίζω στὰ παρακάτω. Φυσικὸ εἶναι νὰ μαθαίνουνε κάτι περισσότερο τὰ παιδιὰ στὰ ἐξί χρόνια παρὰ στὰ τέσσερα. Ἐπειτα τὰ δυὸ αὐτὰ παραπάνω χρόνια ἐπιτρέπουν κάποια πλατύτερη διδασκαλία. Καὶ τρίτο, πόντα συμφερότερο εἶναι νὰ μαθαίνουν τὰ παιδιὰ, ἔστω καὶ τὰ ἴδια πράγματα, στὰ δώδεκα τοὺς χρόνια παρὰ στὰ δέκα.

Τῇ γνώμῃ ὅτι δὲν ὠφελεῖ τὸ σχολεῖο, ὅπως λειτουργεῖ σήμερα, στηρίζω στὴν πραγματικότητα, πού νὰ πῶς μᾶς παρουσιάζεται:

Τὰ παιδιὰ βγαίνουν ἀπ'αὐτὸ χωρὶς κανένα ἐφόδιο γιὰ νὰ παλαίψουν καὶ νὰ νικήσουν στὴ ζωὴ. Οἱ λίγες γνώσεις πού τοὺς δίνονται εἶναι ἀνακατωμένες, ἀσύστηματοποίητες καὶ ἀκατάλληλες.

Ὁ τρόπος μὲ τὸν ὁποῖο δίνονται οἱ γνώσεις αὐτές δὲν ἀφίνει ν' ἀποχτήσῃ τὸ παιδί καὶ καμιά δεξιότητα οὔτε κλίση. Δὲν τοῦ δίνεται εὐκαιρία νὰ γυμνάσῃ καμιά ἀπὸ τὶς ψυχοφυσικὰς τοῦ δυνάμεις. Τὰ παιδιὰ καὶ σήμερα ἀκόμα δὲν αὐτενεργοῦν. Βγαίνουν ἀπὸ τὸ σχολεῖο μὲ σῶμα καὶ πνεῦμα κακὰ διαμορφωμένα. Οὔτε ξαίρουν οὔτε μποροῦν τίποτε...

Γι'αὐτὸ συμβαίνει νὰ βλέπουμε ἀπόφοιτους Δημοτικοῦ, πού δὲ θυμοῦνται τίποτε ὑστερ' ἀπὸ ἓνα δυὸ χρόνια...

Βέβαια, γιὰ νὰ παρουσιάζεται ἡ ἐκπαίδευση μὲ τόσο τραγικὰ ἀποτελέσματα, θὰ πεῖ ὅτι ἔχει πολλὲς ἐλλείψεις. Καὶ ἔχει πάρα πολλὰς. Στὸ προσωπικόν, στὸ πρόγραμμα, στὴ μέθοδο, στὰ μέσα διδασκαλίας, στὰ βιβλία, στὰ διδαχτήρια.

Τὸ κατάντημα ὅμως τοῦ σχολείου μας δὲν μποροῦμε νὰ τὸ καταλογίσουμε ὁλόκληρο σ'αὐτές. Καὶ τοῦτο γιατί οὔτε γενικὲς εἶναι, οὔτε εἶναι δυνατό νὰ συνυπάρχουν ὅλες τοπικὰ καὶ χρονικὰ.

Ὑπάρχουν ὅμως καὶ ἐλλείψεις πού εἶναι γενικὲς. Οἱ ἴδιες ἐλλείψεις ὑπῆρχαν πρὶν ἀπὸ πολλὰ χρόνια, ὑπάρχουν καὶ σήμερα, θὰ ὑπάρχουνε καὶ στὸ μέλλον γιὰ πολὺν καιρό.

Ἡ πρώτη ἀπ' αὐτές ἀφορᾷ τὸ Δάσκαλο, ἡ δευτέρα τὴ Διοίκηση τοῦ σχολείου καὶ ἡ τρίτη τὸ Σύστημα τοῦ σχολείου.

1. Πῶς μᾶς παρουσιάζεται σήμερα ὁ δάσκαλος; Ποιὰ ἡ θέση του στὴν κοινωνία; Ὅλοι τὸ παραδέχονται. Δὲν εἶναι τέτιος πού ἔπρεπε ν'᾿νοι. Καὶ γιὰ τὴ θέση του τὸ ἴδιο.

Ἀπὸ τὸ σημερινὸ δάσκαλο λείπει ὁ ἀνώτερος ἐνθουσιασμός γιὰ τὸ ἔργο του. Δὲν τότε συγκινεῖ ὁ ὑψηλὸς προορισμός του... Ἡ ὕλική ἀνέχεια συντελεῖ σ' αὐτό.

* Ἀπαντήσεις στὰ ἐρωτήματα πού ἀπευθύνανε στοὺς ἀναγνώστες μας στὸ φύλλο τοῦ Ἀπριλίου δεχόμεστε ὡς τὸ τέλος τοῦ μηνὸς Δεβρίου.

Ὁ δάσκαλος σήμερα πεινᾷ... Δὲ διαφέρει ἀπὸ ἓνα χειρῶναχτα πού δουλεύει σκληρὰ γιὰ τὸ ψωμί του. Κι ἐπειδὴ πολλὰς φορὲς δὲν τὸ ἐξασφαλίζει, μένει ψυχρὸς ἀπέναντι στὸ ἔργο του. Φυσικὰ καὶ πρὸς τὰ παιδιὰ... Ἀλλὰ δάσκαλος πού στέκει ψυχρὸς, ἀδιάφορος καὶ μὲ ἀπ᾿έχθεια πολλὰς φορὲς μπροστὰ στὰ παιδιὰ, τί ἀποτελέσματα μπορεῖ νὰ φέρει;

Ἡ κοινωνία σήμερα ταξινομεῖ τοὺς ἀνθρώπους ἀνάλογα μὲ τὸ χρέμα πού ἔχουν. Φυσικὰ ὁ δάσκαλος στὴν ταξινόμηση αὐτὴ παίρνει μιὰ ἀπὸ τὶς τελευταῖες θέσεις. Ἡ κοινωνία γιὰ τοῦτο τὸν περιφρονεῖ. Ἀλλή πηγὴ ἀπογοήτευσης...

2. Στὸ σημερινὸ σχολεῖο ἔχει ἀποκλειστεῖ ὁλότελα ἡ ἰδιωτικὴ ἐπέμβαση. Ἐτσι σχολεῖο καὶ κοινωνία εἶναι δύο ὅργανοι, πού δὲν ἔχουν τίποτε τὸ κοινόν.

Ὅσοι γονοὶ θελήσουν νὰ ποῦνε κάτι γιὰ τὸ σχολεῖο, δεῖξουνε κάποιον ἐνδιαφέρο, ὑποβάλλουνε κάποια γνώμη ἢ κανένα παράπονο παίρνουν τὴν ἀποστομωτικὴ ἀπάντηση τοῦ δασκάλου: «Δὲν εἶναι δουλιὰ σου αὐτή». Ἐχουμε Ἐπιθεωρητὴ καὶ Ὑπουργεῖο, πού φροντίζουνε γιὰ τὰ ζητήματα τοῦ σχολείου». Μὲ τὴ σειρά του κι ὁ γονιὸς θ'ἀπαντήσῃ στὸ δάσκαλο πού θὰ τοῦ ζητήσῃ τὴ συνδρομὴ του γιὰ κάτι: «Δὲ μ' ἐνδιαφέρει ἔμένα. Ὑπάρχει Ἐπιθεωρητὴς καὶ Ὑπουργεῖο. Σ' αὐτοὺς ν' ἀποταθεῖς».

Ἀλλὰ καὶ διαφορετικὰ νὰ κανονίζονται ἀπὸ τὸ νόμο τὰ πράγματα, ἡ κατάσταση δὲ θὰ μᾶς παρουσιαζότανε πολὺ διαφορετικὴ. Ὅπως εἶναι σήμερα ὁ δάσκαλος, ὅπως εἶναι τὸ σχολεῖο καὶ ὅπως εἶναι ἡ κοινωνία, δὲ μπορεῖ παρὰ αὐτὲς νὰ εἶναι καὶ οἱ σχέσεις ἀνάμεσα τοὺς.

Οἱ νεόπλουτοι καὶ ψευτοαριστοκράτες δὲν πλησιάζουνε τὸ δάσκαλο ἀπὸ περιφρόνηση. Οἱ φτωχοὶ δὲν τολμοῦν νὰ τότε πλησιάσουνε, κάποτε καὶ τότε μισοῦν. Γιατὶ ἀναγκασμένοι ἀπὸ τὴ φτώχεια ν'ἀποσύρουν τὸ παιδί τοὺς μερικὲς ἡμέρες ἀπὸ τὸ σχολεῖο πληρώνουνε πρόστιμο, κόβοντας ἀπὸ τὸ ψωμί τοὺς. Σ'αὐτὸ φταίει τὸ κράτος. Κάπου ἄλλου ἔπρεπε νὰ ζητήσῃ τὰ μέσα γιὰ νὰ θεμελιώσει τὴν ὑποχρεωτικὴ φοίτηση. Ποτὲ ὅμως στὴ βία καὶ στὸ πρόστιμο.

3. Ζοῦμε σὲ μεταβατικὴ περίοδο, ὅσον ἀφορᾷ τὸ σύστημα πού πρέπει νὰ υἱοθετήσουμε γιὰ τὸ σχολεῖο μας. Κανεὶς δὲν τὸ ἀμφισβητεῖ αὐτό. Ἐπειδὴ λοιπὸν δὲν ἔχει καθιερωθεῖ τὸ σύστημα αὐτό κι ἐπειδὴ τὸ νέο σχολεῖο ἐργασίας μᾶς ὑπόσχετα πολλὰ γιὰ τὸ μέλλον, πέρασε ὅλοι στὸ πείραμα πάνω στὸ νέο σύστημα, πού σὲ πολὺ γενικὲς γραμμές μᾶς χαράζει ἡ θεωρία τοῦ νέου αὐτοῦ σχολείου. Ὅλα σχεδὸν τὰ Δημοτικὰ μεταβληθῆκαν σὲ πειραματικὰ σχολεῖα.

Δασκάλοι γέροι μαθημένοι στὸ παλιὸ Ἑρβартιανὸν σύστημα ἢ χωρὶς κανένα σύστημα. Δασκάλοι ἀπόφοιτοι Γυμνασίων ἢ ὑποδιδάσκαλοι ἀπὸ διαφορὲς τάξεις τοῦ Γυμνασίου ἢ τοῦ Ἑλληνικοῦ πειραματίζονται ὅλοι. Πειραματίζονται πάνω σὲ θεωρίες πού δὲν τις διδάχτηκαν, σὲ ἀρχές πού δὲν τις ἔζησαν, σὲ ἀλήθειες πού δὲν τις χώνεψαν καὶ —τὸ χειρότερο— πού δὲν τις πίστεψαν... Πειραματίζονται ὅλοι γιὰτί θέλουν νὰ νεοτερίσουν καὶ ὅλοι γιὰτί τοὺς τὸ ἐπιβάλλει ὁ ἐπιθεωρητὴς τους.

Ἀλλὰ εἶναι κατὰλληλοι ὅλοι αὐτοὶ γιὰ τέτια πειράματα; Εἶναι ἱκανοὶ ὅλοι νὰ ἐφαρμόσουν μιὰ θεωρία πού δὲν καταλαβαίνουν καὶ δὲν παραδέχονται; Μποροῦν νὰ παρακολουθήσουν, νὰ κρίνουν καὶ νὰ βγάλουν συμπεράσματα, γιὰ νὰ μεταφέρουν στὴν πράξη μιὰ θεωρία πού ἐκτὸς ἀπὸ τὴν βαθιὰ κατανόηση καὶ τὴν ἐνθερμὴ πίστη, ἀπαιτεῖ ἓνα σωρὸ μέσα καὶ ὅργανα καὶ κατὰλληλα διδαχτήρια καί... καί...; Ἐτσι

κίολα ὑπάρχει πιθανότης, ὅτι θὰ πελαγώσουν, δὲ θὰ ξαίρουν τί κάνουν καὶ τοῦ βρίσκονται.

Καὶ τότε ποῖός θὰ πληρώσει τὰ σπασμένα;... Ποῖός ἄλλος ἀπὸ τὸ καημένο τὸ παιδί; Καὶ τί ἐπίδραση θά'χει στὸ μυαλὸ τοῦ παιδιοῦ τὸ τέτιο πελαγώμα; Τί θὰ περιμένουμε ἀπὸ τὸν ἄντρα, πού ὡς τώρα τίποτε δὲ γνώρισε σταθερό, τίποτε πάγιο; Πού ἔζησε σὲ μιὰ συνέχεια θέσεων καὶ ἀντιθέσεων, φάσεων καὶ ἀντιφάσεων;...

Συχνὰ βέβαια κατὰ καλὸ βγαίνει ἀπὸ τὸ πείραμα. Καὶ τίποτε δὲ γίνεται χωρὶς αὐτό. Ἀλλὰ γιὰ νὰ πετύχει τὸ πείραμα καὶ νὰ φέρει τὰ ποθοῦμενα ἀποτελέσματα, πρέπει νὰ τηροῦνται αὐστηρὰ πολλοὶ ὅροι. Ἄν παραβαίνονται μερικοὶ ἀπ' αὐτούς, ἡ ἀποτυχία τους εἶναι ἀναπόφευκτη.

Ὑστερ' ἀπ' αὐτά, νὰ τί βλέπω ἀπαραίτητα γιὰ νὰ φτάσει τὸ σχολεῖο στὸν προορισμὸ του:

α. Νὰ ἐνισχυθοῦν ὑλικά οἱ δάσκαλοι τόσο, ὥστε νὰ ἐξασφαλίσουν μιὰ ἀνετη ζωὴ.

β. Νὰ μὴν εἶναι ἕνας μονάχα δάσκαλος πάνω σὲ 50, 60 ὡς 100 παιδιά. Εἶναι φυσικὸ νὰ μὴν κάνει τίποτα.

γ. Νὰ γίνει στὴ Διοίκηση τοῦ σχολείου μιὰ μεταρρύθμιση τέτια πού, χωρὶς νὰ ὑποδουλώνει τὸ δάσκαλο στὶς ἀνοησίες τοῦ γραμματικοῦ ἢ στὶς πονηριές τοῦ προέδρου, στὰ χωριά, νὰ κάνει τοὺς γονιοὺς ν' ἀγαπήσουν τὸ σχολεῖο καὶ νὰ ἐνδιαφεροῦναι γι' αὐτό. Οἱ δάσκαλοι νὰ βοηθήσουν ὅσο μποροῦνε σ' αὐτό. Καὶ οἱ ἀκατάδεχτοι γονιοὶ πρέπει νὰ καταλάβουν ὅτι εἶναι ἡ μεγαλύτερη μωρία νὰ περιφρονοῦν τὸν ἄνθρωπο, στὸν ὁποῖο ἐμπιστεύονται τὰ παιδιά τους...

δ. Νὰ γίνουν εἰδικὰ πειραματικὰ σχολεῖα μὲ τὴν ἐπίβλεψη τοῦ Κράτους, ἕνα σὲ κάθε περιφέρεια. Σ' αὐτὰ νὰ διδάσκουν δάσκαλοι εἰδικοί καὶ μορφωμένοι πλατιά πάνω στὴ θεωρία καὶ στὴν πράξη τοῦ σύγχρονου σχολείου. Γιὰ τὴ μόρφωση τέτιων δασκάλων νὰ γίνουν 3-4 ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα διδασκαλεῖα πειραματικὰ τέτια. Σ' αὐτὰ νὰ διδάσκουν παιδωνγωγοὶ πού διδάχτηκαν ἀλλὰ καὶ εἶδαν ἐφαρμοσμένο τὸ σύστημα σὲ πιὸ προχωρημένα κράτη. Τὰ πειράματα τότε θὰ πετυχαίνουν, θὰ βγαίνουν πραχτιμὰ πορίσματα. Τὰ πορίσματα αὐτά, συστηματοποιημένα ἐπιστημονικὰ θὰ παίρνουν μαζὶ τοὺς οἱ νέοι δασκάλοι γιὰ νὰ τὰ ἐφαρμόζουν καὶ νὰ συνεχίζουν τὰ πειράματα χωρὶς κανένα φόβο νὰ πελαγώσουν. Γιατὶ θὰ ξαίρουν τί κάνουν καὶ γιατί τὸ κάνουν, τί ζητοῦν καὶ πού θέλουν νὰ φτάσουν.

Ὑστερ' ἀπὸ μερικά χρόνια, μὲ τὴ σύγκριση τῶν πορισμάτων, πού θὰ δίνουν τὰ ἐπιστημονικὰ αὐτὰ πειράματα, θὰ ξεπροβάλλει μόνο του ἕνα πραχτικὸ σύστημα, πού ν' ἀνταποκρίνεται στὴν ἐλληνικὴ πραγματικότητα. Πάνω σ' αὐτὸ τότε θά'ναι ὅλοι ἱκανοὶ νὰ ἐργαστοῦν καὶ νὰ φέρουν ἀποτελέσματα.

Ὅσο γιὰ τὰ μέσα διδασκαλίας, τὰ ὄργανα καὶ τὰ βιβλία, εἶναι ἀστεῖο καὶ λόγος νὰ γίνεται γιὰ τέτια μικροπράματα, τὴ στιγμή πού ὁ γονιὸς θὰ ἐνδιαφέρεται καὶ θὰ ρωτᾷ κάθε μέρα τὸ δάσκαλο, γιὰ τὸ τί χρειάζεται γιὰ νὰ μορφωθεῖ καλύτερα τὸ παιδί του. Τὸ Κράτος μὲ τὸ Ὑπουργεῖο του ἔχει νὰ προικίσει χιλιάδες σχολεῖα. Τοῦ εἶναι λοιπὸν πολὺ δύσκολο, ἂν ὄχι ἀδύνατο. Ἐνῶ τὸ χωριὸ ἢ ὁ συνοικισμὸς δὲ θά'χει παρὰ ἕνα σχολεῖο μονάχα.

Λουτρά—Ἀλεξανδρούπολη.

Στρατὴς Τσιρατζίδης

10^η ἀπάντηση

Στὸ 2ο ἐρώτημα σας «Ἐὰν εἶναι ἱκανοποιητικὴ ἡ λειτουργία τοῦ ἐξάχρονου δημότ. σχολείου», ἡ γνώμη μου εἶναι ὄχι.

Καὶ εἶναι αἰτία:

Πιθανὸ πὼς τὸ διδαχτικὸ προσωπικὸ ἀναλόγως τοῦ εἶδους τοῦ σχολείου εἶναι συνήθως ἐπαρκὲς γιὰ ν' ἀποδώσει ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Σχεδὸν ὅλοι μας οἱ δάσκαλοι ἔχουμε τὴ θέληση, ὄχι ὁμως κατὴν ὑπόρεση (κατὰ τὸ λαϊκὸ λόγιο). Γιατὶ ἐν μέρει μᾶς λείπει ἡ προπαιδείωση, ἀλλὰ κυρίως καὶ γενικῶς μᾶς λείπουν τὰ μέσα. Πὼς εἶναι δυνατό ἕνα σχολεῖο, πού δὲν ἔχει τίποτα ἄλλο ἀπὸ μερικά θρανία καὶ ἕνα ἢ δύο παλιούς γεωγραφικοὺς χάρτες νὰ φέρει εὐχάριστα ἀποτελέσματα καὶ νὰ κατάρτισει τοὺς μαθητὲς του ὥστε βγαίνοντας ἀπὸ τὸ σχολεῖο νὰ μποροῦν νὰ δράσουν σύμφωνα μὲ τὴν πραγματικὴ καὶ ὠφέλιμη μόρφωση;

Τότε μόνον θὰ πάει μπρὸς ἡ λαϊκὴ παιδεία στὴ χώρα μας, ὅταν ὅλα τὰ σχολεῖα μας ἐφοδιαστοῦν μ' ἐποπτικὰ μέσα διδασκαλίας καὶ ἀνάλογα μουσεῖα. Καὶ πρέπει τοῦτο νὰ τὸ καταλάβουν καὶ νὰ τὸ πραγματοποιήσουν οἱ ἀρμόδιοι, γιὰ νὰ μπορέσουμε τότε καὶ μεις ν' ἀποδώσουμε καλύτερους καρπούς μὲ τὴ διδασκαλία μας. Γιατὶ εὐνόητο εἶναι ὅτι ὅταν τὸ παιδί, κόβει πραχτικὸ καὶ χρήσιμο πού διδάσκεται τὸ ἔχει μπρὸς του αὐτὸ τὸ ἴδιο ἢ τὴν πραγματικὴ εἰκόνα του, τότε καὶ μεγαλύτερη προσοχὴ καὶ δώσει καὶ στὸ νου του ζωηρὰ θὰ τὸ ἀποτυπώσει καὶ θὰ τὸ χρησιμοποιήσει κατόπι στὴ ζωὴ του.

Ἐκτὸς δὲ ἀπὸ τὰ μέσα διδασκαλίας πού εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ κάθε μορφῆς σχολεῖο καλὰ θὰ εἶταν νὰ γίνει τροποποίηση τοῦ ἀναλυτικοῦ μας προγράμματος.

Δίσσα Ἀποκορώνου **Ε. Κ. Γ.**

11^η ἀπάντηση

Ἀπαντώντας στὸ 1ο ἐρώτημα σας λέγω πὼς ἡ μεταρρύθμιση τῶν δημ. σχολείων σὲ ἐξάχρονα ὠφέλησε τὴν Ἑλλάδα γενικὰ—δὲν ξαίρω βέβαια κατὰ πόσο. Στὸ δεύτερο ὁμως ἐρώτημα σας λέω πὼς ἡ σημερινὴ λειτουργία τοῦ Δημ. σχολείου δὲ φέρνει ἀποτελέσματα πού νά'ναι ἱκανοποιητικὰ ὅσο πρέπει νά'ναι. Κι ἀφίνοντας ἄλλα σημειῶνω πὼς κυριότερη ἐλλειψη τοῦ Δ. σχολείου μας εἶναι ἡ ἐλλειψη προσωπικοῦ. Στὴν Ἑλλάδα ἀντιστοιχοῦν 70-80 παιδιά σ' ἕνα δάσκαλο ἐνῶ σὲ ἄλλα κράτη (Βέλγιο πχ.) ὄχι παραπάνω ἀπὸ 24.

Ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἂς εἶναι καὶ 80. Δὲν πρέπει ὁμως νὰ γίνεται ὅ,τι γίνεται. Δάσκαλοι δηλ. πού ἔχουν συμπληρώσει τὸ ὄριο τῆς ἡλικίας τους δὲν ξαίρω ἀπὸ τί ὁρμώμενοι ἐπιμένουν καὶ κρατοῦν τὴ θέση τους. Ἐνῶ οἱ νέοι μὲ σφρίγος, ἀπόφοιτοι διδασκαλείων περιφέρονται στοὺς δρόμους τῶν ἐπαρχιῶν ψωμοζιτώντας.

Τὴ βελτίωση τῆς λαϊκῆς παιδείας θὰ τὴ φέρει τὸ ἀναγκαϊότερο ἀπ' ὅλα, ἡ ἀρτίωση τοῦ προσωπικοῦ. Αὐτὸ εἶναι τὸ βέβαιο. Ἀμὲ τί τις θέλουμε τίς βιβλιοθήκες καὶ τὰ ὄργανα, γιὰ τὰ ὁποῖα φωνάζουμε, ὅταν ὁ γέροντας τά'χει κλειδωμένα μέσα χωρὶς νὰ τὰ βγάλει καμιά φορὰ νὰ πειραματιστοῦν τὰ παιδιά ἢ καὶ σχετικὰ μὲ τὰ ὄργανα αὐτὰ νὰ διδάξουν, ἀφοῦ τὸ μὲν κριβὸ ἀναγνωσματοῖο μόλις προφταίνουν νὰ τὸ διαβάσουν μὲ τὸ γέροντα.

Παντελὴς Κυπαρίσης Δίλος—Καστοριά.

Ἑκπαιδευτικὰ καὶ ἄλλα

—Ἡ ὑποβολὴ τῶν σχολικῶν βιβλίων πρὸς ἐγκρίσιν ἔληξε τὴν 20 Ὀβρίου ἐ. ἔ. Τὰ βιβλία ὑπεβλήθησαν εἰς τὸ Ἑκπαιδευτικὸν Γνωμοδοτικὸν Συμβούλιον τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας εἰς 8 ἀντίτυπα τὸ καθένα, δακτυλογραφημένα ἢ ἔντυπα. Θὰ κριθοῦν μέχρι τῆς 31 Μαρτίου καὶ ὅσα ἐγκριθοῦν θὰ εἰσαχθοῦν εἰς τὰ σχολεῖα ἀπὸ τοῦ ἐρχόμενου σχολικοῦ ἔτους. Ὑπεβλήθησαν δὲ τοῦ δημοτικοῦ Σχολείου:

Ἀλφαβητάρια μέρος Α'. 13, μέρος Β'. 5

Ἀναγνωστικά τῆς Β'. τάξ. 7, τῆς Γ'. 13, τῆς Δ'. 20, τῆς Ε'. δημοτικῆς 6, τῆς Ε'. καθαρ. 2, τῆς ΣΤ'. δημοτ. 7, τῆς ΣΤ'. καθαρ. 4.
ἦτοι ἐν ὅλῳ ἀναγνωστικά 77

Βοηθητικά δὲ 53 καὶ τῆς Μέσης Ἑκπαιδευσεως 210.—Ἦτοι ἐν ὅλῳ 340.

—Τίς 17 τρέχ. ὁ εἰσαγγελεὺς διέταξε τὴν κατάσχεση καὶ ἀπαγόρευση τῆς κυκλοφορίας τῶν διδακτικῶν βιβλίων «Ζωὴ τοῦ Παιδιοῦ» καὶ «Κόσμος τοῦ παιδιοῦ» τῶν κ. κ. Δούκα, Δελιπέτρου καὶ Ἰμβριώτου. Ἡ κατάσχεση ἐγένε κατόπιν μηνύσεως τοῦ ποιητῆ κ. Στέλιου Σπεράντζα, τοῦ ὁποῦ ποιήματα δημοσίεψανε στὰ βιβλία αὐτὰ οἱ συγγραφεῖς χωρὶς τὴν ἄδεια του.

—Οἱ δύο ὁμιλίαι τοῦ καθηγητοῦ τῆς γλωσσολογίας στὸ Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης κ. Μανώλη Τριανταφυλλίδη βγήκανε σὲ βιβλίο μὲ τὸν τίτλο «Τὸ πρόβλημα τῆς ὀρθογραφίας μας».—Ἡ ἱστορία τῆς καὶ οἱ σημερινὲς δυσκολίες. Ἀπλοποίηση καὶ φωνητικὴ ὀρθογραφία. Ἡ τονικὴ μεταρρύθμιση.—Ἐκτὸς ἀπ' ὅσα ὁ κ. Τριανταφυλλίδης εἶπε στὶς δύο αὐτὲς διαφωτιστικὲς καὶ ἐξαιρετικὰ ἐνδιαφέροντες ὁμιλίαις τὶς δημοσιευμέναις σὲ συνέχεια στὴ Φ. τοῦ Βιβλίου, στὸ νεοκδομένο βιβλίο περιέχονται συμπληρωματικὲς καὶ διαφωτιστικὲς σημειώσεις καὶ ἀκόμη πολλὰ πανομοιότυπα γραφῆς διαφόρων ἐποχῶν καὶ συστημάτων ἦτοι ἐνὸς ψηφίσματος Ἀθηναϊκοῦ τοῦ 5 π. Χ. αἰῶνα, ἐνὸς χειρογράφου Βυζαντινοῦ τοῦ 5 μ. Χ. αἰῶνα, ἑνα πανομοιότυπον τῆς γραφῆς τοῦ Τιμοθέου Κούστα καὶ ἑνα Συσχετιστικὸ ἱστορικὸ πῖνακα τυπικοῦ προφορᾶς καὶ ὀρθογραφίας. Τὸ βιβλίο, ἐπιστημονικὴ στὸ σύνολό του καὶ διαφωτιστικὴ μελέτη εἶναι πολὺτιμι ἀπόκτημα γιὰ ὅλους ὅσοι ἀσχολοῦνται μὲ τὰ γλωσσικὰ ζητήματα μας καὶ ἀκόμα γιὰ ὅλους ὅσοι γράφουν τὴν νῦν μας γλῶσσα. Τίμη του Δρχ. 25.

—Τὸ Ὑπουργεῖο τῆς Παιδείας ἐζήτησε ἀπὸ τὰ ἰδρύματα, σωματεῖα καὶ οὐλόγους ποὺ ὁ σχετικὸς νόμος ὀρίζει, νὰ ὑποδείξουν κατὰ τὸν ἀντιπρόσωπο του τὴν κριτικὴ ἐπιτροπὴ ποὺ θὰ ἐκλέξει τὰ κατὰ τὴν κρίσιν τῆς καλύτερα ἔργα ποίησης, λογοτεχνίας, θεάτρου καὶ κριτικῆς ἢ μουσικῆς, ἀπὸ τὰ δημοσιευμένα τὸ χρόνον τοῦτο. Ἀντιπρόσωποι τῶν ὀρισμένων ἰδρυμάτων, ἀποτελοῦντες τὴν κριτικὴ ἐπιτροπὴ εἶναι ἐννέα μόνιμοι καὶ ἄλλοι δύο γιὰ κάθε εἶδος ἐναλλασσόμενοι. Θ' ἀρχίσουν νὰ συνέρχονται ἀπὸ τὶς 10 Ἰανουαρίου 1933. Τὰ βραβεῖα θὰ δοθοῦν τὴν 25 Μαρτίου.

Κριτικὴ τοῦ Ἑλληνικοῦ Βιβλίου

I. Ζερβού

Σίλλερ. Μαρία Στούαρτ, δράμα σὲ πέντε πράξεις. Μετάφραση Θρασύβουλου Σταύρου.—Ὅχι ἀρκετὰ μᾶς εἶτανε στὴν Ἑλλάδα γνωστὸς ἀπὸ μεταφράσεις ἔργων του ὁ ξακουστὸς Γερμανὸς ποιητὴς Σίλλερ (1759—1805), ὁ σύγχρονος καὶ στενὸς φίλος τοῦ Γκαίτε. Κάποια λυρικά του, αὐτὰ μόνο καλὰ ὁποσδήποτε μεταφρασμένα, δὲ φτάνανε, βέβαια, ν' ἀντιπροσωπεύουν τὸ μεγάλο, ποὺ εἶναι ἰδίως τὸ δραματικόν, ἔργο του στὴ γλῶσσα μας. Τώρα εὐτυχῶς ἐν' ἀπὸ τὰ καλύτερα δράματα του καὶ τὰ πρὸ χαρακτηριστικὰ τῆς ὥριμης τέχνης του «Μαρία Στούαρτ» (1800) τὸ ἔχομε μεταφρασμένο ἀπὸ ἐξαίρετο ποιητὴ καὶ φιλόλογο, ποὺ καὶ καλὰ ξαίρει καὶ καλλιτέχνα γράφει τὴ γλῶσσα μας, τὸν κ. Θρασύβουλο Σταύρου. Ὁ ἴδιος μᾶς ἔχει δώσει τὴν ὡραία μετάφραση τῆς Ἑλένης ἀπὸ τὸ «Δεύτερο Φάουστ» τοῦ Γκαίτε, ποὺ καὶ σ' ἐκείνῃ τὸ ἴδιο δειχνεῖται ἡ ἀξιοσύνη του, ἡ τέχνη του καὶ ἡ ποιητικὴ πνοή του στὴν ἀπόδοση τοῦ πλούσια λυρικοῦ μαζί καὶ φιλοσοφικοῦ δυσκολομετάφραστον ἔργου. Ὅμως στὴ «Μαρία Στούαρτ» τὸ μεγάλο αὐτὸ δράμα, ποὺ ἔχοντας στὴ σύγκρουση τῶν αἰσθημάτων τὴν ἀρχαία τραγωδικὴ ἔκφραση εἶναι στὴ σκέψη καὶ στὴ δραματικὴ σύνθεση ἐν' ἀπὸ τὰ πιε ἐντονα τῆς ρομαντικῆς σχολῆς, παρουσιαζόνταν ἀκόμα πρὸ μεγάλες δυσκολίες στὸ μεταφραστικὸ καὶ χρειάζονταν πρὸ τέχνη καὶ πρὸ ἐλαστικότητα καὶ πρὸ ζύγισμα τῶν λέξεων, γιὰ νὰ διατηρηθοῦν ἀκέρια τὰ δύο αὐτὰ χαρακτηριστικὰ τοῦ ἔργου καὶ γιὰ νὰ γείναι συνάμα ἡ μετάφραση μιὰ φυσικὴ ἔκφραση σὺν πρῶτότυπον ποιητικοῦ ἔργου. Καὶ ὁ κ. Θ. Σταύρου μπόρεσε ὅλες αὐτὲς τὶς δυσκολίες νὰ τὶς νικήσῃ καὶ ὅλες αὐτὲς τὶς ἱκανότητες πλούσια ν' ἀναπτύξῃ στὴ μετάφραση του.

Ντίμη Ἀποστολοπούλου. Ὁ κύκλος τῶν στοχασμῶν.—Εἶναι ἕνα βιβλίο λυρικά ἔκφρασμένης φιλοσοφικῆς σκέψης, τὸ πρὸ πολὺ κατὰ διατύπωση ἀποφθεγματικὴ Εὐθύς ἀπὸ τὶς πρῶτες σελίδες τοῦ προλόγου τοῦ διακρίνει κανεὶς πὼς ὁ συγγραφεὺς εἶναι ἀπὸ κείνους ποὺ ἔχουν ἐκλεχτὰ μελετήσῃ καὶ βαθιά καὶ γόνιμα ἔχουν σκεφτεῖ καὶ κρίνει καὶ ἀπὸ φυσικοῦ τους ἔχουν τὸ χάρισμα νὰ ἐκφράζονται στοχαστικά, φιλοσοφημένα καὶ ὑποβλητικά. Μέσα στὰ τόσα μωρὰ καὶ ἀσυνάρτητα, ποὺ τώρα τελευταῖα πολλοὶ καὶ διάφοροι μὲ στόμφο, ἀσχημίζον ἀπὸ ἀσέβεια, δημοσιεύουν περὶ ἡ ἡμμετρα, ἡ ἐμφάνιση τοῦ κ. Ντίμη Ἀποστολοπούλου, ποὺ ὑποθέτουμε πὼς εἶναι καὶ αὐτὸς νέος, ἀποτελεῖ εὐχάριστη καὶ ἐλπιδοφόρα ἐξαίρεση. Βέβαια ὁλόκληρη ἡ φιλοσοφικὴ του σύνθεση δὲν ἔχει πάντα τὴν ἀρμονία, τὴν ἀποφυγὴ τῆς ὑπερβολῆς, τὴν σύμμετρη ἔκφραση, ποὺ συνήθως αὐτὸ εἶναι προσόντα τῆς ὥριμότητος, μᾶς παρουσιάζει ὅμως πλατεῖα σκέψη καὶ πλατεῖα συναρμολογημένη μόρφωση, μιὰ ἐντονη φιλοσοφικὴ διάθεση, ποὺ κάποτε φτάνει νὰ δώσει σπὸν κάθε στοχαστικὸ ἀναγκαστικὴ φωνεῖν ἀπόψεις γιὰ γενικότερα προβλήματα καὶ πράγματα τῆς ζωῆς καὶ τοῦ κόσμου. Ἀπὸ τὰ πέντε κεφάλαια τοῦ ἔργου του: Πρόλογος, Τὰ χειρόγραφα τῆς σιωπῆς, Νεῦματα ἀπὸ ψηλῆς, Ἀσύγχρονοι στοχασμοί, Πρὸ πέρα ἀπὸ τὴ σιωπὴ, τὰ δύο τελευταῖα εἶναι τὰ πρὸ σύμμετρα καὶ τὰ πρὸ καλὰ. Οἱ Ἀσύγχρονοι στοχασμοὶ μάλιστα, ποὺ ἀποτελοῦνται ἀπὸ δύο μελέτες γιὰ τὸ Μπέρζον καὶ γιὰ τὸ Νίτσε, δειχνουν ἐξαιρετικὰ ἀξιοσημειώτῃ κριτικὴ οὐδεῖα καὶ δύναμη χαραχτηρισμοῦ.—Ὅσο γιὰ τὴν πρωτοτυπία τῆς φιλοσοφικῆς σκέψης καθὼς

ἀκόμη καὶ τῆς διατύπωσης δυὸ κυρίως θὰ μπορούσε κανεὶς νὰ πεῖ· ὅτι τὸν παλαιὸ ἀποφθεγματικὸ τρόπο τῆς ἀντίθεσης δυὸ ἐννοιῶν, τόσο συνηθισμένο στοὺς ρομαντικούς τοῦ περασμένου αἰῶνα σπάνια καὶ μόνο ὅπου προβάλλει αὐθόρμητα καὶ ἐπιταχτικά στὴ σκέψη μας πρέπει νὰ τότε μεταχειρίζομαστε, γιὰ καὶ μᾶς τοὺς ἰδίους παρασέρνει κατὰ τὴν αὐτοκριτικὴ τοῦ στοχασμοῦ ποὺ ἐκφράζουμε καὶ τὸν ἀναγνώστη παραπλανᾷ καὶ δεύτερο ὅτι τὸ δυσκολότερο ἴσως εἶδος σὲ πρωτοτυπία εἶναι ἡ στοχαστικὴ σκέψη. Καὶ τοῦτο γιὰ τὴν ἀκατάσχετη τάση τῆς ἐξερευνητικῆς καὶ τῆς ἀνάλυσης, ποὺ ἀποτελεῖ τὸ κύριο ἴσως χαρακτηριστικὸ τοῦ νέου ἀπὸ δῶ καὶ πεντακόσια χρόνια πολιτισμοῦ, ὅλα πρὸς τὰ ποὺ ὑπῆρξαν καὶ τὰ ποὺ γύρω μας ὑπάρχουν, τὰ τελειωμένα καὶ τὰ ποὺ δείχνουν κατὰ τὶς αἰσθήσεις μας πὼς θὰ ᾔχουν τέλος, ἔχουν ἐξερευνηθεῖ καὶ ἀναλυθεῖ πάρα πολὺ καὶ εἶναι πολὺ σπάνιο, σὰν ἀπλωνόμαστε σὲ συμπεράσματα πάνω σὲ ἐξερευνητικὰ καὶ ἀνάλυστικὰ τοῦ ἰδεολογικοῦ κόσμου καὶ τὰ διατυπώνουμε, νὰ μὴ πλησιάζουμε, κατὰ τὴν σκέψη μὲ συμπεράσματα ποὺ ἄλλοι πρὶν ἀπὸ μᾶς τὰ εἶπαν τὸ ἴδιο ἢ καὶ καλύτερα, πάνω στοὺς σημειοὺς ὁρους καὶ τὶς σημερινὲς συνθήκες τῆς ἀνθρώπινης νόησης καὶ ζωῆς. Τὸ ἴδιο ἂς ποῦμε ὅπως οἱ τώρα ἐξερευνητὲς τῆς γῆς εἶναι σχεδὸν ἀδύνατο πιά νὰ βορῶν μεγάλες χώρες ἄγνωστες καὶ ἀνεξερεύνητες. Ὡστε στὸν τρόπο τῆς ἐκφράσεως ἀπομένει τὸ μεγαλύτερο ποσοστὸ πρωτοτυπίας. Καὶ μετὰ τὴν παρέκβαση, τὴν ἀποφθεγματικὰ καὶ αὐτὴ γραμμένη, ἃς προσθέσουμε πὼς τὸ ποσοστὸ αὐτὸ τῆς πρωτότυπης ἐκφράσεως εἶναι ὅχι λίγο στοὺς «Κύκλους τῶν στοχασμῶν» τοῦ κ. Ντ. Ἀποστολοπούλου.

Νικολέου Ποριώτη. Ὁμήρου Ὀδύσεια (X—Ψ—Ω). Συνεχίζοντας τὴν ὄχι τελειωμένη μετάφραση τοῦ Ἑφταλιώτη, τὴν τώρα τελευταία ἐκδομένη, ὁ ἐκλεκτὸς λογοτέχνης κ. Ν. Ποριώτης μετάφρασε σὲ τεχνικὸτατο ἐξάμετρο τὶς τρεῖς τελευταῖες ῥαφίδες. Εἴπαμε πὼς συνέχισε τὴν μετάφραση τοῦ Ἑφταλιώτη, γιὰ εἶσαι σοφὸς, ξάστερο καὶ ἀξιωματέλλοντο ἐπιλογοῦ τοῦ λέει ὁ ἴδιος ὁ κ. Ποριώτης, ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἡ ἀκριβολογία. Τὸ σωστὸ κριτικῶς εἶναι νὰ ποῦμε πὼς ὁ αὐτοκαλούμενος ἀπὸ μετριοφροσύνη συνεχιστὴς θέλησε, ὅπως ἡ τέχνη του καὶ ἡ μάθησή του εἶχε χρέος, νὰ δείξει τὸ πὼς πρέπει κατὰ τὴν ἀντίληψή του νὰ γίνῃ μορφικῶς ἡ μετάφραση τοῦ Ὁμήρου. Σὲ ἐξάμετρο, μᾶς λέει, καὶ ὄχι σὲ δεκαπεντασύλλαβο ἢ ἄλλο στίχο. Ἀλλὰ θέλησε καὶ ἐν᾿ ἄλλο, ἀκόμη, κατὰ χρέος ἐπίσης, νὰ δείξει, τὸ πὼς πρέπει ν' ἀποδίδοι ἀξέρια τὴν ἐννοία καὶ τὴν ἐκφράση τοῦ κάθε μεγάλου ποιητῆ—καὶ ποιὸς τοῦ Ὁμήρου μεγαλύτερος;—καὶ πὼς μπορεῖ ἓνας ἐμπνευσμένος καὶ τεχνίτης ἐπιμένοντας σὲ τοῦτο νὰ διατηρεῖ συνάμα τὴν φράση του ἀνετη καὶ ποιητικὴ. Καὶ σ' αὐτὸ δὰ πέτυχε τόσο πολὺ ὁ κ. Ποριώτης, ὥστε νὰ εὐχόμεστε νὰ γίνῃ ἔργο ἐκεῖνο ποὺ λέει μόνο σὰν ἐνδεχόμενο σὸ τέλος τοῦ ἐπιλογοῦ, «νὰ φιλοτεχνήσῃ στὴ νέα μας γλῶσσα ὅλη τὴν Ὀδύσεια μὲ τὸν ἀρχαῖο ρυθμὸ τῆς». Θὰ ᾔχομε τότε μιὰ σωστὴ καὶ καλλίτερη γλῶσσα καὶ σ' ὁμοιοφρονῇ ἐκφράση μετάφραση. Ἀκόμα καὶ ἂν ὁ ἐξάμετρος—καὶ μάλιστα σὲ τόσες χιλιάδες στίχους—δὲν μπορεῖ μουσικὰ νὰ προσαρμόζεται στὴν αἴσθησιν μας, καὶ πλὴν πολλὰ καὶ διάφορες αἰτίες (προφορᾶς, τονισμοῦ, τραγουδιοῦ κλ.) τόσο συνήθισε τὸν πολιτικὸν στίχο.

Ν. Π. Ἐλευθεριάδου Πελασγικὴ Ἑλλάς. Οἱ προέλληνες. Ἀναγγέλλει σὲ προηγούμενο φύλλο τὴν ἐκδοσὴ τοῦ ἔργου αὐτοῦ. Ὑποχρέωση ὅμως ἔχομε νὰ κάνομε ἔστω καὶ σύντομο χαρακτηρισμὸν γιὰ τὰ περιεχόμενα τούτου, ποὺ ἀποτελοῦν σὲ σύνολο σπουδαία γλωσσολογικὴ ἐργασία καὶ εἶναι τὰ σημαντικὴ εἰσφορά στὴ διευκρίνισιν (ὅσο μπορεῖ αὐτὴ νὰ

γίνει) τῆς προϊστορίας τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν. Ὁ κ. Ν. Ἐλευθεριάδης πολυγνώστης καὶ σοφὸς ἀνατολιστὴς, προικισμένος μὲ δεξιότητες ἐξερευνητικὴν στὰ γλωσσολογικὰ καὶ μὲ συνθετικὴν τόλμην στὰ ἐξαγόμενα τῆς ἐρευνας του, δίνει μὲ τὸ ἔργο του αὐτὸ πολλὰ καὶ κάποια θετικά καὶ ὄχι σπανίως πολὺτιμα γλωσσικὰ δεδομένα ποὺ τ' ἀνεύρισκε καὶ τὰ παίρνει ἀπὸ τὶς γνωστὲς τοῦ λιβυκῆς προέλευσης γλώσσες καὶ τὰ συναρμολογεῖ σὲ συμπεράσματα καὶ σὲ ὑποθέσεις, ποὺ τείνουν ὅλες νὰ παρουσιάσουν σὰν ἀφετηρία καὶ σὰν ἐπικρατέστερο στοιχεῖο τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ τοὺς παλαιότερους τοῦ λιβυκοῦ πολιτισμοῦ. Οἱ προέλληνες γιὰ τὴν ἀντίληψήν του, μορφωμένη καὶ ὑποστηρικμένη ἀπὸ τὴν ἐτία γλωσσολογικὴν ἐρευνα καὶ κριτικὴν του, εἶταν λαοὶ λιβυκοὶ ἐγκαταστημένοι στὶς Ἑλληνικὲς χώρες, ποὺ αὐτοὶ πνευματικά, κοινωνικά, γλωσσικὰ ἐπικράτησαν καὶ τὸ πῶς πολὺ ἀφομοίωσαν ἐκείνους ποὺ ἦρθαν καὶ τοὺς ὑποδούλωσαν, τοὺς Ἑλλήνες. Ἡ γενικὴ θεωρία του, σὲ γλωσσικὴ τῆς ἰδίας περιεχόμενου, εἶναι ἀναγερτικὴ τῆς γνωστῆς θεωρίας τοῦ Βορρ. τοῦ πατέρα τῆς γλωσσολογίας, ὅπως τὸν ὀνομάζει ὁ κ. Γ. Χατζιδάκις, δεχόμενος μιὰ κοινὴ ἀρχικὴ ὁμοφυλία καὶ γλῶσσα Ἰαπετικὴ. Τόσο ριζικὴ ἀρνήσις τῆς βάσιμης θεωρίας τοῦ Βορρ. ποὺ τόσες σὲ μεταξὺ ἐπιστημονικὲς ἐρευνες ὅχι μόνο συγκριτικῆς γλωσσολογίας, ἀλλὰ καὶ ἀνθρωπολογίας καὶ ἀρχαιολογίας καὶ ἱστορίας τὴν ἐδυνάμωσαν καὶ σὲ πολλὰ τὴν ἐπαλήθευσαν, δὲν μπορεῖ, βέβαια, νὰ γίνῃ δεχτή. Τὸ ὅτι ὅμως ἡ ἐργασία, ἡ πρωτότυπη καὶ συνθετικὴ, τοῦ κ. Ν. Ἐλευθεριάδη μπορεῖ νὰ δώσει, καὶ σὲ πολλὰ ἀναμφισβητήτως δίνει, νέες ἀπόψεις, τοῦτο μᾶς φαίνεται ἀναμφισβήτητο. Γι' αὐτὸ καὶ δίκαιος εἶναι ὁ πολὺ ἐπαινετικὸς χαρακτηρισμὸς τῆς ἐργασίας τοῦ «Ἑλλήνα ἀτατολιστῆ ἀπὸ ξένους ἐπιστήμονες περιοπῆς, σὰν ὁ Φαμπρίτσιους ποὺ λέει πὼς «ἀπὸ τὸν καιρὸ τοῦ Μύλλερ, ἥτοι ἀπὸ δῶ καὶ ἐκατὸ χρόνια κανένας ἄλλος στὴν Εὐρώπῃ δὲν μπόρεσε νὰ διαπραγματευθεῖ καλύτερα τὸ δύσκολο αὐτὸ θέμα, τόσα πλατιά καὶ ἀπὸ τόσες ἀπόψεις», ὁ Δρ. Σαλὶς πὼς, «τὸ ἔργο τοῦ κ. Ν. Ἐλ. φθάνει νὰ δίνει καὶ στοὺς ἀρχαιολόγους ἀκόμα φῶς καὶ ὁδηγία σὲ πολλὰ ζητήματα σχετικὰ μὲ τὴν ἀρχαιότερη Ἑλλάδα» καὶ ὁ Δρ. Μαρτίνι ποὺ κρίνει πὼς «ἡ ἐργασία αὐτὴ προσφέρει ὑπηρεσίες πολὺ μεγάλης ἐκτασεως καὶ σημασίας». Ἀς προσθέσουμε πὼς εἶναι γραμμένο τόσο ἀνετα, ὥστε διαβάζοντας τὸ καὶ ὁ μὴ εἰδικὸς βρίσκει ἐνδιαφέρον καὶ εὐχαρίστησιν.

Ὁ Κύκλος, φύλλα τοῦ λόγου καὶ τῆς τέχνης. Τόμος Β, ἀρ. 3—4. Σὲ δυὸ μαζὶ ἐκδομένα φύλλα τοῦ ἐκλεκτοῦ αὐτοῦ λογοτεχνικοῦ περιοδικοῦ δημοσιεύθηκαν ἀποκλειστικὰ καὶ μόνο πανηγυρικῶς κριτικὲς γιὰ τὸν κ. Κ. Π. Καβάφη. Συνολικῶς εἶναι μᾶλλον ἀρθρα ποὺ διατυπώνουν ἀόριστες, αὐθαίρετες, ἀλλόκοτες καὶ συχνὰ ἐνάντιες τῇ μιᾷ ὅτῃν ἄλλῃ ἐκτιμήσεις γιὰ τὰ ποιήματα του. Καὶ ἀπλώνονται τὰ ἀρθρα αὐτὰ σ' ἐβδωμῆντα σχεδὸν σελίδες μεγάλου ὄγκου, γιὰ νὰ φωτίσουν ἃς ποῦμε καὶ νὰ διδάξουν τοὺς Πανελλήνους ὅτι ὁ κ. Καβάφης εἶναι ὁ μεγάλος μας ποιητὴς καὶ ἀκόμα ὅτι μὲ τὸ παρδαλὸ λεζητικὸ του ζωντάνεψε τὴν ποιητικὴν ἐκφράση καὶ λευτέρωσε μάλιστα τὴν γλῶσσα μας ἀπὸ τῶν φραγμῶν τοῦ δημοτικισμοῦ κλ.

Δυσάρεστο μᾶς εἶναι νὰ μιλήσουμε ἐπικριτικὰ γιὰ τὸ ἔργο παλαιῶ καλοῦ γνώριμου, ἀλλὰ ἡ καθαφομανία, ἓνα σύμπτωμα καὶ αὐτὴ ἡθικο-αισθητικῆς νοσηρότητας μῆλκε, ὅπως μᾶς δείχνουν τὰ δημοσιεύματα, σὲ στάδιο τοῦ παραξενισμοῦ καὶ οἱ τέτιαις λογῆς πνευματικῆς ἀρρώστειες, ὅταν σ' αὐτὸ τὸ στάδιο φτάνουν, εἶναι τες συχνὰ κολλητικῆς γι' αὐτὸ κάποι' ἀπολύμνησιν ἐπιβάλλεται.—Καὶ πρόχειρα λοιπὸν ἃς

κατὰ τὸ πρότυπον τῶν καλυτέρων τοῦ εἶδους αὐτοῦ περιοδικῶν βιβλίων συνταγμένους προσαρμόζεται συνάμα στὴν ἑλληνικὴν πραγματικότητα.—**Κ. Σωτ. Κων** πολλή. Οἱ ὅροι τῆς ἐγγραφῆς στὸ νέο μεγάλο Λεξικὸ τῆς Ἑλληνικῆς Γλώσσας ἔχουνε δημοσιευτεῖ καὶ στὴ Φ. τοῦ Β. Φάξετε νὰ βρεῖτε τὴν ἀγγελία. Ἔργο τόσο πρωτότυπον καὶ τόσο μεγάλο καὶ σημαντικὸν χρειάζονταν πολλή προσοχὴ καὶ στὴ σύνταξιν καὶ στὸν ἔλεγχον καὶ στὴ διόρθωσιν καὶ στὴν ἐκτύπωσιν. Γι' αὐτὸ καὶ ἡ ἀγοροποιία. Τώρα ἡ ἐκτύπωσις ἄρχισε, πού θὰ πεῖ πῶς ὅλη ἡ ἀπαιτούμενη προετοιμασία συμπληρώθηκε. Γι' αὐτὸ κι ἐδῶ ἀληθεύει τὸ ρητὸ «Ἀρχὴ τὸ ἥμισυ τοῦ παντός».—**Γ. Α. Ἀγία Εὐφημία**. — **Σ. Ρ. Ἀνδρίτσεινα**. Τὰ λάβαμε καὶ θὰ δημοσιεῦντοῦνε μετὰ τὴ σειρά. — **Δ. Μ. Ἀθήνα**. — **Τ. Κ. Ἀθήνα**. — **Σ. Τσ.** Δημοσιεῦται συντομευμένο.—**Δ. Γερ.** Τυπώθηκε γιὰ τὸ ἐρχόμενο φύλλον.—**Ε. Κ. Κ. Δουβλά**. Σᾶς στέρνομε καὶ μετὰ διευθύνσιν πού μᾶς ἐγράψατε.—**Γ. Π. Λάζεια, Λακωνία**. Τὰ φύλλα Μαρτίου, Ἀπριλίου σᾶς στείλαμε καὶ θὰ χάθηκα. Σᾶς τὰ ξαναστέρνομε.—**Μ. Κ. Π. Δομοκό**. Τὸ φύλλον σᾶς στέρνεται μετὰ τὴ νέα διευθύνσιν.—**Ιούλιο καὶ Αὐγουστο** ἡ Φ. τοῦ Β. δὲ βγαίνει.—**Π. Γ. Γ. Σύρο**,—**Ι. Ν. Κ. Ἰκαρία**. Ἐλάβαμε· εὐχαριστοῦμε.

Ἡ Λογιστικὴ σώζει ἀπὸ τὴν οἰκονομικὴν ἀναρχίαν καὶ τὴν ἐπακόλουθον ἀθλιότητα.

Ἡ Λογιστικὴ εἶναι προωρισμένη νὰ ἀποβῇ ἀπαραίτητος εἰς πάντα μορφωμένον γνῶσις, ὥς ἡ μόνη ἐκ τῶν ἐπιστημῶν ἡ δυναμένη νὰ ρυθμίσῃ τὴν ζωὴν τῆς ἰδιωτικῆς καὶ δημοσίας οἰκονομίας. Ἀλλὰ θέσιν τοιαύτην μόνον ἡ ἐπιστημονικὴ Λογιστικὴ προώρισται· νὰ ἔχῃ.

Εἶναι δὲ γνωστόν, ὅτι σταθμὸν τοιαύτης ἐπιστημονικῆς ἐξελέξεως τῆς λογιστικῆς ἐν Ἑλλάδι, διὰ τῆς εἰσαγωγῆς τῆς διδασκαλίας τῆς νέας λογιστικῆς θεωρίας καὶ εἰς τὴν Ἀνωτάτην Σχολὴν Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν, ἀπετέλεσεν ἡ ἐκδοσις τοῦ «Συστήματος Μαθημάτων Λογιστικῆς Παναγιωτοπούλου», ὅπερ συντάταγμένον ἐπὶ τῇ βάσει τῶν νεωτέρων προόδων τῆς Λογιστικῆς ἀναπτύσσεται κατὰ τοιοῦτον μεθοδικὸν καὶ Λογιστικὸν τρόπον, ὥστε νὰ δύναται πᾶς διανοούμενος νὰ εἰσέρχηται ἀμέσως εἰς τὴν ἔννοιαν τῶν πραγμάτων καὶ νὰ παρακολουθῇ βαθμιαίως τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἀνάλυσιν τῶν λογιστικῶν φαινομένων μέχρι τελείας ἐμβαθύνσεως καὶ ἐφαρμογῆς τῶν θεμελιωδῶν ἀρχῶν καὶ κανόνων τῆς λογιστικῆς.

Τοῦ Συστήματος τούτου ὁ Οἶκος Δημητράκου ἔχει ἀναλάβει τὴν ἀποκλειστικὴν πώλησιν—καὶ μετὰ δόσεις—εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ τὰς ἐπαρχίας διὰ τῶν κυριωτέρων βιβλιοπωλείων.

Τοῦ Συστήματος μαθημάτων Λογιστικῆς,

Ἡ Σειρὰ Α'. Τόμος ἐκ σελ. 534 περιέχων 74 μαθήματα Στοιχειώδους Λογιστικῆς τιμᾶται..... Δρχ. 100.—

Ἡ Σειρὰ Β'. Τόμος ἐκ σελ. 803 περιέχων 90 μαθήματα Ἀνωτέρας Λογιστικῆς τιμᾶται..... Δρχ. 150.—

Ὁ Διδακτικὸς Ὁδηγὸς Α'. Σειρὰς περιέχων, πλὴν τῶν διδακτικῶν οδηγιῶν, τὰς λύσεις τῶν ἀσκήσεων καὶ τὰς ἀπαντήσεις τῶν ἐρωτημάτων, τιμᾶται Δρχ. 135 (Κατὰ λάθος τυπογραφικὸν εἰς τὸν Τιμοκατάλογον τιμᾶται Δρχ. 200).

Αἱ Γενικαὶ ἀρχαὶ τοῦ Διπλογραφικοῦ Συστήματος τῶν Λογισμῶν τιμῶνται..... Δρχ. 25.—